

BEDEN EĞİTİMİ VE SPORDA LİSANSÜSTÜ SEMİNER ÇALIŞMALARI-I

Editörler

DOÇ. DR. EDA ADATEPE
DR. ÖĞR. ÜYESİ HÜSNIYE ÇELİK

Genel Yayın Yönetmeni / Editor in Chief • C. Cansın Selin Temana

Kapak & İç Tasarım / Cover & Interior Design • Serüven Yayınevi

Birinci Basım / First Edition • © Eylül 2025

ISBN • 978-625-5897-83-1

© copyright

Bu kitabın yayın hakkı Serüven Yayınevi'ne aittir.

Kaynak gösterilmeden alıntı yapılamaz, izin almadan hiçbir yolla çoğaltılamaz.

The right to publish this book belongs to Serüven Publishing. Citation can not be shown without the source, reproduced in any way without permission.

Serüven Yayınevi / Serüven Publishing

Türkiye Adres / Turkey Address: Kızılay Mah. Fevzi Çakmak 1. Sokak

Ümit Apt No: 22/A Çankaya/ANKARA

Telefon / Phone: 05437675765

web: www.seruvenyayinevi.com

e-mail: seruvenyayinevi@gmail.com

Baskı & Cilt / Printing & Volume

Sertifika / Certificate No: 47083

BEDEN EĞİTİMİ VE SPORDA LİSANSÜSTÜ SEMİNER ÇALIŞMALARI-I

EYLÜL 2025

Editörler

DOÇ. DR. EDA ADATEPE
DR. ÖĞR. ÜYESİ HÜSNİYE ÇELİK

ÖNSÖZ

Bilim yolculuğu, merakla başlayan ve emekle büyüyen uzun bir süreçtir. Beden eğitimi ve spor alanında lisansüstü seminer çalışmaları da bu yolculuğun önemli duraklarından birini oluşturur. Çünkü her seminer, yalnızca bir araştırma değil; aynı zamanda geleceğe atılan bir adımdır. Öğrencilerimizin ortaya koyduğu bu çalışmalar hem akademik birikimlerine katkı sağlamakta hem de alana yeni bakış açıları kazandırmaktadır.

Bu kitap, işte bu çabanın bir ürünü olarak ortaya çıktı. İçinde yer alan her çalışma, sabırla yürütülen araştırmaların, tartışmaların ve paylaşımların bir yansımasıdır. Amacımız, bu birikimi yalnızca bugünün öğrencilerine değil, geleceğin araştırmacılarına da ilham verecek bir kaynak haline getirmektir.

Bu süreçte özveriyle emek veren tüm öğrencilere, yol gösteren hocalarımıza ve katkı sunan herkese teşekkür ediyoruz. Dileriz ki bu eser, okuyanlara yeni fikirler, araştırma heyecanı ve akademik yolculuklarında güçlü bir motivasyon kaynağı olur.

Saygılarımızla...

İçindekiler

Bölüm 1

SPORDA TOPLAM KALİTE YÖNETİMİ: TÜRKİYE'DE SON 25 YIL BİBLİYOMETRİK İNCELEME

<i>Beyzanur Tepecik</i>	1
<i>Eda ADATEPE</i>	1

Bölüm 2

KADINLARIN BOKS ARENASINDA YÜKSELİŞİ

<i>Onur ŞİPAL</i>	21
<i>Eda ADATEPE</i>	21

Bölüm 3

DEHİDRASYONUN SAĞLIK VE PERFORMANSA ETKİSİ

<i>Derya ÇETİN SARIŞIK</i>	33

Bölüm 4

SPORDA ÇEVRE DOSTU UYGULAMALAR

<i>Furkan KELEŞ</i>	43
<i>Eda ADATEPE</i>	43

Bölüm 5

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN SOSYALLEŞME SÜRECİNDE SPOR

<i>Ömer Faruk AKSOY</i>	67
<i>Murat KUL</i>	67

Bölüm 6

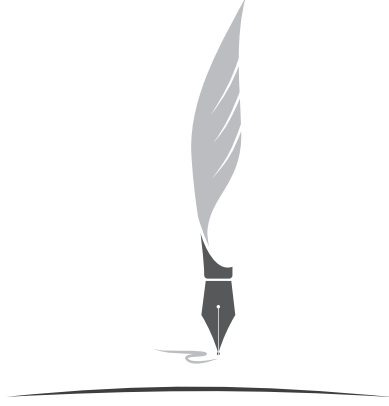
DÖRT BÜYÜKLERİN SOSYAL MEDYA PAZARLAMA STRATEJİLERİNE BİR BAKIŞ

<i>Yekta Göksel OĞUR</i>	85
<i>Eda ADATEPE</i>	85
<i>Mutlu TÜRKMEN</i>	85

Bölüm 7

2025 TÜRKİYE ERKEKLER FERDİ BOKS ŞAMPİYONASI: PERFORMANS VE İSTATİSTİKLER ÜZERİNE BİR İNCELEME

<i>Onur ŞİPAL</i>	99
<i>Ali Eren DEMİREZEN</i>	99

Bölüm 1

SPORDA TOPLAM KALİTE YÖNETİMİ:

TÜRKİYE'DE SON 25 YIL BİBLİYOMETRİK İNCELEME

Beyzanur TEPECİK¹

Eda ADATEPE²

---

1 Yüksek Lisans Öğrencisi, <https://orcid.org/0009-0001-9496-4868>, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Bayburt/TÜRKİYE

2 Doç. Dr., <https://orcid.org/0000-0003-1254-9300>, Spor Bilimleri Fakültesi, Bayburt/TÜRKİYE

Giriş

Günümüz modern iş dünyasında Toplam Kalite Yönetimi (TKY), çağdaş örgütsel yapı ve yönetim anlayışlarını yansıtan bütüncül bir sistem olarak ortaya çıkmıştır. TKY'nin gelişimi, klasik ve neo-klasik yönetim kuramlarının yanı sıra çağdaş yönetim yaklaşımlarının da katkısıyla şekillenmiş; önceki dönemlere ait çeşitli yönetim teorilerinin yöntem, teknik ve prensiplerinin sentezi niteliğinde bir yapı kazanmıştır. Nitekim Yenersoy (1997), TKY'nin, geçmişte geliştirilen pek çok yönetim yaklaşımını günümüzün rekabetçi ve dinamik iş ortamının ihtiyaçlarına uygun biçimde bir araya getiren entegre bir sistem olduğunu belirtmektedir.

Kavramsal düzeyde ele alındığında, “toplam” ifadesi; örgüt bünyesindeki tüm çalışanların sürece aktif katılımını, yürütülen işlerin her yönünü ve müşterilerle ilişkili ürün ve hizmetlerin tamamını kapsayan bir anlayışı temsil etmektedir. “Kalite” kavramı ise, müşterilerin mevcut ve potansiyel beklenti ile ihtiyaçlarını zamanında, eksiksiz ve etkin bir biçimde karşılayan; hatta bu beklentilerin ötesine geçmeyi hedefleyen ürün ve hizmetlerin sunumunu ifade eder. “Yönetim” terimi ise; örgütlerde liderliğin sadece yönetsel kadrolar tarafından değil, tüm kademelerde rol model niteliğindeki uygulamalarla sergilenmesini, çalışan katılımının teşvik edildiği demokratik ve katılımcı bir yönetim anlayışının benimsenmesini vurgulamaktadır (Öztürk, 2010; Demiralay & Bora, 2021).

Toplam Kalite Yönetimi (TKY), işletmelerin ürün ve hizmetlerini sürekli olarak iyileştirmeyi, müşteri memnuniyetini artırmayı ve verimliliği en üst seviyede tutmayı amaçlayan bir yönetim felsefesidir (Hellsten ve Klefsjö, 2000; Sağlam ve Yaratılmış, 2024). Japonya İkinci dünya savaşı sonrasında ciddi yıkımlar yaşamasına rağmen TKY uygulamalarına öncülük yapmıştır. Öncesinde düşük kaliteli ürünler üreten ülke olarak biline Japonya, istatistiksel yöntemler, çalışan eğitimleri ve müşteri memnuniyetine odaklanarak üretilen ürünün kalitesini önemli ölçüde arttırmıştır. Bu süreç, ülkenin uygun fiyatlı ve yüksek kaliteli ürünler sunma yeteneğini geliştirmiştir. Ancak TKY'nin modern anlamda evrimi, 1980'lerin başında Japonya'nın uluslararası arenada büyük başarı elde etmesiyle ivme kazanmıştır. Japon şirketlerinin yüksek kaliteli ürünler sunması ve müşteri memnuniyetine odaklanmaları, dünya genelinde dikkat çekici bir şekilde başarı elde etmelerine yol açmıştır. Bu başarı, Batılı şirketlerin dikkatini çekti ve bu başarı, Batılı şirketlerin dikkatini çekti ve TKY kavramı, özellikle ABD ve Avrupa'da yaygın bir şekilde benimsenmeye başlamıştır (Kaluvarachchi, 2010).

Günümüzde TKY, rekabetin yoğun olduğu iş dünyasında önemli bir yer tutmaktadır. TKY'nin müşteri memnuniyetini artırmak, maliyetleri düşürmek, verimliliği artırmak ve sürekli olarak iyileştirmek için bir çerçeve sunması işletmelerin sürdürülebilir başarıları için kritik bir rol oynamaktadır.

TKY sadece sürekli gelişim felsefesiyle değil, aynı zamanda “önce insan” prensibiyle de yakından ilişkilidir. Bu yaklaşım, örgütlerin rekabetçi bir yapılanmaya sahip olmalarını sağlarken aynı zamanda savurganlığı azaltarak verimliliği arttırmalarına ve maliyetleri düşürmelerine katkı sağlamaktadır. (Gürgen, 1997). İnsan odaklı bu yaklaşım, organizasyonun rekabetçi bir yapıya sahip olmasını sağlarken, aynı zamanda verimliliği artırarak maliyetleri düşürmeye katkı sağlar. Bu nedenle, TKY’nin iş süreçlerini iyileştirmedeki rolü, özellikle maliyet yönetimi ve iş gücü verimliliği açısından önemlidir (Öğünç ve doğru, 2017). Tüm bu nedenlerden Toplam Kalite Yönetimi (TKY), bir örgütün rekabet gücünü artırmada en üstün sistem olarak kabul edilmektedir.

TKY’nin amacı, örgütte değişimi yönetmek ve müşteri taleplerini karşılamak anlamında “kaliteye” ulaşmaktır. Ancak, kalite geliştirme çalışmalarının başarılı olabilmesi için uygun değerler, inançlar ve davranışlara sahip kültürlerin oluşturulması gerekmektedir (Efil, 1999).

Spor, doğası gereği yüksek rekabetin yaşandığı bir alan olup, bu durum her düzeyde kapsamlı bir kalite odağını zorunlu kılmaktadır. Toplam Kalite Yönetimi (TKY) prensiplerinin spor sektörüne entegrasyonu, spor organizasyonlarının başarı grafiğini yükseltme, performans çıktılarını optimize etme ve paydaşlar olan sporcular ile taraftarların memnuniyet düzeyini artırma noktasında kritik bir stratejik öneme sahiptir. Bu yaklaşım, spor ekosistemindeki tüm süreçlerin sürekli iyileştirilmesine ve mükemmeliyet arayışına katkıda bulunur (Murathan ve Bilgiç, 2022). Son literatür, spor ortamlarında TKY uygulamaları ile performans sonuçları arasındaki sistematik ilişkiyi vurgulamaktadır. Rexhepi ve diğerleri, spor organizasyonlarında performansın temel itici güçleri olarak kalite çemberleri, kıyaslama, sürekli iyileştirme ve güçlendirme gibi TKY tekniklerini vurgulamaktadır. Kavramsal çerçeveleri, bu tekniklerin, stratejilerini TKY ilkeleriyle uyumlu hale getirerek spor yönetim ekiplerinin etkinliğini artırabileceğini ve böylece mükemmellik ve sürekli gelişim kültürünü kolaylaştırabileceğini göstermektedir (Rexhepi ve diğerleri, 2018). Dahası, Özcan, TKY ilkelerinin özellikle spor organizasyonlarında personel yönetimi için uyarlanması ihtiyacını tartışmakta ve personel odaklı bir yaklaşımın hem çalışan hem de organizasyon memnuniyetini önemli ölçüde artırabileceğini belirtmektedir (Özcan, 2024).

Kanıtlar ayrıca TKY’nin spor federasyonlarının operasyonel yönlerini olumlu yönde etkilediğini desteklemektedir. Gargalianos ve Matsaridis, Hellenic National Sports Federations içinde yaptıkları çalışmada TKY uygulamalarının olgunluğunun değiştiğini, ancak TKY uygulamasının genel olarak yönetim süreçlerinde ölçülebilir iyileştirmelere yol açarak tanıtım ve sporcu destek sistemlerinde daha iyi sonuçlara katkıda bulunduğunu belirtmişlerdir (Gargalianos ve Matsaridis, 2017). Ayrıca Demir ve

Sertbaş, amatör spor kulüplerinde TKY uygulamalarını araştırmış ve TKY uygulamasına yönelik anlamlı çabalar olmasına rağmen yöneticilerin bu sistemleri operasyonlarına etkili bir şekilde entegre etmekte sıklıkla engellerle karşılaştıklarını bulmuşlardır (Demir ve Sertbaş, 2018). Bu, spor yönetiminde TKY uygulamalarını geliştirmek için özel eğitim ve stratejik planlamanın gerekliliğini vurgulamaktadır.

Sporla TKY anlayışı, sunulan hizmet ve ürünün kalitesinin iyileştirilmesi ve geliştirilmesinde örgütlerin personellerinin tam katılımını benimseyen, insanı merkeze alan yönetim sisteminin üzerinde durmaktadır (Nová, 2013). Spor örgütleri, sporda kaliteyi arttırmaları için öncelikle örgütlerin rekabet edebilmeleri için TKY'nin önemi hakkında tüm paydaşların bilgi düzeylerini yükselterek, paydaşlarının tamamının kalite iyileştirmelerine yönelik yapılan bütün çalışmalara katılımlarını sağlaması önemli bir yer tutmaktadır (Mendes, 2012). Spor örgütlerinin küresel endüstride ayakta kalması ve büyümesi için TKY felsefesini benimsemeleri gerekmektedir. (Kalia ve Elmazi, 2012).

Sporun bir diğer önemli bileşeni olan spor etkinlikleri, günümüzde toplumsal yaşamın vazgeçilmez bir alanı haline gelmiştir. Bu etkinlikler; okullardaki beden eğitimi müfredatından profesyonel spor müsabakalarına, bireylerin aktif yaşam tarzı tercihlerine kadar geniş bir yelpazede kendine yer bulmaktadır. Başta sağlıklı yaşam felsefesinin benimsenmesi olmak üzere, stresten arınma arayışı, sporun sunduğu sosyalleşme ve yeni insanlarla tanışma imkanları ile medya aracılığıyla yayılan sporu teşvik edici içerikler, spor etkinliklerine katılımı önemli ölçüde artırmaktadır. Bu durum, spor hizmetlerinin toplumsal refah ve bireysel gelişim üzerindeki kritik rolünü daha da pekiştirmektedir. İlk spor salonlarının daha sınırlı bir alanda hizmet verdiği dönemden günümüze, spor salonlarının sunduğu hizmetler genişlemiş ve çeşitlenmiştir. Başlangıçta yüzme, aerobik ve fitness gibi temel hizmetlerle başlayan spor salonları, günümüzde sauna, restoran, masaj ve kafe gibi ek hizmetlerle rekabetçi bir konuma gelmiştir (Çimen, 2002). Bu nedenle, sporun her düzeyinde TKY uygulamak büyük bir önem taşımaktadır.

Yukarıda sunulan bilgiler ışığında, Toplam Kalite Yönetimi (TKY) prensiplerinin spor organizasyonlarına entegrasyonu büyük bir önem taşımaktadır. Zira bu yaklaşım, spor sektöründeki operasyonel verimliliği ve paydaş memnuniyetini artırma potansiyeli taşımaktadır. Ayrıca, spor alanında TKY uygulamalarına yönelik mevcut çalışmalar hakkında edinilecek bilgiler, ilgili bilimsel literatüre değerli katkılar sunacaktır.

Bu bağlamda çalışmanın temel amacı; Türkiye Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi bünyesinde, spor ve TKY konularını kapsayan lisansüstü tezlerin çeşitli değişkenler açısından sistematik bir şekilde incelenmesidir. Bu analiz, Türkiye'deki spor bilimleri literatüründe TKY'nin ne şekilde ele

alındığını ortaya koyarak gelecekteki araştırmalara yönelik bir yol haritası sunmayı hedeflemektedir.

Araştırmanın problemi:

Türkiye’de lisansüstü çalışmalarda sporda toplam kalite yönetimi konusu genel olarak nasıl ele alınmıştır?

Bu araştırma, Türkiye’deki lisansüstü tezlerde spor alanında toplam kalite yönetimi (TKY) konusunun ele alınış biçimine dair genel bir tablo sunmayı hedeflemektedir. Bu amaç doğrultusunda, TKY’yi konu alan 27 lisansüstü tez detaylı bir incelemeye tabi tutulmuştur. Çalışma kapsamında, aşağıdaki araştırma sorularına yanıt aranmıştır:

1. İncelenen tezlerin yayımlandıkları yıllara göre dağılımı nasıldır?
2. Tezlerin türlerine (yüksek lisans/doktora) göre dağılımı nedir?
3. Tezlerin hazırlandığı üniversitelere göre dağılımı nasıldır?
4. Tezlerin bağlı oldukları enstitülere göre dağılımı nedir?
5. Tezlerin ait oldukları anabilim dallarına göre dağılımı nasıldır?
6. Tezlerde kullanılan araştırma yöntemlerine göre dağılımı nedir?
7. Tezlerde tercih edilen veri toplama tekniklerine göre dağılımı nasıldır?
8. Tez yazarlarının cinsiyetlerine göre dağılımı nedir?
9. Tez danışmanlarının cinsiyetlerine göre dağılımı nasıldır?
10. Tez danışmanlarının akademik unvanlarına göre dağılımı nedir?
11. Tezlerin işledikleri ana konulara göre dağılımı nasıldır?
12. Tezlerin anahtar kelimeleri arasında “TKY” ifadesinin bulunup bulunmadığına göre dağılımı nedir?
13. Tezlerin hazırlandığı üniversitelerin türlerine (devlet/vakıf) göre dağılımı nasıldır?

Araştırmanın Önemi ve Gerekçesi

Bu çalışma, belirli bir dönemde Türkiye coğrafyasında kişi veya kurumlar tarafından üretilmiş yayınların ve bu yayınlar arasındaki ilişkilerin sayısal analizine odaklanan bibliyometrik bir yaklaşımla gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda, Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi bünyesindeki spor alanında Toplam Kalite Yönetimi (TKY) temalı lisansüstü tezler analiz edilmiştir. Temel hedefimiz, spor bilimleri literatüründe TKY konusuna akademik olarak nasıl yaklaşıldığına dair genel bir çerçeve çizmek ve böylece konuya ilişkin kapsamlı bir bakış açısı sunmaktır.

Bu çalışmanın önemi, spor ve TKY ilişkisine dair bütüncül bir perspektif sağlayarak gelecekteki akademik çalışmalara zemin hazırlaması ve ilgili literatüre önemli bir katkı sunmasıdır. Ayrıca, spor alanında TKY konusunu bibliyometrik yöntemle ele alan *ikinci* çalışma olma özelliği taşıması, araştırmmanın özgünlüğünü ve değerini pekiştirmektedir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma, Yüksek Öğretim Kurulu Tez Merkezi'nden 2000-2024 aralığı filtresi ve ilgili anahtar kelimeler ile elde edilen lisansüstü tezler ile sınırlıdır.

Varsayımlar

Bibliyometrik analizlerdeki varsayımlar, araştırmanın hedefine, kullanılan veri setine ve benimsenen analiz metodolojisine göre farklılık gösterebilir. Bununla birlikte, bu tür çalışmalarda genellikle kabul gören temel varsayımlar aşağıdaki gibidir:

- **Veri Setinin Temsiliyeti:** Kullanılan veri setinin, incelenen araştırma alanını yeterli düzeyde temsil ettiği varsayılır. Bu, seçilen veri tabanlarının ve anahtar kelimelerin konu kapsamını doğru bir şekilde yansıtmaları anlamına gelir.

- **Standartlara Uygunluk:** Yazarların ve yayıncıların, belirlenmiş akademik yazım ve atıf standartlarına uyduğu kabul edilir. Bu, atıf kalıplarının ve yayın formatlarının tutarlı olduğu beklentisini içerir.

- **Zaman Kapsamı:** Analiz edilen çalışmaların, önceden belirlenmiş spesifik bir zaman dilimi içinde yayımlandığı varsayılır. Bu, çalışmanın dönemsel sınırlılıklarını belirler.

- **Veri Tabanı Kapsayıcılığı:** Kullanılan veri tabanlarının, incelenen araştırma alanındaki tüm önemli ve ilgili çalışmaları kapsadığı varsayılır. Bu, veri eksikliğinden kaynaklanabilecek yanlışlıkları en aza indirme çabasıdır.

Bu varsayımlar, bibliyometrik analiz sonuçlarının geçerliliği ve güvenilirliği için kritik bir öneme sahiptir. Her araştırmada bu varsayımların eleştirel bir yaklaşımla değerlendirilmesi, elde edilen bulguların bilimsel olarak daha sağlam temellere dayanmasını sağlar.

Araştırma Modeli

Üniversiteler, bilimsel bilgi üretiminin temelini oluşturan kurumlar olarak, toplumsal gelişim ve ilerlemeye doğrudan katkıda bulunurlar. Özellikle lisansüstü programlar kapsamında üretilen tez çalışmaları hem özel hem de kamu sektöründeki çeşitli birimlere katkı sağlayarak ülkenin bilimsel ilerlemesini desteklemektedir. Bu bağlamda, ulusal düzeyde kaleme alınmış lisansüstü tezlerin incelenmesi, literatüre, topluma ve bilime önemli katkılar sunma potansiyeli taşımaktadır (Tayfun ve ark., 2018).

Çalışmamızda benimsediğimiz bibliyometrik analiz, belirli bir konunun gelişim seyrini ve odaklanılan ana temaları belirlemede yaygın olarak kullanılan nitel tekniklerden biridir (Hotamışlı ve Erem, 2014). Bibliyometri, özünde kitap, dergi gibi yayın kaynaklarının istatistiksel yöntemlerle incelenmesi yoluyla ilgili literatürün ilerleyişini ve gelişimini değerlendiren bir alandır (Al ve Coştur, 2007; Broadus, 1987). Özellikle üniversiteler ve araştırma grupları nezdinde uygulanan, dergilerde yayımlanan akademik araştırmaların gelişimini analiz etmek için kullanılan bir yöntemdir (Yıldız ve Aykanat, 2016). Bu çerçevede bibliyometrik yöntem, ele alınan alandaki çalışmaları hem niteliksel hem de niceliksel olarak ifade etme imkanı sunar. Yayın yılı, atıf sayısı, yazar sayıları, yayımlandıkları dergiler, konuları ve kaynakçaları gibi bir dizi parametrenin niceliksel analizini yaparak, belirli dergilerin, konuların veya yayınların durumunu ortaya koymaktadır (Tayfun ve ark., 2018).

Araştırma Grubu

Bu betimsel nitelikteki araştırmada, nitel analiz yöntemi kullanılmış olup, veriler Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi (YÖKTez) çevrim içi veri tabanından elde edilmiştir. Yapılan incelemeler sonucunda, çalışmanın konusu ile doğrudan ilişkili olan lisansüstü tezlere ulaşılmış ve elde edilen veriler doğrultusunda ilgili bilgiler Tablo 1’de sunulmuştur. Ulusal Tez Merkezi’nde gerçekleştirilen tarama sonuçlarına göre, 2000–2024 yılları arasında “Toplam Kalite” ifadesini içeren toplam 2210, “Toplam Kalite Yönetimi” ifadesini içeren toplam 2517 ve doğrudan “Sporda Toplam Kalite Yönetimi” konusunu ele alan toplam 27 lisansüstü teze erişilmiştir.

Tablo 1: 2000-2024 yılları arasında sporda Toplam Kalite Yönetimi (TKY) konusunda lisansüstü tezlerin dağılımı

Çalışma Konusu		Erişime Açık		Erişime Kapalı	
Yüksek Lisans	Doktora	Yüksek Lisans	Doktora	Toplam	
Toplam Kalite		1062	138	905	105
Toplam		1200		1010	2210
Toplam Kalite Yönetimi		1183	166	1042	126
Toplam		1349		1168	2517
Sporda Toplam Kalite Yönetimi		23	1	3	0
Toplam		24		3	27

Veri Toplama Teknikleri/Araçları

Bu çalışmanın amacı, 2000–2024 yılları arasında spor bilimleri anabilim dallarında, araştırma alanı ve/veya konusu “sporda toplam kalite yönetimi” olan lisansüstü tezlerin belirli parametreler çerçevesinde incelenmesidir. Araştırmanın kapsamını, spor bilimleri ile ilişkili anabilim dallarında toplam kalite yönetimi konusunu ele alan ve erişime açık olan lisansüstü tezler oluşturmaktadır. Tezlere erişim sağlamak amacıyla, 08.05.2024 tarihi itibarıyla Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi (<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/giris.jsp>) çevrim içi veri tabanı ziyaret edilmiş ve “detaylı tarama” seçeneği kullanılarak, belirlenen konuya ilişkin erişime açık lisansüstü tezler incelenmiştir.

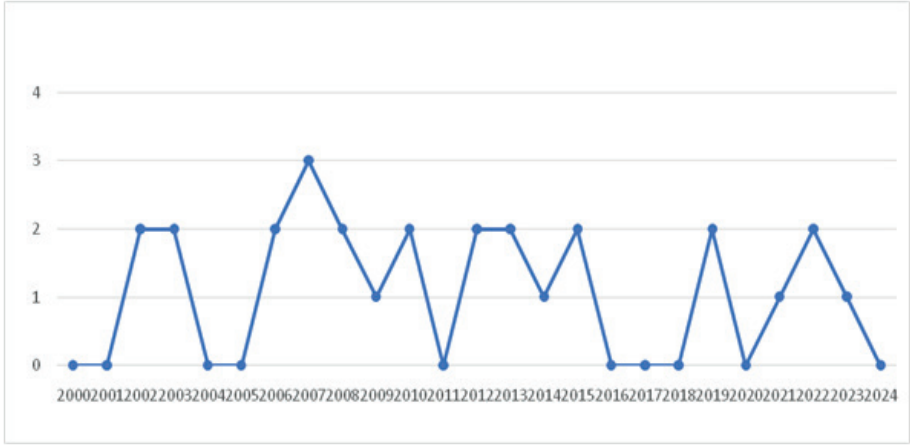
Veri Analizi

Bu çalışmadan elde edilen verilerin analizinde Microsoft Office programlarından Word ve Excel yazılımlarından yararlanılmıştır. Araştırma kapsamında betimsel (deskriptif) istatistiksel analiz yöntemleri kullanılmış olup, belirlenen parametrelere ilişkin frekans ve yüzde dağılımlarına yer verilmiştir. Bu analizler aracılığıyla, sporda toplam kalite yönetimi konusunu ele alan lisansüstü tezlerin bibliyometrik profilinin ortaya konulması amaçlanmıştır. İnceleme kapsamında erişime açık olarak elde edilen toplam 27 lisansüstü tez, belirlenen değişkenler doğrultusunda sistematik biçimde analiz edilmiştir.

Bibliyometrik çözümlemede esas alınan parametreler şu şekilde sıralanmıştır: tezin türü (yüksek lisans veya doktora), yayımlandığı yıl, tezlerin hazırlandığı üniversiteler, bağlı bulunulan enstitüler, anabilim dalları, kullanılan araştırma yöntemleri (nicel, nitel veya karma yöntem), veri toplama teknikleri, çalışmalarda ele alınan temel faktörler veya alt konular, tez yazarlarının cinsiyeti, tez danışmanlarının cinsiyeti ve danışmanların akademik unvanları. Bu parametreler doğrultusunda elde edilen veriler ışığında, sporda toplam kalite yönetimi konusundaki akademik eğilimler, metodolojik yaklaşımlar ve alanın genel gelişim seyri hakkında kapsamlı bir değerlendirme yapılmıştır.

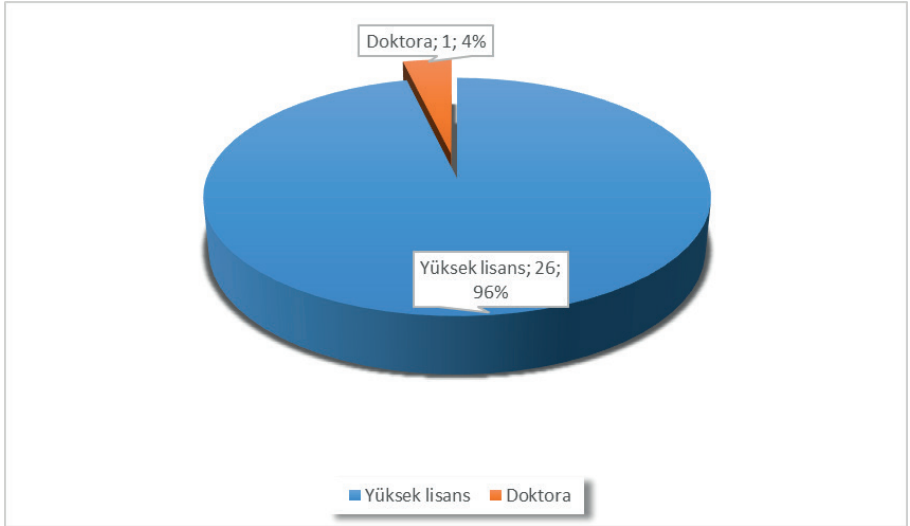
Bulgular

Bu bölüm araştırmaya dair incelenen lisansüstü tezlerin tablolar ve şekiller ile bulgularının açıklandığı bölümdür.

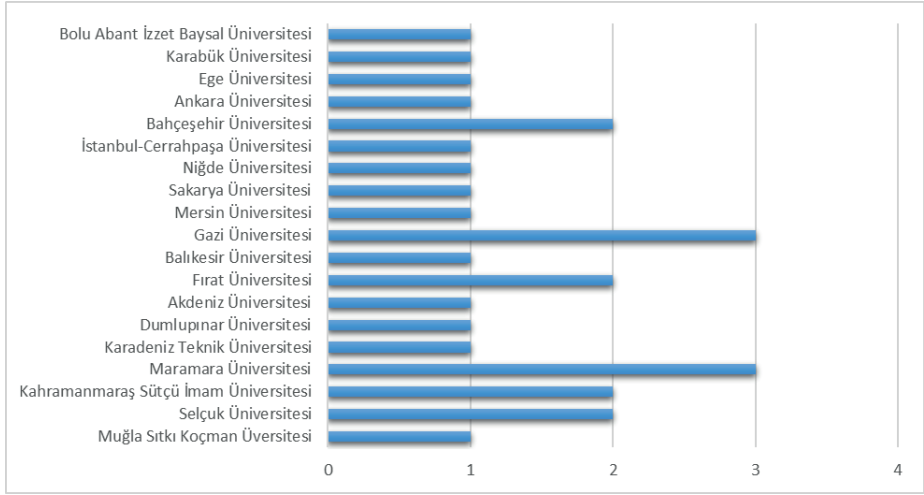
Şekil 1: İncelenen tezlerin yıllara göre dağılımı

İncelenen lisansüstü tezlerin yıllara göre dağılımı aşağıda Şekil 1’de verilmektedir. Verilere göre Sporda Toplam Kalite Yönetimiyle ilgili en güncel lisansüstü tez 2023 yılına aitken, en fazla 2007 yılında lisansüstü tez yayımlanmış olup 2016-2018 yılları arasında konuyla ilgili herhangi bir lisansüstü teze rastlanmamaktadır.

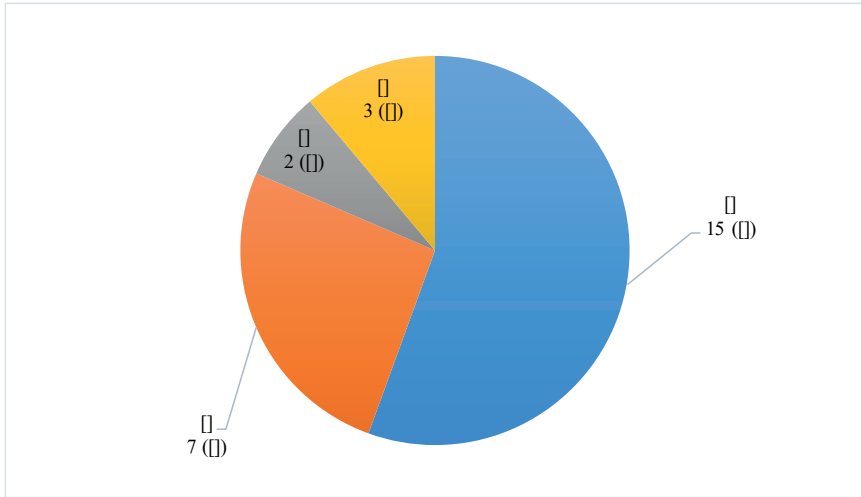
Şekil 2: İncelenen lisansüstü tezlerin türlerine göre dağılımı

Şekil 2’ye göre incelenen lisansüstü tezlerin, 26’sı yüksek lisans tezi iken yalnızca 1 tanesinin doktora tezi olduğuna ulaşılmaktadır.

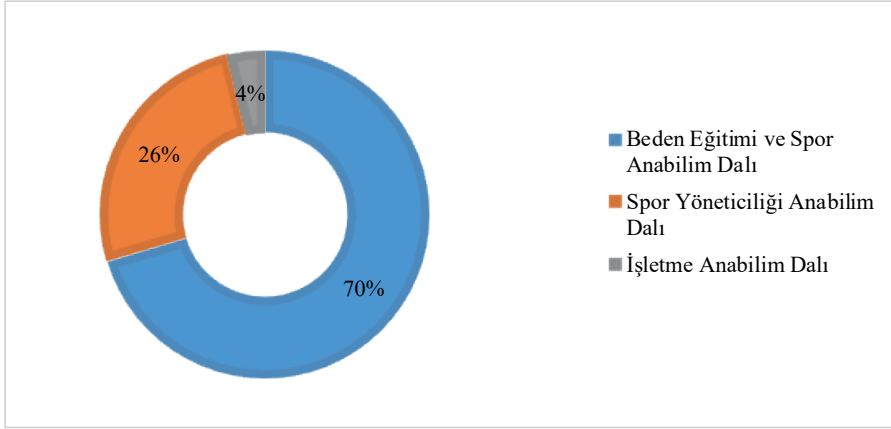
Şekil 3: İncelenen lisansüstü tezlerin yazıldığı üniversitelere göre dağılımı

Tezlerin üniversitelere göre dağılımını gösteren Şekil 3'e göre 19 üniversitede bu konunun çalışıldığı, Marmara Üniversitesi, Gazi Üniversitesi, Selçuk Üniversitesi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Fırat Üniversitesi, Bahçeşehir Üniversitesi'nde diğer üniversitelere göre bu konuda daha fazla lisansüstü tezin yazıldığı görülmektedir.

Şekil 4: İncelenen lisansüstü tezlerin enstitülere göre dağılımı

Şekil 4'te lisansüstü tezlerin enstitülere göre dağılımı verilmektedir. Yayımlanan tezlerin yarısından fazlasının Sağlık Bilimleri Enstitüsü (%55,5), en azının Eğitim Bilimleri Enstitüsü (%7,4) bünyesinde yazıldığı görülmektedir.

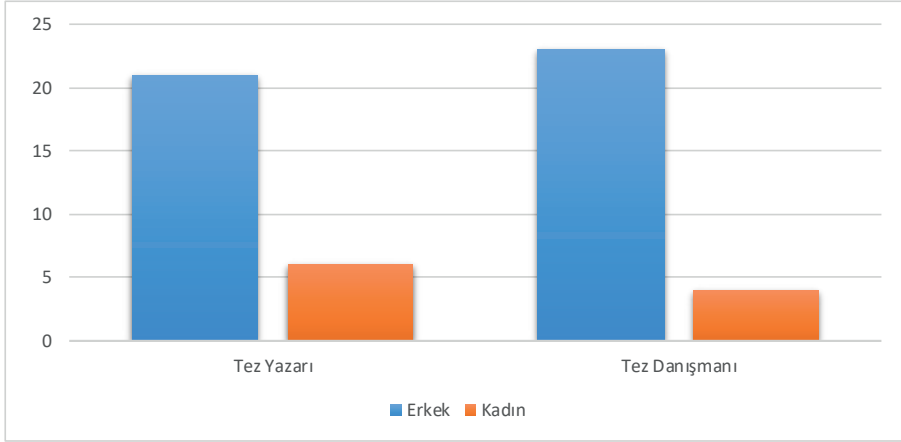

Şekil 5: İncelenen lisansüstü tezlerin anabilim dallarına göre dağılımı

Şekil 5'te lisansüstü tezlerin anabilim dallarına göre dağılımı verilmektedir. Yayımlanan tezlerin 19 tanesi Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalına (%70), 7 tanesi Spor Yöneticiliği Anabilim Dalına (%26) ve 1 tanesi ise İşletme Anabilim Dalına (%4) ait olduğu görülmektedir.

Tablo 2: İncelenen lisansüstü tezlerin kullanılan araştırma yöntemi ve veri toplama tekniğine göre dağılımı

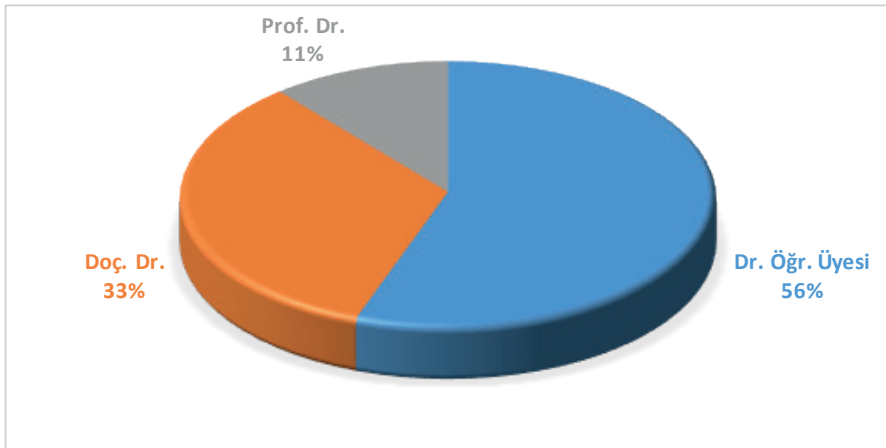
Parametreler	Gruplar	n	%
Araştırma Yöntemi	Nicel	25	92,6
	Nitel	1	3,7
	Karma (Nicel+ Nitel)	1	3,7
Toplam		27	100
Veri Toplama Tekniği	Anket	25	92,6
	Görüşme	1	3,7
	Karma (Nicel+ Nitel)	1	3,7
Toplam		27	100

Şekil 6: İncelenen lisansüstü tezlerin tez yazar ve tez danışmanlarının cinsiyetlerine göre dağılımı

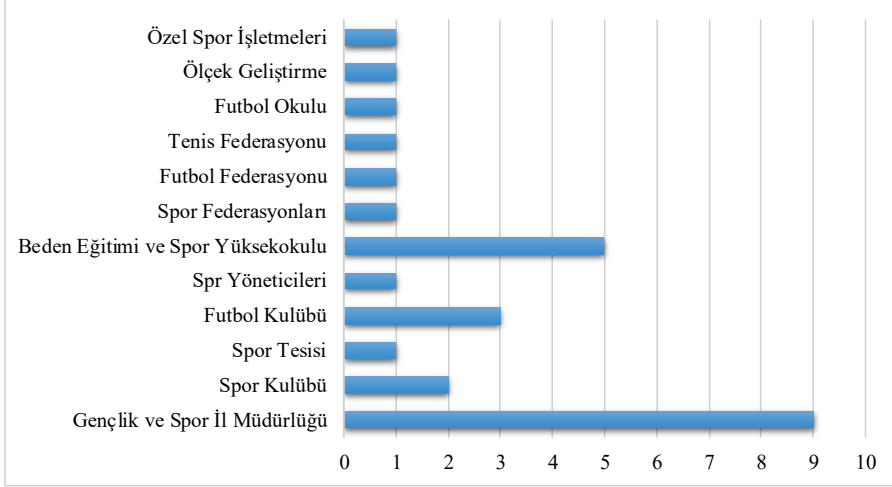
Tablo 2’de incelenen lisansüstü tezlerde kullanılan araştırma yöntemleri ve veri toplama tekniklerine göre dağılımı verilmiştir. İncelenen lisansüstü tezlerin; 25’i nicel (%92,6), 1’i nitel (%3,7), 1’i de karma (%3,7) araştırma yöntemini kullanmış olduğu görülmektedir. Lisansüstü tezlerin 25’i anket (%92,6), 1’i görüşme (%3,7) ve geriye kalan 1’i de karma (%3,7) veri toplama tekniğini kullanmış olduğu görülmektedir.

Şekil 6 incelenen lisansüstü tezlerin tez yazar ve tez danışmanlarının cinsiyetlerine göre dağılımını göstermektedir. Lisansüstü tezlerin tez yazarlarının 2 ini erkek (%77,8) yazarlar oluştururken 6 sıni da kadın (%22,2) yazarlar oluşturmaktadır. Tez danışmanlarının ise 23 ünü erkek (%85,1) ve 4 ünü kadın (%14,9) danışmanlar oluşturmaktadır.

Şekil 7: İncelenen lisansüstü tezlerin danışmanlarının unvanlarına göre dağılımı

Şekil 7’de incelenen lisansüstü tezlerin danışmanlarının unvanlarına göre dağılımı verilmiştir. Yayımlanan tezlerin, 15’ine doktor öğretim üyesi, 9’una doçent doktor, 3’üne profesör doktor tarafından danışmanlık yapıldığı görülmektedir.

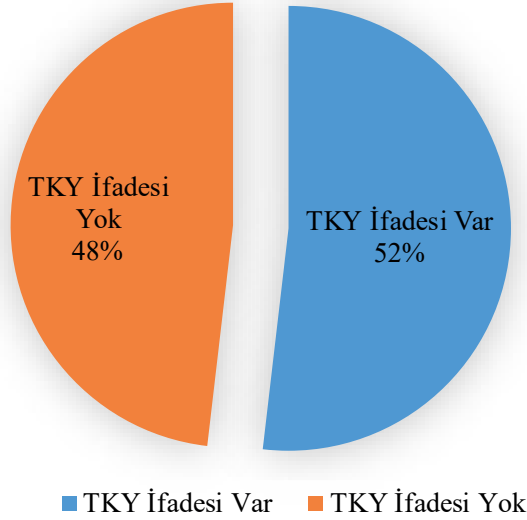
Şekil 8: *İncelenen lisansüstü tezlerin konularına göre dağılımı*

Şekil 8 ile incelenen lisansüstü tezlerin konularına göre dağılımı verilmiştir. Tezlerde en çok ele alınan konular Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü (%33,3), Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu (%18,5), Futbol Kulübü (%11,1) ve Spor Kulübü (%7,5) olduğu görülmektedir.

Tablo 3: *İncelenen lisansüstü tezlerin veri analizinde kullanılan testlere göre dağılımı*

Testler/Analizler	n
Tek yönlü ANOVA	13
Kruskall Wallis	2
Betimsel İstatistik	18
Çapraz Tablolama	3
Ki-Kare	3
Pearson Korelasyon Analizi	1
Normallik	3
Görüşme Formu	2
Manova	1
Post-Hoc testleri	5
Bağımsız gruplar t-testi	12

Tablo 3 incelenen lisansüstü tezlerin veri analizinde kullanılan testlerin dağılımını göstermektedir. Betimsel istatistik, tek yönlü ANOVA ve bağımsız gruplar t testi en çok kullanılan test/analizler olurken, MANOVA ve Perarson korelasyon analizi en az kull

Şekil 9: *İncelenen lisansüstü tezlerin anahtar kelimelerinde TKY ifadesinin var olup olmadığına ilişkin dağılım*

Şekil 9’da incelenen lisansüstü tezlerin anahtar kelimelerinde TKY ifadesinin var olup olmadığına ilişkin dağılım verilmiştir. Anahtar kelimelerinde TKY ifadesi var olanların (%52) sayısının 14 ve TKY ifadesi var olmayanların (%48) sayısının 13 olduğu görülmektedir.

Sonuç

Bu araştırmada, son çeyrek asır içerisinde sporda Toplam Kalite Yönetimi (TKY) konusunu ele alan, Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi (YÖKTez) veri tabanında yer alan lisansüstü tezler çeşitli bibliyometrik ve içeriksel parametreler çerçevesinde incelenmiştir. İnceleme kapsamına hem erişime açık hem de erişime kapalı tezler dâhil edilmiştir. Çalışmanın temel amacı, sporda TKY konulu lisansüstü tezlerin yıllar içinde nasıl bir gelişim gösterdiğini ve bu tezlerin belirli bilimsel ölçütler doğrultusunda hangi niteliklere sahip olduğunu ortaya koymaktır.

Analiz kapsamında değerlendirilen başlıca parametreler şunlardır: tezlerin yıllara göre dağılımı, tez türlerine (yüksek lisans/doktora) göre sınıflandırılması, yazıldıkları üniversitelere ve bağlı oldukları enstitülere göre dağılımı, anabilim dallarına göre sınıflandırılması, kullanılan araştırma

yöntemleri ve veri toplama teknikleri, tez yazarlarının ve danışmanlarının cinsiyetleri, danışmanların akademik unvanları, çalışmalarda ele alınan konu başlıkları, veri analizinde kullanılan istatistiksel testler, anahtar kelimelerde “Toplam Kalite Yönetimi” ifadesinin yer alıp almadığı ve üniversite türüne (devlet/vakıf) göre dağılım.

Kalite kavramı, tarihsel süreç içerisinde üzerinde çok sayıda bilimsel çalışmanın yürütüldüğü, farklı disiplinlerde çeşitli şekillerde tanımlanan ve uygulama alanı oldukça geniş olan çok boyutlu bir olgudur. Ancak YÖK Tez veri tabanında yapılan kapsamlı literatür taramaları sonucunda, özellikle spor bilimleri bağlamında Toplam Kalite Yönetimi üzerine gerçekleştirilen akademik çalışmaların sınırlı olduğu, bazı yıllarda bu konuda hiçbir lisansüstü tez çalışmasının yayımlanmadığı ve bibliyometrik analizlerin de bu alanda yeterince kullanılmadığı tespit edilmiştir. Bu durum, ilgili literatürde dikkat çekici bir boşluk olarak değerlendirilmektedir.

Mevcut çalışma, bibliyometrik analiz yöntemiyle sporda TKY konusuna odaklanan ikinci çalışma olma niteliği taşımaktadır. Bibliyometrik analiz, söz konusu tezlerin sistematik olarak incelenmesini ve akademik eğilimlerin ortaya konulmasını kolaylaştıran etkili bir yöntemdir. Bu bağlamda araştırmanın, sporda toplam kalite yönetimi konusundaki lisansüstü tezlerin tarihsel gelişimini, metodolojik yönelimlerini ve mevcut eksikliklerini ortaya koyarak, alanyazına katkı sunacağı öngörülmektedir.

Bakıldığında sporla alakalı ilk tez 2002 yılında yazılmış olup en çok 2007 de yılında yoğun çalışıldığı görülmüştür. Günümüze kadar geldiğimizde ise konunun 2016- 2018 yıllarında düşüşe geçmiş olmasıyla birlikte diğer yıllara kıyasla 2019-2023 yıllarında tekrardan TKY son yıllara doğru önem kazanmaya başlamıştır. Kalite kavramının popülerliği iş ortamlarına ve spora yansımıştır. Bunun sebebi bu yıllarda toplam kalite kavramının popülerliğinin farkına varılması şeklinde düşünülmektedir.

Birinci tabloda Ulusal Tez Merkezinden elde edilen verilere göre, 2000-2024 yılları arasında Toplam Kalite ile ilgili toplamda 2210, Toplam Kalite Yönetimiyle ilgili toplamda 2517, Sporda Toplam Kalite Yönetimiyle ilgili toplamda 27 lisansüstü teze ulaşılmaktadır.

İncelenen lisansüstü tezlerin yıllara göre dağılımı Şekil 1’de verilmektedir. Verilere göre Sporda Toplam Kalite Yönetimiyle ilgili en güncel lisansüstü tez 2023 yılına aitken, en fazla 2007 yılında lisansüstü tez yayımlanmış olup 2016-2018 yılları arasında konuyla ilgili herhangi bir lisansüstü teze rastlanmamaktadır.

Şekil 2’de incelenen lisansüstü tezlerin türlerine göre dağılımı, incelenen lisansüstü tezlerin, 26’sı yüksek lisans tezi iken yalnızca 1 tanesinin doktora tezi olduğuna ulaşılmaktadır.

Tezlerin üniversitelere göre dağılımını gösteren Şekil 3'e göre 19 üniversitede bu konunun çalışıldığı, Marmara Üniversitesi, Gazi Üniversitesi, Selçuk Üniversitesi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Fırat Üniversitesi, Bahçeşehir Üniversitesi'nde diğer üniversitelere göre bu konuda daha fazla lisansüstü tezin yazıldığı görülmektedir. Toplam 27 üniversitede çalışıldığı, bu tezlerin Gazi Üniversitesi, Fırat Üniversitesi, Marmara Üniversitesi, Selçuk Üniversitesi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi ve Bahçeşehir Üniversitesi'nde diğerlerine oranla sayıca daha fazla tez yazıldığı sonucuna ulaşılmaktadır.

Şekil 4'te lisansüstü tezlerin enstitülere göre dağılımı verilmektedir. Yayımlanan tezlerin yarısından fazlasının Sağlık Bilimleri Enstitüsü (%55,5), en azının Eğitim Bilimleri Enstitüsü (%7,4) bünyesinde yazıldığı görülmektedir. Yayımlanan tezlerin yarısından fazlasının sağlık bilimleri enstitüsüne bağlı olarak, beden eğitimi ve spor anabilim dalında yazıldığı sonucuna varabiliriz. Spor bilimlerinin ülkemizde genel olarak sağlık bilimleri enstitüsü içerisinde bulunduğunu söylenebilir eğer bu durum düşünüldüğünde bu sonuç pek de şaşırtıcı gelmemektedir.

Şekil 5'te lisansüstü tezlerin anabilim dallarına göre dağılımı verilmektedir. Yayımlanan tezlerin 19 tanesi Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalına (%70), 7 tanesi Spor Yöneticiliği Anabilim Dalına (%26) ve 1 tanesi ise İşletme Anabilim Dalına (%4) ait olduğu görülmektedir. Çoğunluk sağlık bilimleri enstitüsü ve beden eğitimi ve spor anabilim dalında olsa da diğer seçenekler dahilinde çalışmalar yapılmış olması bölümün multidisipliner oluşundan kaynaklandığı düşünülmektedir.

İkinci tabloda incelenen lisansüstü tezlerde kullanılan araştırma yöntemleri ve veri toplama tekniklerine göre dağılımı verilmiştir. İncelenen lisansüstü tezlerin; 25'i nicel (%92,6), 1'i nitel (%3,7), 1'i de karma (%3,7) araştırma yöntemini kullanmış olduğu görülmektedir.

Lisansüstü tezlerin 25'i anket (%92,6), 1'i görüşme (%3,7) ve geriye kalan 1'i de karma (%3,7) veri toplama tekniğini kullanmış olduğu görülmektedir. Tezlerde kullanılan yöntem ve veri toplama tekniği parametreleri incelendiğinde; tamamına yakınının nicel araştırma yöntemini kullandığını ve veri toplama tekniklerinden olan anket uygulamasından kullandığını görülmektedir. Sadece 2013 yılında Nitel araştırma yöntemini kullandığını görülmektedir ve veri toplama aracı olarak da Görüşme formunu uyguladığı görülmektedir.

Şekil 6'da incelenen lisansüstü tezlerin tez yazar ve tez danışmanlarının cinsiyetlerine göre dağılımı verilmiştir. Lisansüstü tezlerin tez yazarlarının 2 ini erkek (%77,8) yazarlar oluştururken 6 sını da kadın (%22,2) yazarlar oluşturmaktadır. Tez danışmanlarının ise 23 ünü erkek (%85,1) ve 4 ünü kadın (%14,9) danışmanlar oluşturmaktadır. Elde edilen bulgularda tez yazarlarının ve tez danışmanlarının çok büyük çoğunluğunun erkek olduğu görülmüştür.

Bu durumun kadınların spor alanında yönetimden ziyade fiziksel aktivitelere eğilimli ve işin uygulama kısmıyla daha çok ilgilenmesinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Şekil 7’de lisansüstü tezlerin danışmanlarının unvanlarına göre dağılımı verilmiştir. Yayımlanan tezlerin, 15’ine doktor öğretim üyesi, 9’una doçent doktor, 3’üne profesör doktor tarafından danışmanlık yapıldığı görülmektedir.

Şekil 8 incelenen lisansüstü tezlerin konularına göre dağılımını göstermektedir. Tezlerde en çok ele alınan konular Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü (%33,3), Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu (%18,5), Futbol Kulübü (%11,1) ve Spor Kulübü (%7,5) olduğu görülmektedir.

On birinci tabloda incelenen lisansüstü tezlerin veri analizinde kullanılan testlere göre dağılımı verilmektedir. Tezlerde kullanılan veri analiz testlerinde Betimsel İstatistik, Anova ve T-Testinin çoğunlukta kullanılmış olduğu görülmektedir.

Tablo 3’te incelenen lisansüstü tezlerin anahtar kelimelerinde TKY ifadesinin var olup olmadığına ilişkin dağılım verilmiştir. Anahtar kelimelerinde TKY ifadesi var olanların (%52) sayısının 14 ve TKY ifadesi var olmayanların (%48) sayısının 13 olduğu görülmektedir.

Şekil 9’da incelenen lisansüstü tezlerin yazıldığı üniversitelerin çeşidine göre dağılımları görülmektedir. Toplam 19 üniversitede yazılan lisansüstü tezlerin 18’inin devlet (%94,7) ve 1’inin vakıf (%5,3) üniversitesi olduğu görülmektedir.

Öneriler

Sporda toplam kalite yönetimi (TKY) üzerine araştırmalarda aşağıdaki öneriler dikkate alınarak, alanda derinlemesine bir anlayış geliştirilebilir ve daha kapsamlı sonuçlar elde edilebilir:

- Sporda TKY prensiplerinin benimsenmesi için eğitim programları geliştirilebilir ve bu programların etkinliği araştırılabilir.

- Spora özel performans ölçütleri oluşturarak ve bunların TKY ile ilişkisini incelenebilir.

- Sporda analizler ve iyileştirilmeler üzerine çalışmalar yapılabilir.

- Sporda TKY uygulamaları ve teknoloji ilişkisi incelenebilir. Örneğin, veri analitiği ve yapay zeka gibi alanlar.

- Başarılı spor organizasyonlarından TKY uygulamalarını içeren vaka çalışmaları incelenebilir.

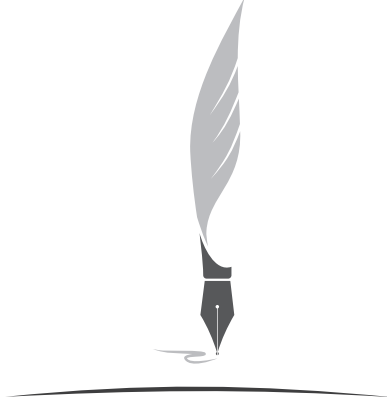
- Spor organizasyonlarının sürdürülebilirlik hedefleri ile TKY uygulamaları arasındaki ilişkiler araştırılabilir. Çevresel ve sosyal sorumluluk projeleri gibi.

KAYNAKÇA

- Al, U., & Coştur, R. (2007). Türk Psikoloji Dergisi'nin bibliyometrik profili. *Türk kütüphaneciliği*, 21(2), 142-163.
- Aykanat, Z., & Yıldız, T. (2016). Karizmatik liderlik ve örgütsel yenilikçilik ilişkisi üzerine bir araştırma. *Journal of Entrepreneurship & Development/Girisimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 11(2).
- Broadus, R. N. (1987). Toward a definition of "bibliometrics". *Scientometrics*, 12, 373-379. <https://doi.org/10.1007/bf02016680>
- Çimen, Z. (2013). Spor hizmetlerinde toplam kalite boyutları. *İstanbul Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 2(2).
- Demir, A., & Sertbaş, K. (2018). Total quality management applications in sports and an application on kocaali amateur sports club federation sports clubs. SHS Web of Conferences, 48, 01018. <https://doi.org/10.1051/shsconf/20184801018>
- Demiralay, T., & Bora, G. (2021). Bilgi İletişim Teknolojileri ve Toplam Kalite Yönetimi ile Kalite Performans Algısı İlişkisi. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23(1), 41-66. <https://doi.org/10.26468/trakyasobed.680765>
- Efil, İ. (1999). *Yönetimde kalite çemberleri ve uygulama örnekleri*. İstanbul, Alfa.
- Gargalianos, D., & Matsaridis, A. (2017). Evaluation of the total quality management maturity of the hellenic national sport federations using the EQFM model. *Journal of Physical Education and Sport*, 17(2), 675. DOI:10.7752/jpes.2017.02101
- Gürgen, H. (1997). *Örgütlerde iletişim kalitesi*. Der Yayınevi.
- Hellsten, U., & Klefsjö, B. (2000). TQM as a managementsystemconsisting of values, techniquesandtools. *The TQM magazine*, 12(4), 238-244. <https://doi.org/10.1108/09544780010325822>
- Hotamışlı, M., & Erem, I. (2014). Muhasebe ve Finansman Dergisi'nde yayınlanan makalelerin bibliyometrik analizi. *Muhasebe ve finansman dergisi*, (63), 1-20.
- İmamoğlu, A. F. (1992). İkibinli yıllara doğru Türk sporu üzerine bazı gözlemler. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(1), 9-19.
- Kalia, M., & Elmazi, I. (2012). The relationship between promoting the human factors in quality management systems and improving organizational performance of small and medium enterprises in Albania. *International Journal of Management Cases*, 14(2), 42-50. Doi:10.5848/APBJ.2012.00045
- Kaluarachchi, K. A. S. P. (2010). Organizationalcultureand total qualitymanagementpractices: a Sri Lankancase. *The TQM Journal*, 22(1), 41-55. <https://doi.org/10.1108/17542731011009612>
- Kocamış, T. U. (2016). Toplam kalite yönetimi (TKY) ve iç denetimin TKY'deki rolü. *Sosyal Bilimler Dergisi*, (1), 1-21.
- Mendes, L. (2012). Employees involvement and quality improvement in manufactu-

- ring small and medium enterprise (SME): A Comparative Analysis. *African Journal of Business Management*. Vol. 6. No. 23. 6980– 6996.
- Murathan, T. ve Bilgiç, N. (2022). Spor hizmetlerinde toplam kalite yönetimi. *Diya-
lektolog- Ulusal Hakemlin Sosyal Arastirmalar Dergisi*, 30(30), 179-189. <https://doi.org/10.29228/diyalektolog.64164>
- Nebioğlu, O. (2019). Turizm ve yiyecek tüketimi: uluslararası alanyazın üzerine bibliyometrik bir analiz. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 16(1), 71-88.
- Nová, J. (2013). Current concepts of the quality in sport and their utilization in the Czech Republic. *Ekonomika a Management*. Vol.4. ss.1–9.
- Öğünç, H. ve Doğru, E. (2017). Kaizen felsefesi ile toplam kalite yönetiminin verimlilik ve maliyet üzerine etkisi. *Alanya Akademik Bakış*, 1(1), 1-13. <https://doi.org/10.29023/alanyaakademik.296496>
- Özcan, B. (2024). Total quality management from the personnel perspective in sports organizations. *Technium Social Sciences Journal*, 54, 306-314. <https://doi.org/10.47577/tssj.v54i1.10495>
- Rexhepi, G., Ramadani, V., & Ratten, V. (2018). Tqm techniques as an innovative approach in sport organisations management: toward a conceptual framework. *International Journal of Business and Globalisation*, 20(1), 18. <https://doi.org/10.1504/ijbg.2018.088661>
- Sağlam, M. ve Yaratılmış, Z. Ş. (2024). Örgütsel özdeşleşmenin oluşumunda farklılıkların yönetimi ve örgüt kültürünün rolü. *Alanya Akademik Bakış*, 8(2), 656-670. <https://doi.org/10.29023/alanyaakademik.1435103>
- Tayfun, A., Ülker, M., Gökçe, Y., Tengilimoğlu, E., Sürücü, Ç., Durmaz, M. (2018). Turizm alanında yiyecek ve içecek ile ilgili lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizi, *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 6(2), 523-547.
- Yenersoy, G. (1997). *Toplam Kalite Yönetimi*, İstanbul: Rota Yayınları.

Bölüm 2

KADINLARIN BOKS ARENASINDA YÜKSELİŞİ

Onur ŞİPAL¹

Eda ADATEPE²

---

¹ Öğr. Gör., <https://orcid.org/0000-0002-4064-6813>, Spor Bilimleri Fakültesi, Bayburt/TÜRKİYE

² Doç. Dr., <https://orcid.org/0000-0003-1254-9300>, Spor Bilimleri Fakültesi, Bayburt/TÜRKİYE

GİRİŞ

Spor dalları, tarih boyunca kültürlerin gelişiminde önemli bir rol oynamış ve bireylerin fiziksel gelişiminden sosyal etkileşimine kadar geniş bir yelpazede etkili olmuştur. Bu bağlamda boks antik çağlardan günümüze kadar gelen zengin geçmişi ve yaygınlığıyla dikkat çeken bireysel sporlar arasında öne çıkmaktadır.

Boks, bireysel sporlar arasında yer alan, dünyanın en eski ve en yaygın branşlarından biri olarak bilinen bir spor dalıdır (Söyler & Çingöz, 2022; Şipal, Boz & Hazar, 2024). İlk olarak askeri eğitim için gimnazyumlarda öğretilen boks, zamanla boks ve güreşi birleştiren “Pankration” adı verilen bir spor dalı olarak şekillenmiştir (Şener, 2006). Boksun spor olarak icra edildiğine dair ilk bulgular, M.Ö. 1500’lü yıllara ait Girit’teki kalıntılarda tespit edilmiştir (İmamoğlu & İmamoğlu, 2018). Ayrıca, Mezopotamya’nın Bağdat civarındaki alanlarda bulunan taş tabletlerde, iki kişinin boks pozisyonunda birbirleriyle dövüştüğü sahneler yer almaktadır (Pala, 2011). Bu eski sporun yarışma odaklı ilk örnekleri, M.Ö. 900’lü yıllarda, Yunan kahramanı Theseus’un belirlediği kurallar çerçevesinde yapılmaktaydı. Bu kurallara göre, dövüşçüler karşılıklı oturarak mücadele eder ve müsabaka, bir tarafın ölümüne kadar devam ederdi (Şipal, 2022). Homeros’un İlyada’sında boks müsabakasına dair ayrıntılı bilgiler yer almaktadır. Bu yazıt, boks konusunda bilinen ilk belge olarak kabul edilir (Doğan ve İmamoğlu, 2023). Zaman içinde antik olimpiyatlara dâhil olan boks, M.Ö. 688 yılında ilk kez resmi yarışmalara katılmıştır. Olimpiyatlarda bu spor dalı “Pygme veya Pygmachia” olarak anılmaktaydı (Uca, 2019). O dönemin sporcuları, boks torbalarını kullanarak antrenman yapmış ve bu torbalar Yunanlar tarafından “Korykos” olarak adlandırılmıştır (Sürmeneli, 2024; Akt: Şipal, 2022).

Modern boks, kökeni İngiltere’ye dayanan ve günümüzde en popüler dövüş sporlarından biri olarak kabul edilen bir alandır (Pala, 2011; Bilici & Alp, 2024; Anlı ve ark., 2024). Günümüzde, boks organizasyonları hem yerel hem de uluslararası düzeyde büyük bir izleyici kitlesine sahip olup, düzenli bir şekilde gerçekleştirilmektedir. Son yıllarda, kadınların boks sporundaki varlığı ve başarıları giderek artmakta, bu durum sporun cinsiyet eşitliği açısından önemli bir dönüm noktası olarak değerlendirilmektedir. Bu çalışma, kadınların boks dünyasındaki yükselişini ve bu alandaki deneyimlerini derinlemesine incelemeyi amaçlamaktadır.

Kadınlar ve Boks

Boks, tarihsel olarak erkek egemen bir spor olarak kabul edilmiştir ve geleneksel erkeklik normlarıyla güçlü bir tarihi bağlantıya sahiptir. Boks, rakiplerin birbirleri üzerinde egemenlik kurmaya çalıştığı erkeklik ritüelleri olarak tanımlanabilir (Gems, 2014). 2012 Londra Olimpiyatları öncesinde, boks, kadınlara ait bir disiplini bulunmayan tek yaz sporu olarak kalmıştır

(Mennesson, 2000). Buna rağmen, Uluslararası Olimpiyat Komitesi (IOC), 2012 Olimpiyatları'na kadınlar boksunun dahil edilmesi konusunda çekimser davranmıştır (Tjønndal, 2016). Dünyada, boks sporu erkekler tarafından yaratılmış ve erkekler için tasarlanmış bir alan olarak görülmüştür. Tarihsel olarak, kadınların katılımını dışlayan ve marjinalleştiren bir spor olmuştur (Wacquant, 2005; Sugden 1996; Lafferty & McKay, 2004). Hem Sugden (1996) hem de Gems (2014), boksun bir erkeklik alanı olarak nasıl işlediğini şöyle tanımlamaktadır:

Genel olarak sporlar, erkek egemen bir yapıya sahiptir ve bu durum, spor ile militarizm ve savaş arasındaki tarihsel bağlantılarla kısmen ilişkilidir; zira bu alanlar da erkek egemen sahnelerdir. Boks, diğer sporlardan daha fazla, eski savaşçı kökenlerine benzemekte olup, kadınların katılımına karşı oldukça dirençli olduğu kanıtlanmıştır (Sugden, 1996).

Boks, tarihsel olarak erkekliğin bir ritüeli olarak işlev görmüştür. Sporun icrası, ne kadar yetersiz olsa da, bireyin cesaretini ve erkekliğini kanıtlama aracı olarak kabul edilmiştir. Saldırganlık ve şiddet, acı ve yaralanma, hatta ölüm riski, kabul edilebilir tehlikeler arasında yer almıştır. Boks, hem geçmişte hem de günümüzde bir savaştır; burada, rekabet eden bireyler birbirleri üzerinde egemenlik kurmaya çalışırlar. Bu niyetler, ister sokak dövüşlerinde, isterse de ringin düzenlenmiş sınırları içinde gerçekleşsin, geçerliliğini korumaktadır (Gems, 2014).

20. yüzyılın başlarında, kadınların boks yapması nadir de olsa bazı topluluklarda görülmüştür. Ancak bu dönemde boks, hâlâ erkeklere özgü bir etkinlik olarak kabul edilmiştir. Kadın boksunun yaygınlaşması önündeki engeller, toplumsal cinsiyet normları, kadınların fiziksel olarak zayıf ve savunmasız olduğu yönündeki yaygın inançlar ve boksun şiddet içerdiği düşüncesi gibi pek çok toplumsal faktörle güçlendirilmiştir (Smith, 2014).

Kadınların boksla daha organize bir şekilde tanışmaları, 1970'ler ve 1980'lerde başlamıştır. Bu dönemde, özellikle Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa'da kadın sporcular, boks gibi geleneksel olarak erkek sporları olarak kabul edilen alanlara girmeye başlamıştır. 1970'lerde, kadınlar için ilk amatör boks müsabakaları düzenlenmeye başlanmış ve bazı kadınlar, profesyonel boks dünyasında yer almak için mücadele etmeye başlamıştır. Ancak, bu dönemde kadın boks hâlâ marjinal bir etkinlikti ve büyük ölçüde toplumsal eleştirilerle karşı karşıya kalmıştır (Smith, 2014).

Kadın boksunun daha resmi bir hale gelmesi 1990'larda gerçekleşmiştir. 2001 yılında, ilk Dünya Kadınlar Boks Şampiyonası düzenlenmiş ve bu, kadın boksunun küresel anlamda tanınmasına katkıda bulunmuştur. Aynı zamanda, kadınların boks yapabilmesi için kurallar ve düzenlemeler geliştirilmiş, bu alandaki organizasyonlar giderek artmıştır. Kadın boksunun ar-

tan popülaritesi, sporun daha fazla kabul görmesine ve daha profesyonel bir şekilde düzenlenmesine olanak tanımıştır (Woodward, 2014). 2001 yılında Amerika’da düzenlenen Dünya kadınlar boks şampiyonasına ise ülkemiz on sporcu ile katılım sağlamıştır. 48 kg’da mücadele eden Hülya ŞAHİN altın madalya kazanmıştır. Yine 2001 yılında ilk kadınlar Avrupa şampiyonasında Fransa’da yapılmıştır ve Hülya ŞAHİN ve Hasibe ÖZER altın madalya kazanmıştır (Aydın, 2020).

2009 yılında, AIBA (Dünya Amatör Boks Birliği), IOC’nin (Uluslararası Olimpiyat Komitesi) kadın boksunun 2012 Londra Olimpiyatlarına dahil edilmesi önerisini kabul ettiğini duyurdu. Bu duyuru ile birlikte AIBA, kadın boksunun Olimpiyat Oyunlarına dahil edilmesinin, 2006 yılından itibaren organizasyonun en öncelikli hedeflerinden biri olduğunu ifade etmiştir. AIBA’nın kadın boksunun Olimpiyat Oyunlarına kabul edilmesi için sunduğu temel argüman, cinsiyet eşitliği perspektifinden değil, boksun bir spor olarak imajıyla ilgili olmuştur. AIBA Kadın Komitesi’nin bir üyesi, bu bakış açısını dile getirerek söz konusu argümanı savunmuştur (Tjønndal, 2016). Lynch (2008)’e göre, kadın boksunun Olimpiyat Oyunlarında yer alması, sporun genel imajını iyileştirme potansiyeline sahip olacağını. Kadınların bu spora katılması, toplumun boksu daha yaygın, daha az tehlikeli bir etkinlik olarak algılamasına yol açacağını ve bu durumun, boksun imajı açısından son derece olumlu bir gelişme olacağını belirtmiştir (Akt; Tjønndal, 2016). Kadınların Olimpiyat boksuna dahil edilmesinin, sporun uluslararası imajını dönüştürecek savunulurken, kadın boks erkek boksundan ayrılmakta ve erkek boks burada normatif ve cinsiyetler arası nötr bir form olarak sunulmaktadır (De Beauvoir, 2000). Kadın boksörlerin katılımı, boksun imajını “daha az tehlikeli” hâle getirecek bir faktör olarak görülmektedir. Başka bir deyişle, kadın boksörler biyolojik farklılıkları ve cinsiyetlerine dayalı bedenleri nedeniyle, erkek boksörlerden esasen farklı olarak kabul edilmektedir. Bu bağlamda, erkek boks, saldırganlık, tehlike, güç ve sertlik gibi geleneksel ve hegemonik erkeklik niteliklerini temsil ederken (Connell 1995; Johnson 2005), kadın boksunun Olimpiyat Oyunlarına dahil edilmesinin gerekçesi, kadın boksörlerin doğrudan bedensel, doğal ve esasen farklı (feminen) özelliklere sahip oldukları varsayımına dayanmaktadır. Dolayısıyla, bu “feminen özellikler,” boksun ilkel, geri kalmış ve tehlikeli bir spor olarak algılanan egemen imajını dönüştürecek bir faktör olarak görülmektedir (Tjønndal, 2016).

Kadınların Boks Yapması İçin Gerekli Hukuki ve Toplumsal Mücadele

Amatör boksta uluslararası yarışmalara katılım için gerekli olan resmi onay, IBA (önceden AIBA) tarafından ancak 1994 yılında verilmiştir. Bu tarihten on sekiz yıl sonra, 2012 Londra Olimpiyatları’nda, bir asırdan fazla bir sürenin ardından kadın boksörler, madalya mücadelesi vermek üzere Olimpiyat ringine çıkmıştır. IBA tarafından kadın boksunun resmi olarak tanınması ve Olimpiyat Oyunları’na dahil edilmesi, şüphesiz boksun değişen doğası

üzerindeki etkilerden biridir. Boks yapan kadınların karşılaştığı zorluklara rağmen, bu sporla olan motivasyonları ve tutkuları, erkek meslektaşlarının- kilerden belirgin bir şekilde farklı görünmemektedir (Országhová, 2023).

Woodward (2017) tarafından ileri sürüldüğü üzere, “Boksun kadınlar arasında gerçekten daha popüler bir spor haline gelip gelmediği tartışmaya açık olabilir; ancak Olimpiyatlar’dan hemen sonra daha fazla kadın boks salonlarına kaydolmuş ve bir süre sonra karma dövüş sanatları ile Tay boksu gibi farklı boks türlerini benimseyen kadınların sayısında belirgin bir artış gözlemlenmiştir” (Woodward, 2017).

Tjønndal (2019), Woodward’ın kadınların Olimpiyat boksuna dahil edilmesinin üzerine yaptığı çalışmaya benzer şekilde, bu dahil etmenin elit boksta cinsiyet eşitliğine nasıl katkı sağladığını ve kadın boksörlerin tanınma ve kabul görme duygularını nasıl etkilediğini analiz etmiştir. Metinsel içerik analizi yöntemiyle yapılan bu incelemede, kadın boksörlerin Olimpiyatlara katılmalarına rağmen hâlâ geniş ölçüde kabul görmedikleri ve tanınmadıkları ortaya konmuştur (Tjønndal, 2019).

Kadınların boks yapma hakkını kazanmaları, yalnızca hukuki düzenlemelerle sınırlı kalmamış, aynı zamanda toplumsal cinsiyet normlarını sorgulayan ve dönüştüren bir süreci de beraberinde getirmiştir. Kadın boksörler, sporun fiziksel doğasını ve toplumdaki kadınlık algısını yeniden şekillendirmiş, boks yalnızca erkeklere ait bir spor olarak görmek yerine, her bireyin katılabileceği bir alan olarak ortaya koymuşlardır. Ancak, bu mücadelenin devam ettiği ve hala pek çok toplumsal engelin aşılması gerektiği de unutulmamalıdır.

Öne Çıkan Kadın Boksörler

Laila Ali, 30 Aralık 1977 tarihinde Miami, Florida’da, ünlü boksör Muhammed Ali’nin kızı olarak dünyaya gelmiştir. 18 yaşında boks kariyerine adım atan Ali, spor hayatı boyunca katıldığı tüm maçları kazanarak profesyonel boks dünyasında önemli bir yer edinmiştir. Kariyerinde üst sıralarda yer almayı başaran Ali, boksu bırakma kararı alarak girişimcilik yoluna yönelmiştir. Boks sporuna veda ettikten sonra, oyunculuk alanında bazı projelerde yer almış, ayrıca güzellik ürünleri pazarlaması yaparak ve eğitim videoları hazırlayarak bunları satışa sunmuştur (Wikipedia, 2025a).

Katie Taylor, 2 Temmuz 1986 doğumlu, İrlandalı profesyonel bir boksördür. Amatör boks kariyerinde, Taylor, Kadınlar Dünya Şampiyonası’nda üst üste beş altın madalya kazanarak büyük bir başarıya imza atmıştır. Ayrıca, Avrupa Şampiyonası’nda altı altın madalya ve Avrupa Birliği Şampiyonası’nda beş altın madalya elde etmiştir. 2012 Londra Olimpiyatlarında ise altın madalya kazanarak, olimpiyat şampiyonu unvanını elde etmiştir. Profesyonel boks kariyerine de devam eden Taylor, uluslararası arenada önemli başarılarla imza atmaktadır (Wikipedia, 2025b).

Nicola Adams, 26 Ekim 1982 tarihinde doğmuştur. Amatör boks kariyerinde, 2012 Londra Olimpiyatlarında altın madalya kazanarak Olimpiyat şampiyonu olan ilk kadın boksör unvanını elde etmiştir. Ayrıca, 2016 Rio Olimpiyatlarında ikinci altın madalyasını kazanarak, iki kez Olimpiyat şampiyonu olan ilk kadın boksör olmuştur. Olimpiyat, Dünya ve Avrupa Oyunları şampiyonu olarak, tüm önemli amatör şampiyonluklarını kazanan Adams, boks dünyasında büyük bir başarıya imza atmıştır. 2017-2019 yılları arasında profesyonel boks yapmış ve kariyerini yenilmez bir rekorla sonlandırmıştır. 2019 yılında ise Dünya Boks Örgütü (WBO) kadın sinek sıklet şampiyonluğunu kazanmıştır (Wikipedia, 2025c).

Busenaz Sürmeneli, 25 Haziran 1998 tarihinde Bursa'da doğmuştur ve olimpiyat, dünya ve Avrupa şampiyonu bir Türk boksördür. 2020 Yaz Olimpiyatlarında altın madalya kazanarak büyük bir başarıya imza atmıştır. Bunun yanı sıra, 2024 Avrupa Boks Şampiyonası ile 2019, 2022 ve 2025 Dünya Boks Şampiyonalarında da altın madalyalar kazanarak uluslararası boks arenasında önemli başarılar elde etmiştir. Fenerbahçe kulübü ve milli takım adına mücadele eden Sürmeneli, Türk boksunun en önde gelen isimlerinden biri olarak tanınmaktadır (Wikipedia, 2025d).

Buse Naz Çakıroğlu, 26 Mayıs 1996 tarihinde Trabzon'da doğmuş, dünya ve Avrupa şampiyonu Türk boksördür. 2022 Dünya Kadınlar Boks Şampiyonası ve 2019, 2022, 2024 Avrupa Şampiyonalarında altın madalya kazanarak büyük bir başarıya imza atmıştır. Ayrıca, 2020 Yaz Olimpiyatları ve 2024 Yaz Olimpiyatları'nda sinek sıklet kategorisinde gümüş madalya elde etmiştir. Fenerbahçe kulübü ve milli takım adına müsabakalara katılan Çakıroğlu, Türk boksunun önemli figürlerinden biridir (Wikipedia, 2025e).

Esra Yıldız Kahraman, 4 Temmuz 1997 yılında doğmuştur. 2020 Tokyo Olimpiyatlarında ülkemizi temsil eden Yıldız, olimpiyatlarda 5. olarak önemli bir başarı elde etmiştir. 2024 Paris Olimpiyatlarında ise yarı finalde mağlup olarak Olimpiyat Oyunlarındaki ilk madalyasını kazanmıştır. Ayrıca, 2025 yılında Sırbistan'ın Niş şehrinde düzenlenen Dünya Boks Şampiyonası'nda bronz madalya kazanarak uluslararası arenada daha fazla başarıya imza atmıştır (Wikipedia, 2025f).

Türkiye'de Kadın Boks

Türkiye'nin ilk lisanslı kadın boksörü Şükran Çalbak'ın 1982 yılında lisans almasının ardından, kadınlar arasında boks sporuna olan ilgi artmaya başlamıştır. Bu gelişme, 1980'li yıllardan sonra boksun yalnızca erkekler tarafından değil, kadınlar tarafından da yapılmaya başlanmasını sağlamıştır. Dolayısıyla, Türkiye'de kadın boksunun yaklaşık 40 yıllık bir geçmişe sahip olduğu söylenebilir (Ünal, 2024).

Türkiye'nin lisanslı ilk kadın boks hakemi Aynur Ülger (Kaya) olmuştur. 1965 doğumlu Aynur Ülger, Bolu'da düzenlenen boks hakemliği kursunu başarıyla bitirmiştir. Önceleri il hakemliği yapan Ülger, 1988 yılından itibaren ulusal hakem olarak Türkiye şampiyonalarında görev almaya başlamıştır. Aynur Ülger ayrıca 1993-1996 yılları arasında futbol hakemliği de yapmıştır (Aydın, 2020).

Türkiye'nin ilk 3 yıldızlı kadın hakemi olan Berna Yurtsever 1973 yılında Adapazarı'nda doğmuştur. Aslen Sivaslıdır. Babası Türk boksunun duayenlerinden Fuat Yurtsever'dir. Türkiye şampiyonaları başta olmak üzere, kıtalararası şampiyonalar (Asya Avrupa, Afrika), Milletler Oyunlar Topluluğu, Avrupa ve Dünya şampiyonaları, Gençlik Olimpiyat Oyunları ve Yurtdışı turnuvalarda görev almıştır. Hâlen IBA 3 yıldızlı kadın hakem olarak ülkemizi temsil etmektedir (Şipal, 2022).

Türkiye kadın boks milli takımı 1997 yılında kurulmuştur. İlk kez 21-25 Mayıs 1997 yılında Yunanistan'da yapılan 20. Akropolis Uluslararası Boks Turnuvası'na katılım sağlanmıştır. İlk kadın milli takımımızda formayı giymeye hak kazananlar, 51 kg'da Hülya Şahin, 54 kg'da Fikriye Selen, 57 kg'da Hürü Kale ve 63 kg'da Mehtap Bakış olmuştur. Ayrıca Aysun Aygün dünyanın ilk resmî kadın antrenörü olarak milli takımın başında görev almıştır (Aydın, 2020).

Kadınlar Türkiye Boks Şampiyonası ilk olarak 30 Nisan-3 Mayıs 1998 tarihleri arasında İzmir'de gerçekleştirilmiştir. İzmir Atatürk Spor Salonu'nda gerçekleştirilen şampiyonaya yaklaşık 100 kadın boksör katılmıştır (Aydın, 2020).

Kadınlarda ilk dünya ve Avrupa boks Şampiyonu Hülya ŞAHİN olmuştur. 10-14 Nisan 2001 tarihinde Fransa'da yapılan Kadınlar Avrupa Şampiyonasında 48 kg Avrupa şampiyonu oldu, 24 Kasım-2 Aralık 2001 yılında ABD'de yapılan Kadınlar Dünya Boks Şampiyonasına 30 ülkeden 125 boksör katıldı. Hülya ŞAHİN 48kg dünya şampiyonu oldu (Aydın, 2020).

Dünya Boks Birliği (IBA) tarafından 8-20 Mayıs 2022 tarihleri arasında Türkiye'de düzenlenen Dünya Kadınlar Boks Şampiyonası'nda Türkiye 12 sporcuyla katıldığı şampiyona sonucunda 5 altın madalya (Ayşe Çağırır, Buse Naz Çakıroğlu, Hatice Akbaş, Busenaz Sürmeneli ve Şennur Demir) ve 2 bronz madalya (Sema Çalışkan ve Elif Güneri) ile tüm ülkeleri geride bırakarak takım hâlinde Dünya şampiyonu olmuştur (Şipal, 2022).

2012 Londra Olimpiyatlarına ilk kez kadın boksu dahil edildi (Országhová, 2023). Ancak Kadın Boksörlerimiz ilk kez 2020 Tokyo olimpiyatlarında ülkemizi temsil edebildi. 2020 Tokyo olimpiyatlarında ülkemizi temsil eden boksörlerimiz Busenaz SÜRMENELİ (altın)i Buse Naz ÇAKIROĞLU (gümüş), Esra YILDIZ (beşinci) olmuştur. 2024 Paris olimpiyatlarında ise

ülkemizi temsil eden boksörlerimiz Hatice AKBAŞ (Gümüş), Buse Naz ÇAKIROĞLU (Gümüş), Esra YILDIZ KAHRAMAN (Bronz), Busenaz SÜRME-NELİ (beşinci) ve Gizem ÖZER olmuştur. 2024 Paris olimpiyat oyunlarının en başarılı takımı kadın boks olmuştur (TBF, 2025).

SONUÇ

Boks, kökenleri antik çağlara uzanan ve tarih boyunca erkek egemenliğinin güçlü bir simgesi olarak kabul edilen bir spor dalı olmuştur. Ancak kadınların boks sporuna adım atmasıyla, bu geleneksel yapı köklü bir dönüşüme uğramış ve sporun toplumsal cinsiyet algılarını değiştiren önemli bir platform haline gelmiştir. Kadın boksörlerin zorluklara rağmen gösterdiği kararlılık, cesaret ve üst düzey başarılar, sadece bireysel birer zafer olmaktan öte, kadınların spor dünyasındaki yerini sağlamlaştıran ve toplumsal cinsiyet normlarını sorgulayan bir hareketin parçası olmuştur. Türkiye'den dünya şampiyonalarına, olimpiyatlara kadar uzanan bu başarı hikayeleri, kadınların boks arenasında ne denli güçlü ve yetkin olduklarını açıkça ortaya koymaktadır.

Kadın boksunun yükselişi, sporun sadece fiziksel güçle değil, aynı zamanda disiplin, azim ve mücadeleyle şekillendiğini de gözler önüne sermektedir. Bu durum, boksun erkeklik ritüelinden çıkarak, kapsayıcı ve eşitlikçi bir yapıya evrilmesini mümkün kılmıştır. Sporun bu evrimi, kadınların sadece ringde değil, toplumsal hayatta da daha görünür, saygın ve etkili bireyler olarak yer almalarının önünü açmaktadır. Kadın boksörlerin elde ettiği başarılar, sporda cinsiyet eşitliğinin sağlanması yolunda büyük bir dönüm noktasıdır ve bu başarılar, gelecekte sporun tüm dallarında kadınların daha fazla temsil edilmesine ilham kaynağı olmaya devam edecektir.

Sonuç olarak, kadınların boks dünyasındaki yükselişi, sadece sporun değil, toplumun da değişen ve gelişen yüzünü simgelemektedir. Bu süreç, geçmişte kadınların dışlandığı bir alanın, bugün cesaret, güç ve başarıyla dolu yeni bir kadın hikayesine dönüşmesidir. Kadın boksörlerin mücadelesi, eşitlik ve adalet için verilen savaşın en güçlü simgelerinden biri olarak, sporun geleceğini daha kapsayıcı ve umut dolu kılmaktadır.

Öneriler

Kadın boksunun gelişimi için öncelikle kadın boksörlere yönelik desteklerin artırılması büyük önem taşımaktadır. Bu kapsamda, kadın boks müsabakalarının yaygınlaştırılması ve daha fazla organizasyon düzenlenmesi, spora olan ilgiyi artırarak katılımı teşvik edecektir. Ayrıca, kadınların bu alanda daha bilinçli ve yetkin sporcular olarak yetişebilmesi için kadın boks eğitim programlarının geliştirilmesi gerekmektedir. Rol modellerin öne çıkarılması da, genç kadınların boks sporuna olan ilgisini güçlendirecek ve ilham kaynağı olacaktır. Spor kulüplerinde kadınlara özel imkanların artırılması, onların

spor hayatında karşılaştıkları engelleri azaltarak daha verimli çalışmalarına olanak sağlar. Son olarak, medya temsilinin artırılması, kadın boksunun görünürliğini yükselterek hem toplumda kabul görmesini sağlayacak hem de kadın sporcuların başarılarının daha geniş kitlelere ulaşmasını mümkün kılacaktır. Tüm bu adımlar, kadın boksunun hem ulusal hem de uluslararası arenada hak ettiği değeri kazanması için kritik bir rol oynamaktadır.

KAYNAKLAR

- Anlı, F., Gerçek, N., Cumbur, C., Sani, F., Gülmez, İ., Yılmaz, S., & Ramazanoğlu, N. (2024). Boksörlerde alt ve üst ekstremitte reaktif kuvvet indeksleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi*, 15(1), 103-114.
- Aydın, B. (2020). *Türk boks tarihi 1911-2020*. İstanbul: Kitap yurdu Doğrudan Yayıncılık
- Bilici, S., & Alp, M. (2024). Çabuk Kuvvet Antrenmanlarının Elit Erkek Boksörlerde Üst Ekstremitte Anaerobik Güce Etkisi. *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 7(1), 25-33
- Connell, R. (1995). *Masculinities*. Cambridge: Polity Press
- De Beauvoir, S. (2000). *Det annet kjønn [The second sex]*. Oslo: Pax Forlag A/S.
- Doğan, E., & İmamoğlu, O. (2024). Homeros Destanlarının Spor Anlayışı ve Güncel Yansımaları. *Kesit Akademi*, 9(35), 506-529
- Gems, G. R. (2014). *Boxing: A concise history of the sweet science*. Rowman & Littlefield.
- İmamoğlu, M., & İmamoğlu, O. (2018). Roma zamanı ve öncesinde çıplak yumruk ve eldivenli boks. *Journal of International Social Research*, 11(59).
- Johnson, A. G. (2005). *The gender knot: Unraveling our patriarchal legacy*. Temple University Press.
- Lafferty, Y., & McKay, J. (2004). "Suffragettes in satin shorts"? Gender and competitive boxing. *Qualitative Sociology*, 27, 249-276.
- Lynch, Robin. (2008). "Olympics: AIBA Calls for Women's Boxing at London 2012." *The Guardian*, August 18, 2008. Erişim Adresi: (<https://www.theguardian.com/sport/2008/aug/18/olympics2008.olympicsboxing1>). Erişim Tarihi: 02.04.2025
- Mennesson, C. (2000). Hard'women and soft'women: The social construction of identities among female boxers. *International review for the sociology of sport*, 35(1), 21-33.
- Országhová, M. K. (2023). The gender of bruising: A critical literature review on gender in boxing. *Sociology Compass*, 17(9), e13121.
- Pala, R. (2011). *Boks milli takımının Avrupa şampiyonasına hazırlık kampları süresince bazı fiziksel ve oksidatif stres parametrelerinin incelenmesi* (Doktora Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 281357)
- Smith, M. (2014). *A history of women's boxing*. Rowman & Littlefield.
- Söyler, M., & Çingöz, Y. E. (2022). Türkiye ferdi boks şampiyonası hazırlık sürecinde yıldız kadın boksörlerin atletik performans sürecinde fiziksel ve fizyolojik etmenler. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 11(3), 1182-1190.
- Sugden, J. (1996). *Boxing and society: An international analysis*.

- Sürmeneli, T. (2024). *Boksörlerin ruminatif düşünceleri ile sporda etkili karar verme durumları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No 905086)
- Şener, M. (2006). *2006 Türkiye minikler boks şampiyonasında boksörlerin kemik yaşı ve kronolojik yaş uyumluluğunun incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 210559)
- Şipal, O. (2022). *Son Raunt*. İstanbul. Kitap Yurdu Yayın Evi
- Şipal, O., Boz, E., & Hazar, K. (2024). *Boks disiplininin dinamikleri*. Spor Bilimlerinde Çok Yönlü Araştırmalar 2. İzmir. Duvar Yayınları
- TBF. (2025). Erişim Adresi: <https://www.turkboks.gov.tr/haberler/paris-2024-te-tarihi-basari> Erişim Tarihi: 04.04.2025
- Tjønndal, A. (2016). The inclusion of women's boxing in the Olympic Games: A qualitative content analysis of gender and power in boxing. *Qualitative Sociology Review*, 12(3), 84-99.
- Tjønndal, A. (2019). 'I don't think they realise how good we are': Innovation, inclusion and exclusion in women's Olympic boxing. *International review for the sociology of sport*, 54(2), 131-150..
- Uca, M. (2019). *Boks ring halatlarının ergonomik açıdan incelenmesi* (Doktora Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 567416)
- Ünal, Y. (2024). Türk Kadın Boks Tarihinde Bir İz: Demir Yumruk Şennur Demir'in Hayatı, Kariyeri ve Türk Boksuna Katkıları. *Tarih ve Günce*, (15), 131-153.
- Wacquant, L. (2005). Carnal connections: On embodiment, apprenticeship, and membership. *Qualitative sociology*, 28, 445-474.
- Wikipedia. (2025a). Erişim Adresi: https://tr.wikipedia.org/wiki/Laila_Ali Erişim Tarihi: 04.04.2025
- Wikipedia. (2025b). Erişim Adresi: https://en.wikipedia.org/wiki/Katie_Taylor Erişim Tarihi: 04.04.2025
- Wikipedia. (2025c). Erişim Adresi: https://en.wikipedia.org/wiki/Nicola_Adams Erişim Tarihi: 04.04.2025
- Wikipedia. (2025d). Erişim Adresi: https://tr.wikipedia.org/wiki/Busenaz_S%C3%BCrmeneli Erişim Tarihi: 04.04.2025
- Wikipedia. (2025e). Erişim Adresi: https://tr.wikipedia.org/wiki/Buse_Naz_%C3%87ak%C4%B1ro%C4%9Flu Erişim Tarihi: 04.04.2025
- Wikipedia. (2025f). Erişim Adresi: https://tr.wikipedia.org/wiki/Esra_Y%C4%B1ld%C4%B1z_Kahraman Erişim Tarihi: 04.04.2025
- Woodward, K. (2014). *Globalizing boxing*. Bloomsbury Academic.
- Woodward, K. (2017). Legacies of 2012: Putting women's boxing into discourse. In *The Olympic Legacy* (pp. 118-128). Routledge.

Bölüm 3

DEHİDRASYONUN SAĞLIK VE PERFORMANSA ETKİSİ

Derya ÇETİN SARIŞIK¹

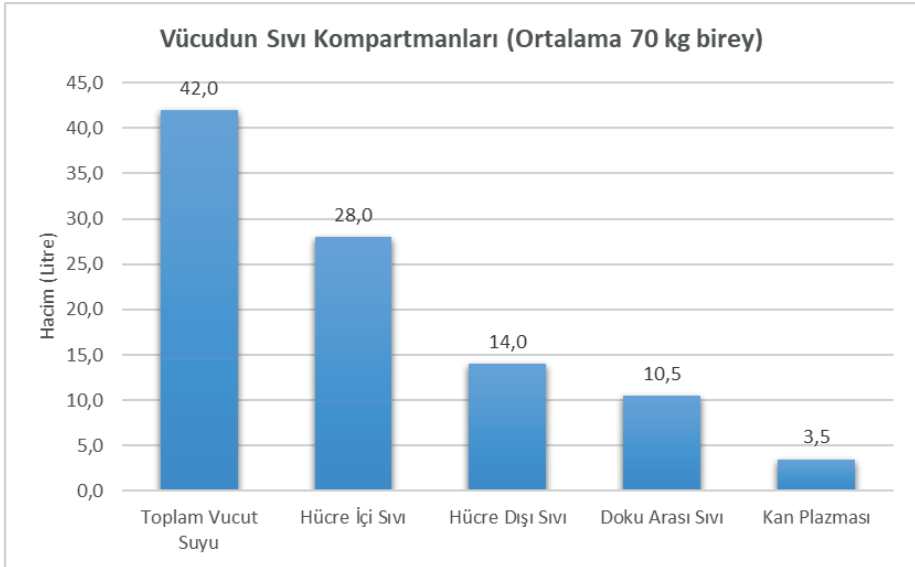
---

¹ Dr. Öğr. Üyesi, <https://orcid.org/0000-0003-4659-0803>, Spor Bilimleri Fakültesi, Bayburt/Türkiye

GİRİŞ

Su vücutta bulunan sıvıların önemli bir parçası olup vücut ağırlığının %55-60'ını oluşturmaktadır. Ayrıca su vücutta ve hücrelerde biyokimyasal reaksiyonların gerçekleşmesini sağlayan ortamı oluşturur. Moleküler yapıda bulunan suyun diğer görevleri ise şunlardır; sindirim olayının gerçekleşmesini, vücut ısısının düzenlenmesini, dokulara hormonların taşınması, dokuları oluşturan hücreler arasında besin, gazlar ve atıkların taşınmasını sağlamaktadır (Urdampilleta & Gómez-Zorita, 2014). Vücutta bulunan su ve elektrolitlerin sağlık ve performans için belirli ölçüde tutulmasına hidrasyon adı verilmektedir. Hızlı & Büyükuslu, (2019) vücuttaki su oranının azalması vücuda zarar verirken su oranının fazla olması da vücudun metabolik dengesini bozmaktadır.

Dehidrasyon; protein ve yağ gibi glikojen sentezi sırasında su açığa çıkmaktadır, açığa çıkan su hücre dışına çıkar bu durumda hücrelerin su kaybına neden olmaktadır. Saraç ve Savaş, 2012 bazı araştırmalarda ise vücutta oluşan aşırı elektrolit ve su eksikliğine dehidrasyon denmektedir. Dehidrasyon oluşumunda vücut sodyum, potasyum, magnezyum, kalsiyum gibi elektrolitleri maksimum seviyede kaybı oluşmaktadır. Bireylerin hayatlarını devam ettirebilmesi için enerji ihtiyacının yanında vücutta suyunda önemli bir yeri vardır (Kayatürk, 2017).

Şekil 1. 70 kg bir bireyin vücut sıvı kompartmanları yukardaki grafikte belirlenmiştir.

Egzersiz esnasında oluşan sıvı kaybıyla birlikte kan yoğunluğu artarak akışkanlığını yitirmektedir. Buda kalbin çalışması gerektiğinden daha fazla

çalışmasına nefes alıp vermenin güçleşmesine ve reflekslerin yavaşlamasına neden olmaktadır. Ertaş (2010), yapmış olduğu çalışmada egzersiz esnasında enerjinin %25 mekanik iş için harcanırken %75 ısı olarak açığa çıkmaktadır açığa çıkan bu ısı terleme yoluyla vücuttan uzaklaştırılmaktadır özellikle beyinde bulunan hipotalamus kanda oluşan ısıyı belirler ve ter bezlerinin daha fazla çalışması için uyarı gönderir. Kas hücrelerinin kaybettiği sıvının yerine kandaki sıvı geçer fakat dışarıdan sıvı alınmamaya devam edilirse dehidrasyon oluşmaktadır. Yapıcı, Kavruk ve Çelik (2017), oluşan dehidrasyonu önleyebilmek için dışarıdan yeterince sıvı alışı sağlanması gerektiği vurgulanmaktadır. Kafein özelliği yüksek olan kahve, çay, gazlı içecek, şekerli içecek ve alkollü içecekler yerine daha çok su alımıyla oluşabilecek dehidrasyon önlenmelidir. Su tüketimiyle beraber ayrıca hidrasyonu sağlayabilmek için bitki çayları, süt, kefir, taze sebze ve meyve suları da tercih edilebilmektedir. Ersoy 2014’de yapmış olduğu çalışmada su tüketimi en üst seviyede olsa da tuz tüketiminin yeterli düzeyde olmaması vücutta bulunan serum sodyum düzeylerini düşürebilir hiponatremi oluşabilir. Hiponatreminin oluşmasıyla beraber vücutta ödem gibi fizyolojik sıkıntılar meydana gelmektedir. (McArdle, Katch F, Katch V., 2012, Ulupınar, Özbay & Gençoglu, 2020).

Dehidrasyon üç şekilde sınıflandırılmaktadır;

Ø Hipotonik dehidrasyon: su kaybına oranla daha fazla sodyum kaybının olduğu dehidrasyon çeşididir.

Ø İzotonik dehidrasyon: su ve elektrolitlerin orantılı olarak kaybı ile oluşmaktadır.

Ø Hipertonik dehidrasyon: sodyum kaybına oranla daha fazla su kaybının olduğu dehidrasyon çeşididir.

Dehidrasyon sporcular için istemli ve istemsiz olarak iki şekilde ele alınmaktadır.

İstemli Dehidrasyon

İstemli dehidrasyon genellikle sıklet sporcularında tercih edilen bir yöntemdir. Sporcular müsabaka öncesinde tartılana kadar sıvı alımını en az seviyede tutarlar böylece kaybedilen sıvılardan dolayı kilo düşerek bir alt siklette yarışabilirler. Çamkerten 2016, bu yöntemler arasında en az seviyede sıvı alımının yanında idrar söktürücüler (diüretikler) istemli kilo kaybında sporcular için önemli bir yeri vardır.

İdrar söktürücüler; böbrek tübüllerine direk olarak etki ederek vücuttan suyun atımını sağlayan maddelerdir. Bu ilaçlar ürik asit miktarını artırır, kas gücünde azalmalara neden olur, elektrolit denge bozuklarına, kalp ritim bozukluğuna, böbrek fonksiyonlarında bozulmalar, sporcuların dayanıklılık kapasitesinin düşmesine, aşırı kilo kaybı ve kas kramplarına, kan şekerinde düşme ve geçici sağırılık gibi yan etkileri mevcuttur. Fakat sporcular diüretikleri idrar miktarını artırarak vücutta bulunan doping maddesinin atımını hızlandırarak tespitini zorlaştırmak için kullanıyorken, boks, güreş, halter ve judo gibi spor branşlarında kısa zamanda ağırlık düşmek içinde kullanılmaktadırlar. Bu maddeler sportif performansı artırıcı bir etkiye sahip değiller hatta vücutta oluşturdukları su kaybı nedeniyle performansı kötüleştirmektedirler. Fakat kullanılan doping maddesinin tespitini zorlaştırdıkları için doping listesinde yer almaktadır (Ünal & Durişehvar, 2003). Literatür incelendiği zamanda birçok ülkede mücadele sporcularının çoğunun yarışmalardan önce hızlı kilo kaybı yaşadıkları görülmektedir. Bu durumun sporcuları hem fizyolojik hem psikolojik hem de fiziksel olarak olumsuz etkilediği ortaya çıkmaktadır (Brito ve ark., 2012). Hızlı kilo kaybının güreşçilerde kısa süreli hafıza kaybına yol açtığı psikolojik olarak olumsuz etkilerinin olduğu ortaya çıkmıştır (Choma ve ark., 1998).

İstemsiz Dehidrasyon

Bazı spor branşlarında yapısı gereği su tüketimi kısıtlı zaman dilimlerinde kısıtlı şekillerde alınmaktadır. Örneğin yüzücüler ve maraton sporcuları sıvı alım fırsatını sadece molalarda gerçekleştirebilmektedirler. Bu nedenle de bu dalda yarışan sporcular sıvı kaybını istemsizce gerçekleştirmektedirler. Özellikle maraton sporcuları uzun süre efor sarf ederler ve bu süreçte yoğun şekilde terleyerek sıvı kaybederler. Sıcak hava koşulları, terlemenin fark edilmemesi zorunlu olarak sıvı alınamaması dehidrasyonun oluşumunu hızlandırır. Bir başka araştırmada gereksiniminden fazla alınan proteinin alımından sonra atım ürünü olan ürenin vücuttan atılabilmesi için idrar

çıkışını arttırdığı bununla beraber oluşan su kaybı dehidrasyona yol açmaktadır (Kayatürk, 2017).

Yukarda da belirttiğimiz üzere sıcak çevre şartları ve giysi seçimi önemli role sahiptir. Sıcak çevre şartları, vücut ağırlığının fazla olması ve giysi seçiminin yanlış seçilmesi bireylerde oluşan sıvı kaybını etkilemektedir. Buna örnek vermek istersek eğer Amerikan futbolcularının giydikleri koruyucu formalardan dolayı 8.8 lt sıvı kaybı oluşurken kros koşucularında bu oran 3.5 lt olarak araştırmalara konu olmuştur. Sıcak hava koşullarında yapılan submaksimal egzersizde saatteki sıvı kaybı 2 ila 3 lt üstüne ulaşmaktadır. Sıcak hava ve nem oranının yüksek olduğu bir dönemde gerçekleştirilen 1984 Los Angeles olimpiyat oyunlarında maraton koşan Alberto Salazar için saatte 3.7 lt sıvı kaybı olarak kayıtlara geçmiştir. Bir başka çalışmaya bakıldığında zaman 40°C çevre sıcaklığında yapılan egzersizin 20°C de yapılan egzersize göre karbonhidrat oksidasyonunun arttığı kas glikojenin düşüşünün daha belirgin olduğu ortaya çıkmıştır (Demirkan ve ark., 2010).

DEHİDRASYONUN BELİRTİLERİ

Dehidrasyon uzun ve kısa olmak üzere iki çeşit belirtece sahiptir.

Kısa süreli belirtilerde;

- Ø Kuru ve yapışkan ağız,
- Ø Uykusuzluk, susama,
- Ø Gözyaşında azalma,
- Ø Kas güçsüzlüğü,
- Ø Baş ağrısı, sersemlik,
- Ø Fiziksel ve mental performansta düşüş,
- Ø Astım, hipertermi,
- Ø Dolaşım bozuklukları gibi vücutta etkileri gözlemlenmektedir.

Uzun süreli dehidrasyon belirtilerinde ise;

- Ø Bebek ve çocuklarda uykusuzluk, aşırı susama
- Ø Yetişkinlerde;
- Ø Sinirlilik,
- Ø Terlemede azalma,
- Ø İdrarda azalma koyu sarı renk idrar üretimi,
- Ø Gözlerde çökme,
- Ø Elastikiyetini kaybetmiş buruşmuş ve kuru deri,

- Ø Düşük kan basıncı,
- Ø Hızlı kalp atımı,
- Ø Ateş,
- Ø Bilinç kaybı,
- Ø İdrar yolları enfeksiyonu,
- Ø Hipertansiyon,
- Ø Koroner hastalıklar (Çetin & Besler, 2014).

Sıvı kaybı ile oluşan dehidrasyonun neden olduğu etkiler Tablo 1’de verilmiştir;

Vücut Sıvı Kaybı (%) ve Etkileri

% Kaybı	Belirtiler
%1	Susama
%2	Susama duygusunda artış, iştah kaybı
%3	Kan hacminde ve idrar miktarında azalma
%4	Bulantı, uyku hali, fiziksel kapasitede azalma
%5	Konsantrasyonda zorlanma, ekstremitelerde karıncalanma
%6	Vücut sıcaklığı, nabız ve solunumda artış
%7	Sendeleme, baş ağrısı
%8	Baş dönmesi, solunum düzensizleşmesi
%9	Mental konfüzyon (kafa karışıklığı)
%10	Kas krampları, konuşma ve göz koordinasyonunda bozulma
%11	Böbrek yetmezliği
%15	Ölüm

Tablo 1. Fiziksel Uygunluk Spor ve Beslenme ile İlgili Temel Öğretiler (Ersoy,2013)

SPOR BRANŞLARINA GÖRE DEHİDRASYONUN ETKİSİ

Dayanıklılık sporları (Maraton, Bisiklet)

Dayanıklı spor branşlarında uzun süren egzersiz nedeniyle aşırı terleme oluşmaktadır. Oluşan terle beraber vücutta sıvı kaybı meydana gelmiştir. Vücutta %2 nin üzerindeki sıvı kayıplarında maksimum oksijen kapasitesinde azalmaya neden olurken aynı zamanda performans düşüşüne de neden olmaktadır. (Goulet, 2013). Sıvı kaybının yükselmesiyle beraber fizyolojik olarak yıkımlar oluşmaya başlarken buna bağlı olarak performansı da düşürmektedir. Sporcular için sıvı alımını vücutta dengede tutmak hem performans açısından hem de sağlık için önemli bir rol oynamaktadır.

Kuvvet/ Güç sporları (Halter, Güreş, Kısa mesafe koşuları)

Yüksek yoğunluklu sprint antrenmanlarında %1 lik sıvı kaybının olduğu ortamda anaerobik kapasiteyi olumsuz etkilemesi sonucunda performans kötüleşmektedir. Aynı zamanda güreş ve boks spor dallarında hızlı kilo kaybı yaşayan sporcularda kas glikojen depolarıda azalmaktadır (Oppliger ve ark., 2005).

Takım Sporları (Futbol, Voleybol)

Takım sporlarında dayanıklılık kadar karar verme süreci de çok önemlidir. Ne kadar hızlı karar verilirse o kadar olumlu sonuca ulaşılır. Fakat bilindiği üzere dehidrasyon tepki sürecini uzatarak bilişsel işlemleri bozmaktadır. Yapılan bazı araştırmalarda takım sporlarında ikinci yarıda hata yapma oranı yükselmektedir bunun nedenini ise vücudun kaybettiği suya bağlamışlardır (Ali ve ark., 2011).

Branş	Ortalama	Önerilen
	Terleme Hızı (L/saat)	Sıvı Alımı (L/sa)
Maraton	1.0 – 2.5	0.4 – 1.0
Futbol	0.8 – 2.0	0.5 – 1.2
Halter	0.5 – 1.0	0.3 – 0.6

Tablo 2. Bazı spor branşlarında kaybedilen ve önerilen su miktarları

DEHİDRASYON VE SAĞLIK

Dehidrasyon Sonucunda Oluşan Fizyolojik Etkiler; sıcak havalarda ve antrenmanlarda kaybedilen sıvı kaybının yerine konmaması sonucunda oluşan dehidrasyonun sadece performansı düşürmekle kalmayıp aynı zamanda sporcularda önemli düzeyde sağlık sorunlarına yol açmaktadır. Vücudun aşırı kaybettiği sıvı kardiyovasküler sistem, böbrek fonksiyonları elektrolit seviyesinde oluşan dengesizlikler ortaya çıkmaktadır (Demirkan, Koz & Kutlu, 2010). Sıcak çevre şartlarında yapılan egzersizin süresi uzadıkça hipertermi ve dehidrasyon oluşumunun hızlanmasıyla ciddi karaciğer yaralanmaları görülmektedir.

Sıvı kaybı ile meydana gelen etkiler;

- Ø Kalbin normalden daha fazla çalışmasına,
- Ø Soluk alıp vermenin güçleşmesine yol açmakta,
- Ø Yorulma ve çalışma süresi kısaltmakta,
- Ø Refleksler yavaşlamaktadır (Erbaş, 2010).

Düşük kan hacmi: vücutta bulunan kanın normalden az olmasıdır. Buda genellikle dehidrasyon ve kan kaybı sonucunda oluşmaktadır. Eğer

dehidrasyon ilerlerse vücuttaki sıvı kaybı plazma hacmini azaltır. Buda kalbin yeterince kan pompalayamaması ve dokulara oksijen gitmemesine yol açar. Buda hipovolemik şok oluşmasına yol açar (John, 2023).

DEHİDRASYONUN KAS VE EKLEM ÜZERİNE ETKİLERİ?

Kramplar: vücudumuzun normal kas kasılmalarını desteklemek için hem suya hem de elektrolitlere ihtiyaç duyarlar. Egzersiz esnasında fazla sıvı kaybının oluşmasıyla kramplar meydana gelmektedir.

Kıkırdak aşınması: kıkırdak yaralanmalarında su ve elektrolitler kıkırdağın kendi kendine onarabilmesi için yardımcı maddelerdir. Sıvı kaybıyla oluşabilecek yaralanmalarda onarım zor durumda olacak ve iyileşme süreci uzayacaktır.

Eklemlerdeki sürtünme: kıkırdağın %80 su olmakla birlikte geriye kalan kısmında kollajen, protein, hücrelerden oluşmaktadır. Eklemler birbirine geçmiş durumda olduğu için sorunsuz hareket etmesine olanak sağlamaktadır (Erdoğan & Güzel, 2012).

DEHİDRASYONUN ÖNLENMESİ VE SIVI REPLASMANI

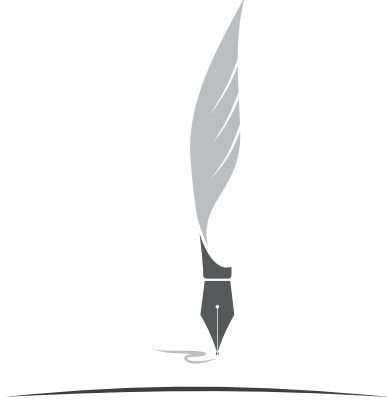
Suyun vücut açısından önemini birçok yerde vurguladık. Oluşan dehidrasyon hem sağlık açısından hem de performans açısından önemli etkiler oluşturmaktadır. Bu yüzden dehidrasyonu önlemek büyük önem arz etmektedir. Egzersizlerden önce vücut ağırlığı takibi ve idrar rengi takibi hidrasyon durumunu ve dehidrasyon durumunu izlemekte bize yol göstermektedir. Egzersiz sırasında ise vücudun sıvı kaybına yönelik ortalama her 15,20 dakikada 150 ila 250 ml aralığında sıvı alımı önerilmektedir. Egzersizden sonra ise egzersizin şiddetine, ortamın ısısına göre kaybedilen sıvının %150 si geri alınmalıdır.

Yarışmalarda vücuttaki sıvı miktarının dengede tutulmasıyla yorgunluğun gecikmesi, plazma hacminde oluşabilecek değişimlerin önüne geçmesi, termal stres durumunu önlediği, oluşabilecek yaralanmaları ve sakatlıkları önlediği performansın iyileşmesini sağladığı birçok araştırmacı tarafından vurgulanmıştır (Akyüz ve ark., 2022). Bu yüzden sıvı alımına dikkat etmek, sıcak havalarda hava şartlarına uygun kıyafetler giymek antrenmanlarda su alımı için molalar vermek dehidrasyonu önlemenin en önemli etmenlerindendir.

KAYNAKÇA

- Akyüz, Ö., Turna, B., Çiçek, G., Yıldırım, S., et al. (2022). Elit futbolcuların maç öncesi dehidrasyon düzeylerinin incelenmesi. *Mediterranean Journal of Sport Science*, 5(Özel Sayı 1), 474–482. <https://doi.org/10.38021/asbid.1206978>
- Ali, A., Williams, C., & Foskett, A. (2011). The influence of dehydration on cognitive performance in soccer players. *Journal of Sports Sciences*, 29(9), 959–969.
- Brito, C. J., Roas, A. F., Brito, I. S., Marins, J. C., Cordova, C., & Franchini, E. (2012). Methods of body mass reduction by combat sport athletes. *International Journal of Sport Nutrition and Exercise Metabolism*, 22, 89–97.
- Choma, C. W., Sforzo, G. A., & Keller, B. A. (1998). Impact of rapid weight loss on cognitive function in collegiate wrestlers. *Medicine & Science in Sports & Exercise*, 30(5), 746–749.
- Çamkerten, D. (2016). *Elit güreşçilerde su ilavesinin bazı hematolojik parametrelere etkisi*. Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi (Yüksek lisans tezi).
- Çetin, C., & Besler, H. T. (2014). *Su, sağlık ve beslenme*. Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Beslenme ve Diyetetik Bölümü.
- Demirkan, E., Koz, M., & Kutlu, M. (2010). Sporcularda dehidrasyonun performans üzerine etkileri ve vücut hidrasyon düzeyinin izlenmesi. *Spor Bilimleri Dergisi*, [sayı bilgisi eksik].
- Erdoğan, M., Güzel, N. A., & Sağiroğlu, İ. (2012). Soğuk ve sıcak ortamda akut dayanıklılık egzersizinin Maks VO₂ ve kan laktat düzeylerine etkisi. *Spor Hekimliği Dergisi*, 47, 81–88.
- Ersoy, G. (2014). *Aktif kişiler ve sporcular için sıvı desteğinin hidrasyonun önemi*. Ankara: 7. Punto Tasarım Matbaacılık.
- Ertaş, B. (2010). *Yüzmenin neden olduğu vücut sıvı dengesindeki değişimlerin yüzme performansına etkileri* (Yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Goulet, E. D. B. (2013). Dehydration and endurance performance in competitive athletes. *Nutrition Reviews*, 71(Suppl 2), S132–S136.
- Hızlı, H., & Büyükuşlu, N. (2019). Adolesanlarda hidrasyon. In *Adolesan sağlığı ve beslenme* (1. baskı). Ankara: Türkiye Klinikleri.
- Hillyer, M., Menon, K., & Singh, R. (2015). The effects of dehydration on skill-based performance. *International Journal of Sports Science*, 5(3), 99–107.
- John, E. M. E. (2023). *Guyton and Hall textbook of medical physiology* (14th ed.). Elsevier.
- Kayatürk, G. (2017). *Yetişkin grubundaki ileri seviye ve daha alt seviyedeki aikidocuların beslenme alışkanlıkları ve bilgilerinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi.

- McArdle, W. D., Katch, F. I., & Katch, V. L. (2012). *Sports and exercise nutrition* (4th ed.). LWW.
- Oppliger, R. A., Case, H. S., Horswill, C. A., Landry, G. L., & Shelter, A. C. (2005). ACSM position stand: Weight loss in wrestlers. *Medicine & Science in Sports & Exercise*, 37(5), 199–206.
- Saraç, Z., & Savaş, S. (2012). Bilinç bozukluğunun metabolik nedenlerine yaklaşım: II. Endokrin dışı nedenler. *Ege Tıp Dergisi*, 51, 11–16.
- Ulupınar, S., Özbay, S., & Gençoğlu, C. (2020). Siklet sporlarında dehidrasyon ve hiponatremi. *Ulusal Spor Bilimleri Dergisi*, 4(2), 103–115.
- Urdampilleta, B., & Gómez-Zorita, S. (2014). From dehydration to hyperhydration: Isotonic and diuretic drinks and hyperhydratant aids in sport. *Nutrición Hospitalaria*, 29(1), 21–25.
- Ünal, M., & Ünal, D. (2011). Sporda Doping Kullanımı. *Journal of Istanbul Faculty of Medicine*, 67(3).
- Yapıcı, A., Kavruk, H., & Çelik, E. (2017). Yüzücülerde eşik dayanıklılık antrenmanı (EN2) sonucunda oluşan dehidrasyonun performans üzerine etkileri ve vücut hidrasyon düzeyinin incelenmesi. *Uluslararası Kültürel Ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(Special Issue 2), 372-381

Bölüm 4

SPORDA ÇEVRE DOSTU UYGULAMALAR

Furkan KELEŞ¹

Eda ADATEPE²

---

1 Doktorant, <https://orcid.org/0009-0008-8585-4289>, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Bayburt/TÜRKİYE

2 Doç. Dr., <https://orcid.org/0000-0003-1254-9300>, Spor Bilimleri Fakültesi, Bayburt/TÜRKİYE

GİRİŞ

İnsanların Dünya üzerinde gerçekleştirdikleri bilimsel ve teknolojik ilerlemeler, insanların hayat tarzlarında kalıcı değişikliklere yol açmıştır. En basit örnekle sanayi devriminden sonra üretim alanındaki gelişmelerle birlikte kişilerin kırsal alanlardan, merkezi bölgelere göçü başlamıştır. Sanayinin hızlı büyümesiyle büyükşehirlerin oluşması ve beraberinde fazlaca problemi ortaya çıkarmıştır. En önemlilerden bazıları; çarpık kentleşme, devamında oluşan alt yapı yetersizlikleri, hava, su, toprak kirlilikleri genel olarak çevre sorunudur. İnsanlara birçok alanda problem çıkaran çağın teknolojik uygulamaları toplum üzerinde sosyal, duygusal, bedensel bazı sağlık sıkıntıları ortaya çıkarmıştır. Şehir hayatından uzaklaşamayan insanlar artık çareyi var olan çevrede sportif faaliyet gerçekleştirecek çevreler oluşturmakta aramaktadırlar. Ayrıca insanlar fırsat buldukça şehirlerden yeşil alanlara giderek doğal ortamlarda sportif faaliyetler gerçekleştirmektedirler. İnsanlar spora yaklaştıkça birçok yönden geliştiğini ve özellikle ruhsal dinlenmeyi gerçekleştirdiğini düşünmeye başlamışlardır.

Spor belli başlı kurallar çerçevesinde bireysel ya da takım halinde gerçekleştirilen hareketlerin tamamı olarak açıklanabilir (Türk Dil Kurumu (TDK), 2023). İnsanlar sporun içerisinde belirli kuralları olan yarışmalara girerek becerilerini sergileyerek sosyal, ruhsal ve bedensel davranışlarını geliştirirler. Bireyler sportif faaliyetlerini gerçekleştirirken mutlaka belirli bir alan ya da çevreye ihtiyaç duymaktadırlar. Sportif aktivitelerin gerçekleştirildiği çevrede ister istemez olumlu ya da olumsuz bazı etkiler ortaya çıkmaktadır.

Çevre, canlı varlıkların bir arada yaşadıkları yaşamlarını devam ettirdikleri, farklı şekilde etkilenip etkiledikleri bir yaşam alanı olarak ifade edilebilir. İnsanlar bu çevrede bir canlı olarak var olmakta hayatlarını çevreye bağlı olarak devam ettirmektedirler (Yıldız vd., 2005). Yaşam alanı olarak kullanılan çevrede insanlar isteyerek ya da istemeyerek bazı değişiklikler sebep olabilmektedir. Ancak asıl önemli konu çevrede gerçekleştirilen faaliyetler sonucu ortaya çıkacak durumda çevrenin korunmasının düşünülmesidir (Jackson ve Paradubraj, 2004).

İnsanlar büyükşehirlerdeki yoğun çalışma ortamlarından kaçmak amacıyla doğal ortamlarda sportif uygulamalar gerçekleştirmektedirler. Bu bize şunu göstermektedir ki, insanlar zaman geçtikçe her türlü sportif aktivitede doğayla iç içe olmakta bunun yanında çevreye daha duyarlı vatandaş olması gerekmektedir. Canlıların yaşam alanlarının korunması ve her türlü sportif faaliyetin gerçekleşmesi adına çevreyle dostça yaşamak ve önemlidir. Spor insanlar tarafından açık veya kapalı alanlarda, belirli alet, malzeme ya da ekipmanlarla, doğal ya da yapay çevre ortamlarında yapılmaktadır. Sporda çevre dostu uygulamalar denildiğinde aklımıza sportif faaliyetlerin yapıldığı tesislerin, alanların, kullanılan malzemelerin, gerçekleştirilen uygulamaların

çevreye zarar vermeden ya da en az olumsuz etkiyle gerçekleştirilmesi gerekmektedir. İnsanlarda spor organizasyonlarına ya da spor kulüplerine “çevreye uygun mu, geri dönüştürülebilir mi, organik mi, enerji tasarrufu uygun mu” şeklinde sorular sorarak çevre dostu uygulamalara destek olmaktadır.

Spor, sağlıklı yaşamayı teşvik eden ve toplumsal bağları güçlendiren faydalı bir etkinliktir. Spor faaliyetleri gerçekleştirilirken doğal ve yapay çevre üzerinde fiziksel aktiviteler yapılmaktadır. İnsanlar bu aktiviteleri yaparken çevre ile etkileşim halinde bulunurlar. Ancak bazı spor branşları aktivitelerini uygularken çevreye bir takım olumsuz etkiler bırakmaktadır. Özellikle doğa ile iç içe olan sporlar, yerel ekosistemlere zarar verebilirken, büyük organizasyonlar (Olimpiyatlar, Dünya Kupası, Akdeniz Oyunları vb.) da yüksek enerji tüketimi ve atık üretimi ile etkileşimi etkileyebilir. Bu doğrultuda Spor kulüplerinin çevre dostu fiziksel aktiviteler gerçekleştirip gerçekleştirmediğini ölçmek önemli bir durum haline gelmiştir.

Teknoloji çağına girilen günden bugüne insanlar şehir hayatından uzaklaşarak farklı doğal ya da yapay ortamlarda fiziksel aktiviteler gerçekleştirmeye başlamışlardır. Bu durum insanların bedensel, ruhsal ve psikolojik yönlerini geliştirmektedir. İnsanlar farklı çevrelerde gerçekleştirdikleri sportif uygulamalar sırasında çevreye isteyerek ya da istemeyerek verdikleri zararı en az seviyeye indirmek ve bu zararı en kısa sürede eski haline getirmek amacıyla çevre dostu uygulamaları önemsemektedirler. Çalışma bu kapsamda insanların çevre ve sporla olan ilişkisini anlamlandırmada ve değerlendirmede kritik bir öneme sahiptir. Sporda çevreci uygulamalar kirliliği ve sebep oldukları olumsuz etkileri azaltmayı, geri dönüşümü ve sürdürülebilirliği kalıcı hale getirmeyi amaçlayan eylemlerdir (Acuña-Moraga vd., 2022). Çevreci uygulamalar, şirketlerin kurumsal sosyal sorumluluklarına ve katma değerlerine katkı sağlayan önemli bir bileşeni haline gelmiştir (Hanaysha vd., 2022). Bu araştırma spor camiası ve çevrenin korunması adına farkındalık oluşturarak insanlar, kurum ve kuruluşlar tarafından neler yapılabileceğine ışık tutmaktadır.

1. ÇEVRE VE EKOLOJİ BİLİMİ

Çevre ve ekoloji, birbiriyle sıkı bir ilişki içinde olan temel disiplinlerdendir. Çevre ve ekoloji tüm varlıkların dünyadaki gerçeklikleriyle direk etkileşim halindedir. Çevre, canlı ve cansız tüm unsurları kapsayan geniş bir kavram olarak bilinmektedir. Farklı araştırmacılar çevre kavramını farklı yönleriyle ele almış ve tanımlamışlardır. Çevreyi hayvanlar, organizmalar, bitki örtüsü, su, hava ve doğanın karmaşık yapısı gibi tüm bileşenlerin toplamı (Gökmen ve Ege, 2020), insan yaşamının önemli bir unsuru (Tütüncü, 2018), insanın tüm faaliyetlerini devam ettirdiği geniş bir alan (Keleş ve Hamamcı, 2005) şeklinde açıklamışlardır. Yapılan tanımlardan da anlaşıldığı gibi çevre basit anlamda doğa olarak ifade edebileceğimiz ancak genel çerçevede insan yapımı ve doğal olarak oluşmuş çok yönlü büyük bir yaşam alanı olarak kar-

şımıza çıkmaktadır. Çevre kavramı genel hatlarıyla doğal ve yapay çevre olmak üzere iki başlık olarak incelenebilir.

Doğal çevre; tüm doğal varlıkları içinde barındıran insan müdahalesinin olmadığı ortam ve koşulları yapay çevre ise; insan etkinlikleri sonucu oluşan ve doğal çevreden değiştirilerek oluşturulan alanları kapsar. Ayrıca yapay çevrenin içinde bulunduğu tüm elementler doğal çevrenin bir parçasını oluşturmaktadır (Keleş, Hamamcı ve Çoban, 2015). Örnekleyecek olursak doğal çevreyi göller, ormanlar, denizler oluştururken yapay çevreyi binalar, çiftlikler, yollar, parklar, havaalanları kapsamaktadır. Yapay çevrenin insan emeği olmadan varlığını devam edemeyeceği düşünüldüğünde doğal çevrenin önemi de ortaya çıkmaktadır.

Ekoloji kavramını incelersek varlıkların doğadaki dağılımlarını belirleyen aralarındaki etkileşimi inceleyen bilim (Charles, 2001), canlı varlıkların doğayla ilişkilerini araştıran bilim (Keleş, 2015) olarak ekoloji açıklanmıştır. Ekoloji çevre disiplini içerisinde yer alan bir alan olarak organizmaların aralarındaki etkileşimi ve döngüyü bilimsel olarak açıklamaya çalışır (Avcı, 2016). Başka bir ifadeyle ekoloji doğanın karmaşık işleyişini ve canlı faaliyetlerinin ekosistemlere etkisini araştırmaktadır.

1.1. Ekolojinin Temel İlkeleri

Ekoloji, canlıların ve çevrelerinin etkileşimlerini araştıran bir bilim olarak (Keleş, Hamamcı ve Çoban, 2015) canlı cansız çeşitliliği çerçevesinde uyumlu bir dengenin bütünleşmiş hali olarak açıklanabilir. Canlılar ile cansız varlıklar arasındaki ilişkiler, canlı çeşitliliği, madde döngüleri gibi kavramlar ekolojinin içinde yer alsa da doğanın işleyişi hakkında insanlara yardımcı olan yönüyle ekoloji bilimi kritik bir öneme sahiptir. Ekoloji biliminin temel ilkeleri de şu şekilde belirtilmiştir.

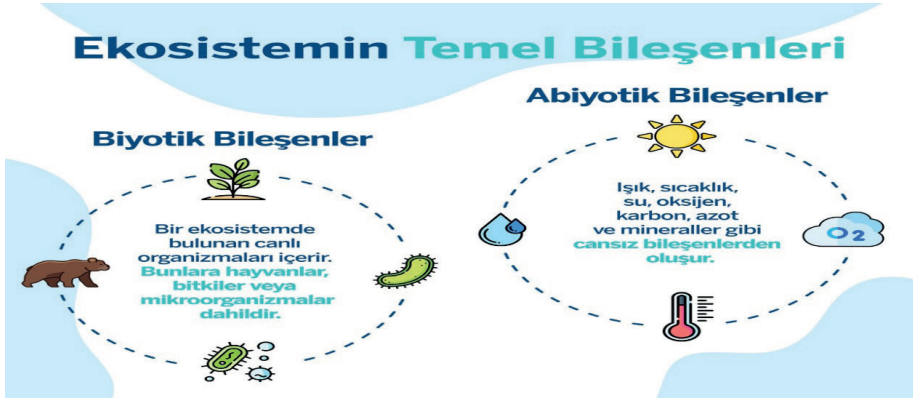
- Doğanın Bütünlüğü
- Doğanın Sınırlılığı
- Doğanın Özdenetimi
- Doğanın Çeşitliliği
- Maddenin Korunumu
- Her Başarının Bir Bedeli Vardır
- Doğaya Etkiye Tepki
- En Uygun Çözüm Doğada
- Kültürel Evrim ve Geleneksek Ekolojiye Saygı
- Doğa ile Birlikte Gitmek

(Odum ve Garyy Barrett, 2008).

1.2. Ekosistem

Ekosistem, bitkiler, hayvanlar, mikroorganizmaların çevrelerindeki toprak, su veya havayla etkileşimleri sonucu ortaya çıkan bir sistem olarak ifade edilmektedir. Ekoloğlar yaptıkları araştırmalarda canlıları yaşadıkları çevreden ayrı olarak düşünmemek gerektiğini vurgulayarak ekosistemlerin farklı şekilde oluşabileceğini belirtmişlerdir (Avcı, 2016). Ekosistemler, biyolojik çeşitliliği koruma ve artırma, çevresel dengeyi sağlama ve insan yaşamı için temel hizmetler sunma gibi önemli görevler sahiplenmektedir. Biyoçeşitliliğin azalması ekosistem döngüsünde hasarlara sebep olabilir. Ekosistemin görevlerini yapamaması maddi kayıpları da beraberinde getirebilir. Bu nedenle ekosistemin verimli bir şekilde çalışmaya devam etmesi için daha bilinçli olmak gerekmektedir(<https://www.ekolojik.com.tr>, www.basf.com).

Ekosistemin temel unsurları Şekil 1'de gösterilmiştir.

Şekil 1: Ekosistem Bileşenleri (<https://ekosistem.com/lander>)

Canlı Unsurlar:

- Üreticiler, enerji üreten yeşil bitkiler.
- Tüketiciler, Enerjiyi dışardan alan hayvanlar.

Ayrıştırıcılar, canlıları parçalayarak besin döngüsünü sağlayan mikroorganizmalar ve mantarlar(<https://www.ekolojik.com.tr>).

Cansız Unsurlar, organik ve organik olmayan maddeler, hava, su, toprak...

2. TEMEL ÇEVRE SORUNLARI

Geçmişten günümüze insanın var olduğu her yerde çevre sorunları olduğu bilinmektedir. Günümüzde insan faaliyetlerinin doğaya olan etkileri, çevre sorunlarını giderek daha belirgin bir şekilde karşımıza çıkarmakta-

dır. Nüfusun hızlıca artması kentleşme ve sanayileşme, doğal ortamların bozulmasına hatta doğal kaynakların tükenmesine bu da ekosistemlerin bozulmasına yol açmaktadır. Küresel iklim değişikliği, su kirliliği, hava kirliliği, ışık ve gürültü kirliliği ve biyolojik çeşitliliğin azalması gibi sorunlar, artık doğayı tehdit etmenin yanına insan sağlığını da etkilemektedir. Bu bağlamda, çevre sorunlarının iyice anlaşılması ve bu sorunlara etkili çözüm yollarının geliştirilmesi, sürdürülebilir bir gelecek ve hayat için kritik öneme sahiptir.

Temel anlamda çevre sorunları,

Hava Kirliliği

Hava kirliliği, toplum sağlığına ve ekosistemlere zarar veren önemli çevre sorunlarından birisi olarak kabul edilebilir. Sanayi tesisleri, araç egzozları, tarımsal faaliyetler ve enerji üretiminden kaynaklanan zararlı gazlar havayı kirleterek temiz oksijeni engellemektedir. Temiz havanın azalması yaşanabilir hayat kalitesini etkilediği düşünüldüğünde bitki örtüsünü ve hayvan türlerini de olumsuz etkileyerek canlı çeşitliliğini tehdit etmektedir. Bu nedenle, hava kirliliği ile mücadele etmek, hem sağlık hem de yaşanabilir çevre açısından oldukça önemlidir (Keleş, Hamamcı, Çoban, 2015).

Su Kirliliği

Su kirliliği, tatlı su kaynaklarının insan faaliyetleri sonucunda kirleticilerle kirlenmesi durumunu ifade eder ve hem ekosistemler hem de insan sağlığı üzerinde ciddi tehditler oluşturur. Sanayi atıkları, tarımsal gübreler, pestisitler ve evsel atıklar, nehirler, göller ve okyanuslara karışarak suyun kalitesini bozar. Bu kirleticiler, su ekosistemlerinde yaşayan canlıların yaşamını tehlikeye atarken, içme suyu kaynaklarını da kirleterek insanlarda suyla bulaşan hastalıkların yayılmasına neden olabilir. Ayrıca, su kirliliği, balık ve diğer su canlılarının üreme ve beslenme alışkanlıklarını olumsuz etkileyerek biyoçeşitliliği tehdit eder. Bu nedenle, su kirliliği ile mücadele etmek, hem doğanın korunması hem de sağlıklı bir yaşam için kritik bir öneme sahiptir (-Dorak, Aşık ve Özsoy, 2019).

Toprak Kirliliği

Toprak kirliliği, insan faaliyetleri sonucu toprağın fiziksel ve kimyasal özelliklerinin bozulması şeklinde açıklanabilir. İnsanların kullandığı endüstriyel, evsel bazı atıkları sonucu toprağın yapısı bozularak toprağın verimi azalmaktadır. Toprak kirliliğinin artmaya devam etmesi bitkilerin üremesi için doğal ortamlarının zarar görmesi ve yaşam alanlarının kısıtlanması demektir. Bitkilerin canlılıklarını devam ettirememesi insanlara ve diğer canlılara hatta ekosisteme zarar vererek doğal dengenin bozulmasına yol açacaktır (Güler ve Çobanoğlu, 2011). Toprak kirliliğini önlemek amacıyla bilinçli tarım uygulamaları, atık yönetimi, toprak iyileştirme yöntemleri kullanıla-

rak canlı sağlığına önem vermek gerekmektedir (<https://cevreonline.com/category/cevre-sorunlari/>)

Toprak, hava ve su kirliliği gibi temel çevre sorunlarının azaltılması, sürdürülebilir bir gelecek için ve canlı hayatı için vazgeçilmezdir. Bu sorunları ciddiye alarak tüm kurum ve kuruluşların, insanların, sivil toplum örgütlerinin kısacası tüm paydaşların iş birliği yapması gerekmektedir. Yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımının artırılması, sürdürülebilir atık yönetim sistemlerinin geliştirilmesi ve çevre dostu tarım uygulamalarının gerçekleştirilmesi, bu kirliliklerin önlenmesine yardımcı olabilir. Ayrıca, eğitim ve farkındalık kampanyaları, kişilerin çevresel sorumluluklarını anlamalarına ve yapmaları gerekenleri yapmalarına teşvik edici olabilir. Nihayetinde, daha temiz ve sağlıklı bir çevre yaratma konusunda bazı adımların atılması değerlidir. Gelecek nesillere daha yeşil ve yaşanabilir bir çevre bırakmak adına tüm bu sorunlara duyarlı bir vatandaş olarak yaklaşmak en önemli görevlerimizdendir.

3. KENTLEŞME VE ÇEVRE

Nüfus artışının çevreyi etkileyen bir başka boyutu kentleşmedir. İnsanların kırsal kesimlerden kent bölgelerine hızlıca ve büyük gruplar halinde göç etmesi kentlerdeki nüfusun artmasına neden olmaktadır. Artan nüfus beraberinde hava kirliliği, su kirliliği ve atık yönetimi gibi sorunlar getirmektedir. Plansız kentleşme olarak nitelendirilen durum ya da kavram basit manada yeşil alanların yok edilerek yüksek binaların kurulması şeklinde ifade edilebilir. Hızlı büyüme ve kentleşme hiç dokunulmamış sulak alanları ve diğer ekosistemleri tahrip ve tehdit etmektedir. Bu değişim ve yapılaşma sonucu birçok bitki ve hayvanın yaşam alanı değişmekte canlı türleri azalmaktadır. Hızlı ve yanlış kentleşmenin çevre sorunlarına yol açtığı bilinmektedir. Özellikle deprem felaketlerinde görüldüğü gibi yanlış kentleşme ve devamındaki çevre sorunları ülkemize ağır yaralar yaşatmaktadır. Çevrenin korunarak gerçekleştiği kentleşme altyapı, eğitim, yoğunluk, doğal afet, güvenlik, üretim, sanayi gibi durumları da gözetererek bütüncül bir yaklaşımla gerçekleştirmelidir. Bu şekilde yapılan uygulamalar kentleşmenin çevreye verdiği zararı en aza indirerek sağlıklı bir kent oluşturmaya yardımcı olacaktır (www.basf.com; <https://cevreonline.com/category/cevre-sorunlari/>)

4. NÜFUS VE ÇEVRE

Nüfus ve çevre arasında doğal bir ilişki vardır. İnsanların kalabalıklaşması sonucu çevreye yayılmacı bir politika izlemesi nüfus ve çevre arasındaki etkileşimi artırmaktadır. Dünya genelinde artan nüfus sayıları doğal kaynak yetersizliğine buna bağlı olarak da çevre sorunlarına doğru yol almaktadır. Nüfusun çevre üzerindeki etkileri sürdürülebilir bir yaşam için değerlendirilmesi gerekmektedir. Doğrudan ya da dolaylı olarak nüfus artışı insanları olumlu ve ya olumsuz etkilemektedir. Nüfus artışının fazlalaşması berabe-

rinde çevre sorunlarına da getirmektedir. Genel anlamda artan nüfus kaynak tüketimini artırarak, atık kullanımını ve buna bağlı çevre kirliliğini oluşturmaktadır. Yerleşim alanların büyümesi tarımsal alanları azaltarak iklim değişikliğine zemin hazırladığı bilinmektedir. Ayrıca hızlı nüfus artışı altyapı sorunları yaratarak çevrenin bozulmasına sebep olmaktadır. Bu nedenlerden dolayı sürdürülebilir kalkınma ve çevreyi koruma amacıyla nüfus artışını kontrol etmek önemlidir. Sürdürülebilir çevre ve yaşam alanları için hükümetler, sivil toplum kuruluşları ve kişiler iş birliği yaparak düzeni korumak konusunda önemli görevleri bulunmaktadır. (<https://cevreonline.com/>; www.wwf.org.tr).

5. ÇEVRE ve SPOR İLİŞKİSİ

Spor ve çevre ilişkisi günümüz dünyasında giderek daha fazla konuşulmaya, irdelenmeye başlayan bir konudur. Sporun fiziksel sağlığa sağladığı yararın yanında sosyal etkileşimi, toplumsal dayanışmayı artırması kişilerin gözünde önemini daha da artırmaktadır. Ancak sporun öneminin daha fazla artmasının bir boyutu da spor faaliyetlerinin gerçekleştirilirken çevre ile olan ilişkisine dikkat edilmesinden geçmektedir. Spor etkinliklerinde sürdürülebilirliğin devam edebilmesi adına çevreyle uyum içerisinde faaliyetlerin gerçekleştirilmesi çok değerlidir. Spor girişiminde sürdürülebilirliğin sağlanması için de çevresel koşulların uygunluğu çok önemlidir. Çevreye zarar vermeden gerçekleştirilen her sportif faaliyet toplum tarafından desteklenmekte ve önemsenmektedir. Ancak kişilerin spor amaçlı yaptıkları etkinliklerde çevreye duyarlı olmaması çevresel kalkınmayı ve sürdürülebilirliği zorlaştırmaktadır (Şimşekli, 2004).

Spor alanların, tesislerinin inşa edilmesi çevreye belirli zararlar verebilir. Ancak bu tesislerin inşasında “çevreye en az zarar nasıl verebilirim” fikriyle hareket edilmeli ve planlama bu şekilde gerçekleştirilmelidir. Sportif faaliyetlerin geleceği ve doğal çevrenin korunması bakımından gerçekleştirilen her türlü spor organizasyonu, tesis inşası, sportif etkinlik çevreye minimum zarar verilerek gerçekleştirilerek hem sporun hem de doğal çevrenin korunması adına önemlidir. Spor ve çevre arasındaki ilişkinin varlığı ve devamlılığını için disiplinler arası bir felsefi anlayış gerekmektedir. Sportif faaliyetler gerçekleştirilirken toplumsal yarar olarak doğal çevrede var olan kaynakların bozulmadan gelecek nesillere aktarılması, ekolojik dengeyle uyumlu çalışılması, geri dönüştürülebilir malzemelerden ürünler elde edilmesi gibi çalışmalar çevrenin korunmasında etkili olabilir. Sonuç olarak spor ve çevre iç içe iki kavram olarak yer almaktadır. Bu iki kavramın etkileşimi sonucu ortaya çıkan ürünler sadece çevrenin korunması adına değil sosyal fayda, bireylerde bilinç oluşturma ve davranış değişikliği olarak da toplumlara faydalı olacağı düşünülmektedir. Bu sebeple gerçekleştirilecek her organizasyonda çevreci anlayış benimsenerek genel planlamanın bir kısmında da çevreyi koruma başlığının yer alması önem arz etmektedir (<https://blog.fitgit.club/>)

5.1. Spor Branşlarına Göre Çevresel Sorunlar

Spor endüstrisi kişilerin fiziksel ve ruhsal sağlığını geliştirmenin yanında bazı çevresel sorunları da beraberinde getirebilir. Spor branşları isteyerek ya da istemeyerek de olsa çevre üzerinde çeşitli izler bırakabilir. Su sporlarının su kirliliğine sebebiyet vermesi, kış sporlarının iklim değişikliğine sebep olması ve yapay kar üretimi (Schmidt, 2006), olimpiyatlar gibi organizasyonların ekosisteme bıraktığı atıklar (Cerezo-Esteve, Inglés, Seguí-Urbaneja and Solanellas;2022), bir golf sahasının yapımı için doğal ortamların tahribat görmesi (Thibault, 2009) spor branşlarının uygulanmasında ve tesislerinin yapımında çevreye verilen zararlara örnek olarak gösterilebilir. Spor branşlarının çevre kirliliğine başka örnekleri ise, otomobil yarışlarından kaynaklanan aşırı petrol ve türevlerinin tüketiminin havaya verdiği zarar, futbol maçlarından kaynaklanan ses ve ışık kirliliği, at yarışlarının ve barınakların olduğu bölgelerin çevreye verdiği koku, tırmanış yapan sporcuların bölgedeki kuş türlerinin yuvasını değiştirmesine sebep olması, her branştan sporcunun doğaya bıraktığı çöpler, paraşüt, paintbol, rafting, sörf sporlarını gerçekleştirirken bitki örtüsünün ve doğa şekillerinin zarar görmesi ve orada yaşayan canlıların yaşam alanların kısıtlanması şeklinde devam edilerek sayılabilir (Bertarelli & Guichard, 2022; Koçak & Balcı, 2010; Marzano & Dandy, 2012; Tobajas, Guil, & Margalida, 2022; Weisemann & Spieker, 1997). Bu örnekler fazlasıyla devam edebilir ancak ortak bir görüş olarak spor branşlarının gerçekleştirilmesinde çevrenin olumsuz etkilendiği görülmektedir (Schmidt, 2006).

Kısacası spor branşları faaliyetlerini gerçekleştirirken doğrudan ya da dolaylı olarak çevreyle etkileşim haline girmektedir. Bu etkileşimden çevre olumsuz olarak etkilenmektedir. Spor endüstrisinin paydaşları olarak sporcular, taraftarlar, spor yöneticileri bu durumu önemli bir görev olarak görerek çevre bilinciyle hareket etme sorumluluğundadırlar. Kişiler üzerlerine düşen görevleri yerine getirerek sporun çevreye verdiği zararı en aza indirebilirler. Spor dünyası spor çevre ilişkisini sürdürülebilir kılmak adına hem günümüz hem de gelecek nesiller için daha sağlıklı bir hayat için iş birliği içinde çalışabilir.

5.2. SPORDA ÇEVRE DOSTU UYGULAMA ÖRNEKLERİ

Bu bölümde spor ürün/hizmetlerinde gerçekleştirilen sporda çevre dostu uygulama örnekleri sunulmuştur:

Şekil 2: Milli Takım Forması (<https://www.tff.org/default.aspx?pageID=202&ftxtID=14968>)

Türkiye A Milli takımı 2012 yılında geri dönüştürülebilir polyester malzemeden milli maç forması yaptırmıştır.

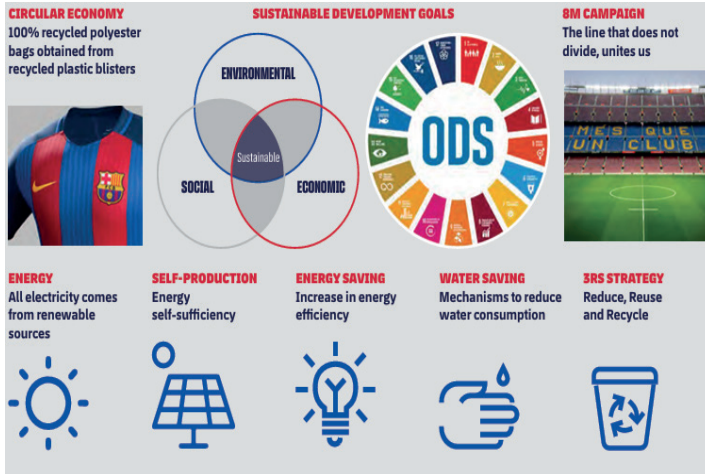
Şekil 3: MKE Ankaragücü Forması (www.trtspor.com.tr)

MKE Ankaragücü Kulübü, 2024-2025 sezonunda geri dönüştürülebilir malzemeler kullanarak üretilen forma giyerek, iklim değişikliği ve biyolojik çeşitlilik kaybına yönelik ulusal farkındalık yaratmayı beklemektedir.

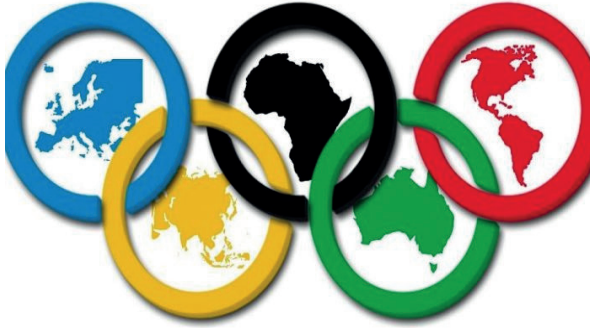
Şekil 4: FC Barcelona Stadyumu (Fc Barcelona Sustainability Report, 2022,2023)

FC Barcelona LED ampullerin takılmasıyla elektrik tüketiminin fazlasıyla azaltılması ve %100 yenilenebilir kaynaklardan elektrik kullanılmasını hedeflemektedir. Ayrıca stadyumda kullanılan tüm enerji kaynaklarında tasarrufa gidilmektedir.

Şekil 5: FC Barcelona Sürdürülebilirlik Faaliyetleri (Fc Barcelona Sustainability Report, 2022,2023)

Spor Kulübü enerji yenilenebilir kaynaklardan, enerji tasarrufu, su tasarrufu, atık azaltma, geri dönüşüm gibi başlıklardan kurullar oluşturarak hem kulübe hem çevreye uygun eylemler gerçekleştirmektedir.

Şekil 6: 2024 Paris Olimpiyatları (<https://vogue.com.tr/sosyal-etki/paris-2024-ve-surdurulebilirlik>)

2024 Paris Olimpiyatlarında sporcuların uygulama alanlarında geri dönüştürülmüş badminton topundan yapılmış sehpa, paraşüt kanvasının kullanımında yapılmış puflar ve geri dönüştürülebilir şişelerin kapaklarından yapılmış sandalyeler yer kullanılmıştır.

Şekil 7: 2024 Paris Olimpiyatları Malzemeleri (<https://vogue.com.tr/sosyal-etki/paris-2024-ve-surdurulebilirlik>)

Şekil 8: Real Madrid ve Juventus Maç Formaları (<https://sifiratik.co/2018/08/14/buyuk-kuluplerin-yeni-formalari-plastiklerden-uretildi/>)

Real Madrid, Juventus ve Manchester United okyanuslarda terk edilmiş plastiklerden elde edilen formaları giyerek çevre dostu uygulamalara öncülük etmektedir.

Şekil 9: Dortmund Stadyumu (<https://www.redbull.com/tr-tr/en-cevreci-futbol-stadyumlari>)

Bundesliga ekibi Borussia Dortmund yenilenebilir tasarruflu enerji kaynaklı stadyumla tüm spor kulüplerine örnek teşkil etmektedir.

Çevre Dostu

Spor:

“Plogging”

Plogging sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin 11. maddesine karşılık gelmektedir. Bu faaliyetin amacı kentleri ve yerleşim yerlerini kucaklayan güvenli, güçlü ve sürdürülebilir hale getirmektir. Plogging, İsveç'in moda sporlarından biri haline gelmiştir. Sağlıklı kalmaya ve çevreye duyarlı olmayı öğreten bu spor sayesinde, yüzbinlerce atık geri dönüştürülebilir halde istifleterek işlenmek üzere götürülüyor.

Şekil 10: Plogging Sporu (Anonim)

Şekil 10 da gösterilen Plogging sporu İsveç dilinde plocka upp yani kaldırmak, Jogga ise koşmak anlamlarına gelmektedir. Plogging, koşu ve yürüyüşlerinizde çevredki çöp ve atıkları çevreden temizleyerek gerçekleştirilen spor dalıdır. Çevreyi temiz tutmak ve korumak adına önemli bir farkındalık yaratmaktadır.

FUTBOL İÇİN
#GERİDÖNÜŞTÜR
#RECYCLE FOR FOOTBALL

Şekil 11: İstanbul Başakşehir Futbol Kulübü Projesi (<https://ibfk.com.tr/geri-donustur>)

İstanbul Başakşehir Futbol Kulübü futbol için geri dönüştür projesi kapsamında geri dönüşüme destek verdiklerini açıklamıştır.

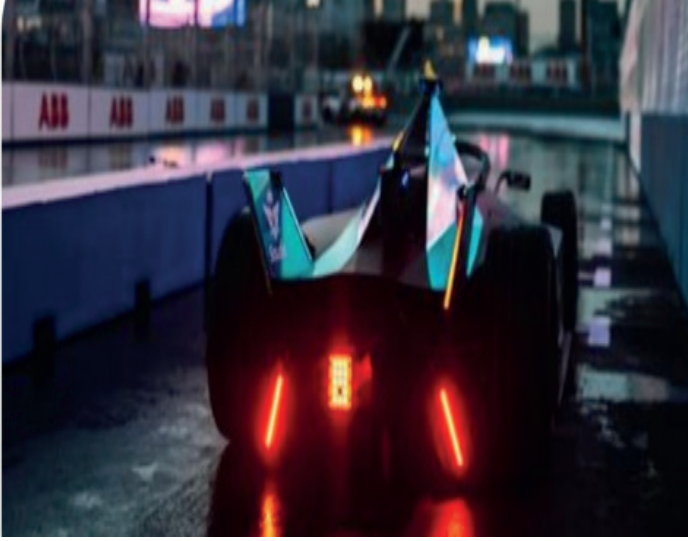
Şekil 12: Extreme E . Yarışları(https://www.extreme-e.com/en/news/1322_Extreme-E-Shortlisted-for-BBC-Green-Sports-Award)

Extreme E. yarışları, spor amaçlı yarış serisi Extreme E, Elit Organizasyon kategorisinde BBC Yeşil Spor Ödülü'ne aday gösterilmiştir. Bunun asıl sebebi çevre dostu yakıtlar kullanıyor olmasıdır. Büyük organizasyonlar böyle güzel projelere imza atarak alt kategorilere örnek olmaktadır.

Şekil 13: VFL Wolfsburg'un Projeleri

Şekil 13’de gösterilen Wolfsburg spor kulübü LED projektörlere geçmekten elektrikli araç şarj istasyonları sunmaya kadar çeşitli sürdürülebilirlik önlemleri uygulamaktadırlar.

Şekil 14: Formula E Projeleri(<https://www.fiaformulae.com/en/sustainability>)

Şekil 14 de gösterilen Formula E organizasyonlarında elektrikli araçlar ile çevresel sürdürülebilirlik artırılmaya çalışılmaktadır.

Şekil 15: Tour of Antalya Projeleri (<https://turksporajansi.com/2024/02/05/amaci-olan-takimlar-antalyada-pedal-basmaya-hazirlaniyor>)

Tour of Antalya spor kulübü sürdürülebilirlik, kapsayıcılık, eşitlik, çevre, sağlık ve yeşil gelecek konularında farkındalık yaratmak amacıyla peda çevirerek örnek olmuştur. Ayrıca bisiklet yarışlarında kendilerini takip edecek

araçlar için Toyota ile anlaşma yaparak çevre dostu hibrit model araçların kullanılmasını sağlamaktadırlar.

Şekil 16: 2025 Çevreci Stadyumlar (<https://www.yalispor.com.tr/blog/2025-yeni-stadyumlar-futbol-deneyimi?>)

2025 yılında çevre dostu yeni stadyumların (Everton Stadyumu, Talanta Sports, Aramco Stadyumu, Hoima Ulusal Stadyumu) kullanıma açılacağı açıklanmıştır.

Şekil 17. Tennis Europe (<https://www.tenniseurope.org/page/40961/GreenTennis>)

Avrupa Tenis Birliği (Tennis Europe) 2025 yılında “Daha Yeşil Bir Gelecek İçin Tenis” projesi kapsamında sürdürülebilir çevre kapsamında tenis sporunun çevresel etkilerini azaltmak amacıyla sekiz kuruluşla bu konuda iş birliği yapmıştır.

Şekil 18. Formula E-2025 (<https://www.fiaformulae.com/en/news/752193>)

Formula E sürücüleri ve takımları Jakarta’da bulunan Pantai Plajı’nı temizlemek için toplandılar. Plaj temizliği yapıldıktan sonra açıklamada bulundular. Sporda çevreyi koruma adına farkındalık açıklaması yaptılar.

Çevre dostu uygulama örnekleri şekillerle sunulmuştur. Farklı spor branşlarından farklı şekilde uygulamalar görülmüştür. Bazı spor branşları stadyumlarını enerji dostu uygulamalar ile çevrelerken bazı spor branşları sürdürülebilir yeşil çevre adına farkındalık projeleri gerçekleştirmiştir. Ayrıca üst düzey spor kulüpleri takım formalarını geri dönüştürülebilir ürünlerden elde edilen formalar ile tasarlayarak çevre dostu uygulamalara öncülük etmişlerdir.

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Son dönemlerde spor kulüplerinin, spor organizasyonlarının yöneticileri için çevreci uygulamaların önemi artmıştır (Casper, Pfahl ve McSherry, 2012). Thorman ve Wicker (2021), Behnam vd. (2023), Sinnet ve Gibson (2016) çalışmalarında spor hizmetlerinde çevreci uygulamalar, spor tesislerinde sürdürülebilirlik çalışmaları yapılmıştır. Spor hizmetleri uygulamalarındaki sürdürülebilir stratejilerle ilgili literatürdeki çalışmalar yetersizdir ve teorik yapı, hangi çevreci uygulamaların çevreye saygılı bir hizmeti tanımladığı veya hangi uygulamaların hizmet kullanıcılarının davranışlarını değiştirmeye yatkın olabileceği konusunda fikir birliğine ulaşılamamıştır. Ancak bu

çalışma kapsamında spor kulüplerinin uyguladığı örnek çevre dostu uygulamalar ilgili kişi ve kurumlara örnek teşkil edecektir.

Garipağaoğlu Uğur ve Akova'nın 2022 yılında gerçekleştirdiği araştırmada, ekstrem sporların hem doğal çevreye hem de turizm sektörüne olan etkileri kapsamlı bir şekilde incelenmiştir. Araştırma bulgularına göre, rekreasyonel amaçlarla yapılan bu tür sportif aktiviteler özellikle kırsal bölgelerde yer alan turizm destinasyonlarında önemli ekonomik katkılar sağlamaktadır. Bu katkılar arasında bölge halkı için yeni iş alanlarının yaratılması ve istihdamın artması gibi olumlu gelişmeler dikkat çekmektedir. Ayrıca ekstrem sporlarla uğraşan bireylerin doğa ile daha yakın bir ilişki kurdukları, doğal çevreyle bütünleşerek zaman geçirdikleri ve doğaya karşı daha duyarlı bir tutum sergiledikleri belirlenmiştir. Ancak bu olumlu etkilerin yanında, bazı çevresel olumsuzlukların da ortaya çıktığı görülmüştür. Özellikle spor sırasında kullanılan teknik ekipmanların doğada iz bırakabildiği, etkinlikler sonrasında geride bırakılan atıkların çevreyi kirlettiği ve kişisel temizlik amacıyla kullanılan sabun gibi kimyasal maddelerin su kaynaklarına karışarak kirliliğe yol açtığı saptanmıştır. Bu durum, ekstrem sporların doğayla kurduğu olumlu ilişkinin yanında, dikkatli planlanmadığında çevre üzerinde zararlı etkiler de doğurabileceğini göstermektedir. Başka bir çalışmada paraşüt atlamaları esnasında kalkış ve iniş yapılan alanlarda bitki örtüsü zarar görmektedir (Tobajas, Guil, & Margalida, 2022). Pepe (2017) basit olarak futbol, basketbol, voleybol maçlarında taraftarların tezahürat seslerinden, stadyumlarda bıraktıkları çöplerden, stadyumların aydınlatılmasında kullanılan cihazlardan doğal ve yapay çevre olumsuz etkilenir. UNESCO'nun (2007) raporuna göre, yüz bin kişilik bir stadyumda düzenlenen bir futbol maçı sırasında ve sonrasında ortaya çıkan gürültü, çevre kirliliği ve çöp gibi sorunlar çevresel problemler yaratmaktadır. Spor camiasındaki herkes bu durumun bilincindedir. Sportif faaliyetlerde bir takım çevresel sorunların oluştuğu görülmekle birlikte bu sorunların çözümü de mümkündür.

Spor alanında çevre dostu uygulamaların yaygınlaşması, hem doğal çevrenin korunması hem de toplumda çevre bilinci ve ahlakının gelişmesi bakımından oldukça değerlidir. Geri dönüştürülebilir malzemelerden yapılan spor ekipmanları, enerji tasarrufu sağlayan stadyumlar, doğaya zarar veremeyen organizasyonlar, sürdürülebilir ulaşım sistemlerinin teşviki ve yeşil etkinlik politikaları, bu alanda örnek teşkil eden örnekler arasında yer almaktadır. Bu tür uygulamalar, sporun sadece fiziksel aktiviteyle sınırlı olmadığını; aynı zamanda çevreye saygılı, sorumluluk sahibi bir yaşam biçimini de teşvik ettiğini göstermektedir. Doğal ortamlardaki faaliyetlerdeki örneklerle bakacak olursak (Uğur & Akova, 2022) doğal ortamlarda yapılan rekreasyonel spor aktivitelerine katılan bireylerin, bitki örtüsüne ve hayvanların yaşam alanlarına zarar vermemek adına özen göstermeleri önemlidir. Ekosisteme zarar verebilecek bölgelerde tırmanıştan kaçınmaları, tırmanış yaptıkları

kayalık alanlarda kaya yüzeylerinin zarar görmesini önlemek için dikkatli olmaları ve erozyon riskini azaltmaya yönelik önlemler almaları gerekmektedir. Kullanılan ekipmanların ve oluşan atıkların geride bırakılmaması da çevresel sürdürülebilirlik açısından büyük önem taşır. Paraşütle atlama yapılacak yamaçların, gelişigüzel değil, özenli bir şekilde belirlenmesi ve yaban kuşlarının yaşam alanlarından mümkün olduğunca uzak bölgelerden seçilmesi tavsiye edilmektedir. Yerel idarelerin, yaban hayatını koruyacak biçimde düzenli kontroller yapması, ekosistemin devamlılığını destekleyecektir. Bir başka örnekte International Road Federation (IRF, 2021) verilerine göre, rafting faaliyetlerini düzenleyen işletmeler; iklim değişikliği, çevresel problemler, su kaynaklarının kirlenmesi ve azalması gibi konuların farkındadır ve bu nedenle çevreye karşı duyarlı bir yaklaşım benimsemektedirler. Koçak vd. (2013) sporda çevresel sürdürülebilirliği detaylandırmak amacıyla atık yönetimi, tesislerin çevreye etkisi, doğal alanların korunması, çevresel denetim ve doğanın spor açısından öneminin fark edilmesi temalarında ele almıştır. Spor kuruluşlarının, kulüplerin ve bireylerin bu konuda bilinçli adımlar atması, gelecek nesiller adına daha yaşanabilir bir dünya inşa etmenin anahtarı olacaktır. Çevre dostu spor uygulamalarının ve anlayışının yaygınlaşmasıyla, hem sağlıklı yaşam hem de sürdürülebilir bir çevre hedefi birlikte gerçekleştirilebilir.

Sonuç olarak, sportif faaliyetlerin doğayla uyumlu şekilde planlanması ve uygulanması büyük önem taşımaktadır. Çevreye zarar vermeden ya da en az zarar verecek şekilde gerçekleştirilen çevreci uygulamalar, hem doğanın korunmasına katkı sağlar hem de sürdürülebilir turizm ve spor anlayışını destekler. Geri dönüştürülebilir malzeme kullanımı, atık yönetimi, doğaya zarar vermeyen temizlik ürünlerinin tercih edilmesi ve doğal alanların kullanımında dikkatli olunması gibi örnekler, çevreci spor uygulamalarına verilebilecek başlıca örneklerdendir. Bu yaklaşımlar sayesinde doğal kaynakların korunması mümkün olurken, gelecek nesillerin de bu alanlardan faydalana bilmesinin önü açılmış olur. Sporun çevresel etkilerini azaltmaya yönelik bilinçli adımlar, hem bireysel farkındalığı artırmakta hem de toplum genelinde çevreye duyarlı bir spor kültürünün gelişmesine katkı sunmaktadır. Araştırma sonucunda şu önerilerde bulunabiliriz;

Tüm eğitim kurumlarında, insanlığın ortak geleceği olan çevre bilinci üzerine eğitimlerin verilmesi ve bireylerde çevreye karşı olumlu tutumların geliştirilmesi sağlanabilir.

Spor organizasyonları gerçekleştiren federasyonlar, sivil toplum örgütleri, spor kulüpleri ve ilgili kurumların spor ve çevreyi koruma kapsamında çalışmalar yapabilecek komisyonlar kurmaları tavsiye edilebilir.

Sporculara, antrenörlere ve spor yöneticilerine sporda çevreci uygulama örnekleri kapsamında seminerler verilebilir.

Medyada sporda çevresel sorunlar konuları tartışılıp iyi uygulama örnekleriyle farkındalık artırılabilir.

Sportif faaliyetlerde çevreye zarar veren önlem almayan kişilere ve kuruluşlara daha caydırıcı cezai yaptırımlar uygulanabilir.

Sporda çevreyi koruma konusu devletler tarafından bir anlayış olarak benimsenmesi ve sürekli geliştirilmesi önerilir.

KAYNAKÇA

- Acuña-Moraga, O., Severino-González, P.; Sarmiento-Peralta, G.; Stuardo-Solar, C. (2022). Consumo sustentable en Chile: Una aproximación a los objetivos de desarrollo sostenible (ODS). *Öğr. 2022*, 33, 181–190.
- Avcı, M. (2016). *Ekosistem coğrafyası*, İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi. Erişim. adresi: http://auzefkitap.istanbul.edu.tr/kitap/cografya_lisans_ao/ekosistem_cografyasi.pdf.
- Cabrera-Nguyen, P. (2010). Author Guidelines For Reporting Scale Development And Validation Results In The Journal Of The Society For Social Work And Research. *Journal Of The Society For Social Work And Research*, 1(2), 99-103. <https://doi.org/10.5243/Jsswr.2010.8>
- Cerezo-Esteve, S.; İngilizce, E.; Segui-Urbaneja, J.; Solanellas, F. Büyük Spor Etkinliklerinin Çevresel Etkileri (Giga, Mega ve Major): 2000’den 2021’e Sistematik Bir İnceleme. *Sürdürülebilirlik 2022*, 14, 13581.
- Dorak, S., Aşık, B.B. ve Özsoy, G. 2019. Tarımda Su Kalitesi ve Su Kirliliğinin Önemi: Bursa Nilüfer Çayı Örneği. *Bursa Uludag Üniv. Ziraat Fakültesi Dergisi*, 33 (1), 155-166.
- Gökmen, Ö., & Ege, İ. (2020). Karabük ilindeki rekreasyon alanlarının coğrafi dağılışı. *Journal of Humanities and Tourism Research*, 10(3), 521-537.
- Güler, Ç., Çobanoğlu, Z. (2011). *Toprak kirliliği*, Ankara: Yazıt Yayıncılık.
- Hanaysha, J.R.; El-Şeyh, M.E.; Joghee, S.; Alzoubi, HM Küçük ve orta ölçekli işletmelerde inovasyon yeteneklerinin iş sürdürülebilirliği üzerindeki etkisi. *FIIB Otobüs Rev. 2022*, 11, 67–78.
- IRF. (2021, 03 22). Does sustainable raft tourism exist? International Rafting Federation, <https://www.internationalrafting.com/2021/03/sustainable-raft-tourism/> adresinden alındı
- Keleş, R., Hamamcı, C., Çoban A. (2015). *Çevre politikası*. (8. Baskı). Ankara: İmge Yay.
- Keleş, Ruşen - Hamamcı, Can.(2005).*Çevre Politikası*. (5. Baskı), İmge Yayınevi, Ankara.
- Kılınç, İsmail (2015). *Çöp Ekonomisi ya da “Atık” Dedikleri*. (2. Baskı), Ankara: Epos Yayınları, 2015.
- Kışlalıoğlu, Mine ve Fikret Berkes (1990). *Çevre ve Ekoloji*, İstanbul: Remzi Kitabevi, 3. Basım, 1990.
- Koçak, F., Tuncel, F. & Tuncel, S..(2013), “Sporda Sürdürülebilirliğin Boyutları Belirlenmesi” Ankara Üniversitesi, Spor Bil Fakültesi, Spor Metre Dergisi, Cilt.11, Sayı.2,s. 113-129
- Krebs, Charles J. *Ecology: The Experimental Analysis of Distribution and Abundance*, Benjamin Cummings Pub. , 2001.

- Lozano, R.; Barreiro-Gen, M. Toplumsal değişimin temsilcileri olarak sivil toplum kuruluşları: Futbol kulüplerinin sürdürülebilirliğe katılımı. *ve Tic. A.Ş. Sorumlusu Environ. Yönetmek.* 2022, 30, 820–828.
- Matas-Terrón, A.; Tójar-Hurtado, J.C.; Jaime-Martín, J.J.; Benitez-Azuaga, F.M.; Almeda, L. Diagnóstico de las actitudes hacia el medio ambiente en alumnos de secundaria: Una aplicación de la TRI. *Rev. Araştırmacı Öğr.* 2004, 22, 233-244.
- Odum, Eugene P. ve W. Garyy Barret (2008). *Ekolojinin Temel İlkeleri*, Ankara, Palme Yayıncılık, 2008.
- Pepe, K. (2017). Sporda Çevresel Sürdürülebilirlik. *Kesit Akademi Dergisi (The Journal of Kesit Academy)* Yıl: 3, Sayı: 10, Aralık 2017, s. 161-172
- Rahmani, H.; Hami, M.; Dosti, M. Identificando los factores que afectan al desarrollo sostenible en instalaciones deportivas de la provincia de Jorasán Razaví. *SPOR TK-Rev. EuroAmericana Cienc. Sınır Dışı* 2020, 19, 15–124
- Schmidt, C. W. (2006). Putting the earth in play: environmental awareness and sports. *Environmental Health Perspectives*, 114(5), 286.
- Şimşekli, Y. (2004). Çevre Bilincinin Geliştirilmesine Yönelik Çevre Eğitimi Etkinliklerine İlköğretim Okullarının Duyarlılığı, *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, XVII (1), 2004, 83-92
- Thibault, L. (2009). Globalization of sport: an inconvenient truth, *Journal of Sport Management, Human Kinetics*, 23, 1-20.
- Thormann, T.F.; Wicker, P. Gönüllü spor kulübü üyeleri arasında çevre yanlısı davranışın belirleyicileri. *Ger. J. Exerc. Spor Arş.* 2021, 51, 29–38.
- Tobajas, J., Guil, F., & Margalida, A. (2022). Effects of free-flight activities on wildlife: a poorly understood issue in conservation. *Environmental Conservation*, 49(1), 8-16.
- Tobajas, J., Guil, F., & Margalida, A. (2022). Effects of free-flight activities on wildlife: a poorly understood issue in conservation. *Environmental Conservation*, 49(1), 8-16.
- Trail, G. Spor organizasyonları aracılığıyla pazarlama sürdürülebilirliği. *Çevresel Spor Yönetimine Giriş*, 1. baskı; McCullough, BP, Ed.; Forwarding Spor Sürdürülebilirliği, LLC.: Seattle, DC, ABD, 2015; sayfa 81–101.
- Trail, G. *Spor Yoluyla Pazarlama Sürdürülebilirliği*, 1. baskı; Spor Tüketici Araştırma Danışmanları: Seattle, DC, ABD, 2016.
- Türk Dil Kurumu, (TDK), (2023). *Genel Açıklamalı Sözlük*. Ankara: TDK Yayınları.
- Tütüncü, Ö. (2018). Fakülteleşme ve Rekreasyon Bölümleri. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 29(2): 265-271.
- Uğur G. N., Akova O. (2022), “ Açık Hava Rekreasyonel Aktivitelerinin Kırsal Turizme Etkisi “, *Uluslararası Beşeri ve Sosyal Bilimler İnceleme Dergisi* , 6 (2), 111-122, <https://doi.org/10.55243/ihssr.1199977>.
- UNESCO.(2007). United Nations Educational, Scientific and Cultural Organizati-

ons, Sports and Sustainable Development, <http://unesdoc.unesco.org/images/0015/001508/150845e.pdf>

Weisemann, Ulrich/Spieker, Ulrich: *Sport, Spiel und Recht*, 2. Auflage, München 1997.

Wilby, RL; Orr, M.; Depledge, D.; Giulianotti, R.; Havenith, G.; Kenyon, JA; Matthews, TKR; Mears, SA; Mullan, DJ; Taylor, L. *Spor emisyonlarının iklim üzerindeki etkileri: Ölçüm, azaltma ve fark yaratma*. Ann. NY Acad. Sci. 2022, 1519, 20–33.

Yıldız, K-Sipahioğlu, Ş-Yılmaz, M.(2005).*Çevre Bilimi*”, İkinci Baskı, Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, Ankara.

<https://www.ekolojika.com/cevre-dostu-spor-salonubiofit/>

<https://www.formlakal.com/spor/cevre-temizligini-ve-sporu-bulusturan-a-kim-plogging/>

<https://odunpazari.bel.tr/guncel/haberler/genel-haberler/odunpazari-belediyesi-n-de-cevreci-yaklasim-sifir-atik-sporda-donusum-projesi>

<https://blog.sportheroes.com/environmentally-friendly-sports-initatives>

www.basf.com

[https://cevreonline.com/;](https://cevreonline.com/)

www.wwf.org.tr).

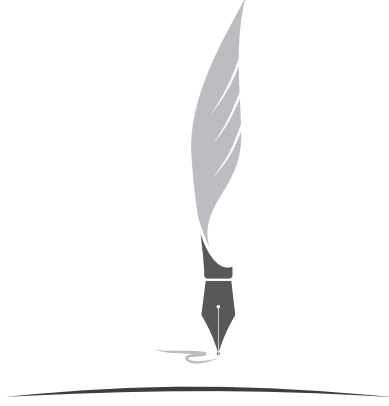
<https://blog.fitgit.club/spor-ve-cevre-doga-dostu-spor-pratikleri-ve-organizasyonlar/>

<https://www.yalispor.com.tr/blog/2025-yeni-stadyumlar-futbol-deneyimi?>

<https://www.tenniseurope.org/page/40961/GreenTennis>

News | World Air Sports Federation (fai.org)

<https://www.fiaformulae.com/en/news/752193>)

Bölüm 5

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN SOSYALLEŞME SÜRECİNDE SPOR

Ömer Faruk AKSOY¹

Murat KUL²

---

¹ Öğr. Gör., <https://orcid.org/0000-0002-4988-544X>, Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, Bayburt/TÜRKİYE

² Prof. Dr., <https://orcid.org/0000-0001-6391-8079>, Spor Bilimleri Fakültesi, Bayburt/Türkiye

Giriş

Genç nesillerin fiziksel olarak yeterince aktif olmadığı (Vilhjalmsson & Kristjansdottir, 2003) ve fiziksel aktiviteye katılımın hala azalan bir eğilimde olduğu (Dinger, Behrens, & Han, 2006) söylenebilir. Bu nedenle, birçok hükümet organı fiziksel aktiviteyi ve spor katılımını teşvik etmek için çeşitli gençlik projeleri yürütmektedir. Gençler için spor katılımının sayısız faydasına dair önemli kanıtlar vardır. Çalışmalar, düzenli fiziksel aktivitenin fiziksel ve ruhsal sağlık (Jewett vd., 2014; Strong vd., 2005), motivasyon, takım çalışması ve öz disiplin (Rees & Sabia, 2010), yasa dışı davranışların azalması (Davis & Menard, 2013), sosyal ve ahlaki gelişim (Seefeldt & Ewing, 1997) ve gençler için birçok farklı olumlu gelişme üzerinde olumlu etkiler geliştirmeye yardımcı olduğunu göstermiştir. Okul ortamında spor katılımının etkileri, katılımcı veya okul özelliklerine bağlıdır (Marsh, 1993). Aktif bir yaşam tarzını belirleyen kişisel özellikler çeşitli araştırmacılar tarafından incelenmiştir. Cinsiyet, spor katılımında en önemli belirleyicilerden biridir. Erkek öğrenciler spor katılımını bir gerçeklik kontrolü olarak algılar (Pot, Schenk ve van Hilvoorde, 2014) ve kişisel olarak kendilerini temsil edebilirler. Diğer taraftan, kız öğrenciler daha sosyal yönelimli olarak kabul edilir ve etkinlik türünü seçme şansları varsa takım etkinliklerine katılma eğilimindedir (Drake ve ark. 2014). Okul spor katılımı sıklıkla bir sosyal aktivite olarak anılır (Pot ve ark., 2014). Giuliano, Popp ve Knight'a (2000) göre spor katılımı aynı zamanda bir kadın sosyalleşme yöntemidir ve katılımcılara kendilerini ifade etmelerine yardımcı olarak sosyalleşmeleri için küçük sosyal kimlik dünyaları sağlar (Kimball ve Freysinger, 2003). Spor katılımı, etkileşimler ve yeni kişisel ilişkiler kurmak için sosyal bir ortam sağlar, ancak sadece bir etkinlik yeterli sürdürülebilir katılımı garanti etmez. Jewett ve ark. (2014), farklı türdeki okul spor aktivitelerinin öğrencilerin daha düzenli spor katılımını sağladığını bulmuştur.

Grusec ve Hastings (2007) sosyalleşme kavramını, bireylerin bir grubun üyesi olarak desteklendiği çift yönlü bir süreç olarak tanımlamaktadır. Barbalet (2004) bu sürecin duygularla derin bir şekilde ilişkili olduğunu belirtmektedir. Ayrıca, bireylerin etraflarında başka bireylerin varlığını öğrenmeleri, onların da bazı hak ve isteklerinin olduğunu öğrenmeleri (Gün, 2006; Kiremitçi, 2007) ve sosyal yeterlilik (Çakıcı, 2010) gibi ifadelerin de sosyalleşme kavramının açıklanmasında ve tanımlanmasında kullanıldığı görülmektedir. Üniversite öğrencileri ailelerinin yaşadığı çevreden üniversitelerinin bulunduğu çevreye geçiş yapmaktadırlar. Öğrenciler bu yeni çevrede yaşadıkları sosyalleşme sürecinde geçmişten getirdikleri rolleri yeniden yapılandırmaktadırlar. Öğrenciler için bu sürecin en yararlı çıktıları özgüven ve öz farkındalıktır (Howkins ve Ewens, 1999). Üniversite öğrencileri kendilerini kontrol ettikçe başkalarının varlığını, haklarını ve isteklerini de öğrenirler. Öz kontrol, kontrol odağı tanımı içinde yer alır. Bilgin (2010) kontrol odağı

kavramını şu şekilde tanımlamaktadır: Bireylerin çocukluktan başlayarak gelişim süreçlerinde hangi davranışın hangi sonuca yol açabileceği, hangi sonuçların kendisinden, hangilerinin dış etkenlerden kaynaklandığı gibi konularda oldukça tutarlı beklentiler geliştirdiği, yaşamda olumlu veya olumsuz sonuçları belirleyen güçlerin bir araya gelerek yukarıda belirtilen beklentilerini içsel veya dışsal kontrol kaynaklarına ilişkin inançlar olarak adlandırdığı aşamadır. Kontrol odağı kavramı, Rotter'in (1966) sosyal öğrenme kuramına dayanmakta olup, kontrol odağı, ödüllerin ve cezaların bireylerin kendileri tarafından mı yoksa bu bireyler dışındaki güçler tarafından mı kontrol edildiğine ilişkin beklentiler olarak tanımlanmaktadır (Küçükkaragöz, Akay ve Canbulat, 2013). Çırakoğlu ve Tezer (2010), dışsal kontrol odağına sahip bireylerin, kişilerarası ilişkiler açısından, sosyal becerilerinde genellikle yetersiz olduklarını belirtmektedir. Dışsal kontrol odağına sahip olanlar ise genellikle daha başarılı ve sosyal olarak daha güçlüdürler, buna karşın Mueller ve Thomas (2000), içsel kontrol odağına sahip bireylerin daha yüksek girişimcilik yeteneklerine sahip olduğunu vurgulamaktadır.

Spor katılımının üniversite öğrencileri için bir norm olarak kabul edildiği bildirilmektedir (Kilpatrick, Hebert ve Bartholomew, 2005) ve Batı ülkelerindeki genç nüfuslar normalde yaşamlarının bir aşamasında spora katılırlar (Telama, Yang, Hirvensalo ve Raitakari, 2006). Spor katılımının fiziksel ve psikolojik sağlık için faydalarının yanı sıra (Koivula, 1999; Artinger ve Forrester, 2006), sosyalleşmenin bir aracı olarak da bilinmektedir. Spor katılımı, spor deneyimi bağlamında olumlu deneyimleri teşvik etmediği ve olumsuz deneyimleri en aza indirmede süreci kendi başına sosyal ve duygusal gelişime yol açmaz (Seefeldt ve Ewing, 1997). Vilhjalmsen ve Kristjansdottir'e (2003) göre, erkekler ve kadınlar bu durumdan birbirlerinden farklı şekilde etkilenirler. Bu durum, erkeklerin ve kadınların farklı sosyalleşme yollarına sahip olmalarını ve ayrıca spor katılımı açısından farklı kontrol odağı yapılarına sahip olmalarını açıklar gibi görünmektedir. Kontrol odağı aynı zamanda spor aktivitelerine katılım için öz motivasyon açısından da önemlidir. Çalışmalar, kontrol odağı tarafından etkilenen içsel motivasyonun egzersiz katılımı için önemli olduğunu göstermektedir. İçsel motivasyon, sağlık için fiziksel aktiviteye sürekli katılımın ana faktörlerinden biri olarak kabul edilmektedir (Biddle ve Mutrie, 2008; McCreedy ve Long, 1985). Steptoe ve Wardle (2001), yüksek iç kontrol odağı olan bireylerin, daha az iç kontrol odağı olanlara göre daha sağlıklı davranışlar gösterdiğini bulmuştur. Parsons ve Betz'in (2001) kadın üniversite öğrencilerinin, sportif faaliyetlere katılımları üzerinde yaptığı çalışmanın sonuçları, fiziksel aktivite katılımı ile iç kontrol odağı arasında pozitif bir ilişki olduğunu göstermiştir. Çeşitli kontrol odağı çalışmalarını inceledikten sonra, Abusabha ve Achterberg kontrol odağını sağlık değeri ve öz yeterlilik üzerinde bir aracı olarak ele almıştır (Abusabha ve Achterberg, 1997). Kontrol odağı, beslenme, düzenli egzersiz ve kilo kont-

rolü gibi sağlık ile ilgili davranışlarla etkileşime girer. Ancak Weiss ve Larsen (1990), sanat lisesi öğrencilerinde sağlık kontrol odağı ile kendini koruma davranışı arasında çok az ilişki olduğunu bildirdi. Yukarıdaki çalışmalar erkek ve kız öğrenciler arasında kontrol odağı konusunda benzerlik göstermektedir ancak sosyalleşmeyle ilgili fiziksel aktivite çalışmaları farklılıklar sergilemektedir. Bu yüzden sosyalleşme, fiziksel aktivite katılımı ve kontrol odağı ilişkileri hala ilgi alanıdır.

Sosyalleşme Kavramı ve Özellikleri

Bireyin mensubu olduğu toplumdan edindiği değerler hem manevi hem de maddi yapı taşlarını meydana getirir. Fiziksel ve biyolojik öğeler, bu maddi temel grubuna girerken; zihinsel işleyişe dayalı olanlar manevi temelleri oluşturur (Güney, 2000). Sosyalleşme, insan doğasında var olan bir özelliktir ve bu nedenle birey, doğum anından itibaren başkalarıyla bağlantı kurma ihtiyacı duyar. Bu sosyal gereksinimin karşılanması amacıyla devreye giren bilişsel mekanizmalar, ancak kişi toplum içerisinde anlam bulduğunda işlev kazanır; böylece sosyalleşme gerçekleşir ve bireyin kendi kültürünü zenginleştirmesi mümkün hale gelir (Bardakçı, 2010). Kişiler, sosyal çevresiyle kurdukları iletişim yoluyla yaşamlarını sürdürebilirler. İnsanoğlu, içinde yer aldığı topluma ait değerleri içselleştirdiğinde, çevresine katkı sağlayabilecek konuma gelir. Sosyalleşme, bireyin kendi ihtiyaçlarını şekillendirerek toplum içinde etkin bir rol üstlenme süreci şeklinde tanımlanmıştır (Yağmur ve İçigen, 2016).

Sosyalleşme, bireyin çevresiyle kurduğu ilişkiler aracılığıyla meydana gelir. Farklı toplumların sahip olduğu kültürel çeşitlilikler, sosyal etkileşimi zorunlu hale getirir. İnsan, doğduğu andan itibaren sosyal bir gelişim sürecine adım atar. Bu gelişim, bireyin yaşamı sona erene kadar kesintisiz bir şekilde devam eder. Sosyal uyum, bireyin yalnız başına sürdürebileceği bir süreç değildir (Tezcan, 1984). Sosyalleşme, bireyin toplum içerisinde etkin ve önemli bir rol üstlenmesini sağlayan bir yönü içerir. Kişi, dahil olduğu topluma ait normları, davranış örüntülerini, tutumları ve düşünce biçimlerini zamanla öğrenir. Ortak bir dil geliştirir, benzer şekilde düşünür ve birlikte hareket ederler. Bu durum, kişiler arasında oluşabilecek anlaşmazlıkların önüne geçerek, toplumsal uyumun oluşmasına destek olur (Güney, 2000).

Spor ve Sosyalleşme

Spor, bireylerin hareket etme ihtiyacını karşılamının yanı sıra, sosyal ilişkileri güçlendiren, eğlence sağlayan ve farklı açılardan tercih edilen bir etkinlik türüdür. Çeşitli spor dallarını kapsayan bu alan, her branş için özgün kurallarıyla öne çıkar. Genellikle yarışma temeline dayanan spor, pek çok fiziksel aktivite biçimini içinde barındırır (Heper, 2012). Sporun bireyleri sosyalleştirme yönü, kişinin spor faaliyetlerine nasıl katılım sağladığını ve bu katılımın hangi araçlarla gerçekleştiğini ele alır. Bireyin spora katılımı sonu-

cunda ortaya çıkan bu sosyal süreç, onun toplum içindeki yerini alma biçimini yansıtır. Spor, kazanma ve kaybetme deneyimlerinin yanı sıra ekip çalışmasını geliştirmesiyle de sosyal ilişkilere katkıda bulunur (Tomlinson, 2019). Pasif çevresel etkileşimlerin ötesine geçerek bireyin aktif bir sosyal ortamla iletişim kurmasını sağlayan spor, bu özelliğiyle sosyalleşmenin önemli bir bileşenidir (Çaha, 2000). Hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ya da az gelişmiş ülkelerde spor, bireyler arasında yakınlaşmayı mümkün kılan en güçlü araçlardan biri olarak kabul edilir. Bu bağlamda, Amerika Birleşik Devletleri'nin eski başkan yardımcısı Spino Agnev'in "Spor toplumumuzu bir arada tutan tutkaldır" sözü dikkat çekicidir (Fox ve Paradies, 2020).

Günlük yaşamın yoğun temposundan uzaklaşmak ya da fiziksel hareket ihtiyacını karşılamak amacıyla yapılan sportif etkinlikler, zaman içerisinde farklı motivasyon unsurlarına yönelik olarak da tercih edilen bir araç haline gelmiştir. Böylelikle spor yalnızca belirli kesimlerin değil, toplumun tamamını oluşturan bireylerin ortak bir ilgi alanına dönüşmüştür. Başlangıçta bireysel olarak gerçekleştirilen spor faaliyetleri, zamanla daha planlı ve toplu organizasyonlara evrilmiş; bu süreçte spor kulüpleri adı altında daha kurumsal yapılara kavuştuğu görülmektedir. Bununla birlikte, sporun ekonomik anlamda da ciddi etkiler yarattığı gözlemlenmektedir. Spor alanındaki bu ilerleme doğrultusunda yeni meslek alanları ortaya çıkarken, aynı zamanda bu alana dayalı sektörleşme eğilimi de gelişmiştir. Bireyler, sadece sporun herhangi bir dalını meslek olarak seçmekle kalmaz; aynı zamanda spor ürünlerinin ticareti gibi alanlarda da yer edinme fırsatına sahip olabilirler (Özdilek ve ark, 2000). İnsanlar arasında yapılan sportif etkinliklerde, bireylerin geldikleri sosyal ya da ekonomik çevrelerin etkisi giderek azalmakta; bunun yerine spor ortamında kurulan arkadaşlık bağları ve sosyal ilişkiler ön plana çıkmaktadır. Takım sporu söz konusu olduğunda, grubu oluşturan bireylerin ortak hedefi, gerçekleştirdikleri faaliyetten keyif alabilmektir. Bu süreçte takım üyeleri arasında bulunan dil, din ya da etnik köken gibi farklılıklar önemini yitirmektedir. Onlar için asıl kıymetli olan, aynı takım içinde birlikte spor yapabilmenin verdiği tatmandır. Böyle bir ortam sayesinde, toplumsal düzeyde ahlaki değerler ile normların daha geniş kitlelere yayılması mümkün hale gelmektedir (Doğan, 1998).

Spor, bir toplumun ekonomik ve altyapı gelişimi açısından kritik bir öneme sahiptir. Bu bağlamda, ilk adım; bireylerin grup halinde spor yapmalarını mümkün kılacak koşulların sağlanmasıdır. İkinci olarak ise, bireylerin sporu bir gereklilik olarak görmelerini destekleyecek bir kültürel yapının kurulması gerekmektedir. Bu unsurların toplumda yaygınlaşmasıyla birlikte, bireyler spor aktivitelerine daha fazla vakit ayırmaya başlar; böylelikle daha sağlıklı olurlar, olgun davranış sergileyebilirler ve boş zamanlarını sosyal ve kültürel etkinliklere ayırma fırsatına sahip olurlar (Keten, 1993). Spor, aynı zamanda bir toplumda demokrasi bilincinin gelişmesinde de önemli bir etki sağ-

lar. Özellikle grup ya da takım sporlarında, bireyler liderin görüşlerine saygı gösterme, liderlik yapabilme ya da ortak bir karara ulaşma gibi demokratik kavramları deneyimlerler. Bu tür kazanımlar, sporun toplumsal faydaları arasında yer almaktadır (Doğan, 1998).

Materyal ve Metot

Üniversite öğrencilerinin sosyalleşme süreçlerinde sporun etkisinin çeşitli değişkenler açısından incelendiği araştırmanın bu bölümünde, materyal ve metot bilgisine yer verilmiştir.

Araştırma Modeli

Araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden olan, tarama modelinden yararlanılmıştır. Tarama modelleri, evrenden seçilen örneklem üzerinde, evrenin nicel olarak betimsel özelliklerini sağlamaktadır (Creswell, 2012).

Araştırma Grubu

Araştırma grubunu 2024-2025 eğitim-öğretim yılında Bayburt Üniversitesi'nde öğrenim görmekte olan, 179 kadın ve 191 erkek olmak üzere toplam 370 üniversite öğrencisi oluşturmuştur. Araştırma grubunun belirlenmesinde basit seçkisiz örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntem evrendeki her bir birime eşit seçilme olasılığı verilen örnekleme yöntemidir (Büyüköztürk vd., 2018).

Veri Toplama Araçları

Araştırmada kullanılacak değişkenlerin (cinsiyet, yaş, fakülte/yüksekokul, algılanan sosyo-ekonomik düzey, ilgilenilen branş türü, ilgilenilen branşı yapma sıklığı, ilgilenilen branşı yapma şekli, branş ile ilgilenme amacı, branşı seçme etkeni) belirlenmesine yönelik araştırmacı tarafından kişisel bilgi formu geliştirilmiştir.

Öğrencilerin sosyalleşme düzeylerini belirlemek amacıyla, Şahan (2008) tarafından geliştirilen Sporda Sosyalleşme Ölçeği (SSÖ) kullanılmıştır. 35 maddeden oluşan beşli likert tipi ölçektir. "Ölçekteki olumlu maddelere ait derecelendirme "Kesinlikle Katılmıyorum", "Katılmıyorum", "Kararsızım", "Katılıyorum", "Kesinlikle Katılıyorum" şeklindedir. 5'li likert tipindeki ölçekten alınabilecek toplam puan 35 ile 175 arasında değişmektedir. Bu araştırmada ölçeğin Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı .89 olarak hesaplanmıştır. Bu değer Özdamar (2002)'a göre $0,80 < \alpha < 1,00$ arasında olduğundan ölçeğin güvenilirliği yüksektir.

Verilerin Analizi

Bu araştırmada, verilerin normal dağılıma uygunluğunu belirlemek amacıyla Shapiro-Wilk ve Kolmogorov-Smirnov testleri uygulanmıştır. Her ne kadar bu testlerde anlamlılık düzeyi .000 olarak elde edilmiş olsa da da-

ğılımın normalliğini daha sağlıklı değerlendirmek için çarpıklık (skewness) ve basıklık (kurtosis) değerleri de incelenmiştir (Tablo 1). Tabachnick ve Fidell'in (2013) belirttiği üzere, bu değerlerin $\pm 1,500$ aralığında yer alması durumunda normal dağılım varsayımının karşılandığı kabul edilmektedir. İlgili ölçeklere ilişkin çarpıklık ve basıklık değerleri bu sınırlar içerisinde kaldığı için, veriler normal dağılım göstermektedir ve buna uygun parametrik testler tercih edilmiştir. Veri setinin faktör analizine uygunluğunu değerlendirmek amacıyla KMO (Kaiser-Meyer-Olkin) katsayısı ve Bartlett küresellik testi kullanılmıştır. Aydın'a (2007) göre, KMO değeri 0,90–1,00 aralığında ise mükemmel, 0,80–0,89 aralığında ise çok iyi, 0,70–0,79 arasında ise iyi, 0,60–0,69 ise orta, 0,50–0,59 arasında ise zayıf olarak değerlendirilir. Eğer bu değer 0,50'nin altındaysa, faktör analizi yapılması uygun değildir. Çalışmada elde edilen KMO değeri 0,907 olarak belirlenmiş ve Bartlett testi anlamlı çıkmıştır ($p < .001$). Bu bulgular, örneklemin faktör analizine uygun olduğunu göstermektedir. Araştırmada elde edilen veriler için aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Demografik değişkenlere ve ölçeklere ilişkin farklılıklar parametrik testler olan t-testi ve tek yönlü ANOVA ile analiz edilmiştir. Ayrıca, değişkenler ile ölçek puanları arasındaki ilişkileri incelemek üzere Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı (r) kullanılmıştır. Tüm analizlerde anlamlılık düzeyi .05 olarak alınmıştır.

Tablo 1. Normallik Değerleri

	N	Min	Max	X	Ss	Çarpıklık	Basıklık
SSÖ	370	54.00	171.00	125.74	19.46	-.490	.860

Bulgular

Tablo 2. Değişkenlerin Yüzde ve Frekans Dağılımları

Değişkenler		n	%
Cinsiyet	Kadın	179	48.4
	Erkek	191	51.6
Fakülte/Yüksekokul	Eğitim Fakültesi	55	14.9
	İlahiyat Fakültesi	27	7.3
	İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi	5	1.4
	Sağlık Bilimleri Fakültesi	156	42.2
	Sosyal Bilimler MYO	12	3.2
	Sağlık Hizmetleri MYO	15	4.1
	Spor Bilimleri Fakültesi	76	20.5
	Uygulamalı Bilimler Fakültesi	24	6.5
Algılanan sosyo-ekonomik düzey	Düşük	48	13.0
	Orta	283	76.5
	Yüksek	39	10.5

İlgilenilen branş türü	Takım	185	50.0
	Bireysel	185	50.0
İlgilenilen branşı yapma sıklığı	Hafta içi her gün	47	12.7
	Haftada üç gün	113	30.5
	Sadece hafta sonları	63	17.0
	Ara sıra	139	37.6
	Diğer	8	2.2
İlgilenilen branşı yapma şekli	Kulüp bünyesinde antrenör gözetiminde	63	17.0
	Bir arkadaş grubuyla birlikte	157	42.4
	Bir spor hocası gözetiminde	59	15.9
	Bireysel olarak program dahilinde	45	12.2
	Bireysel olarak program yapmaksızın	44	11.9
	Diğer	2	0.5
Branş ile ilgilenme amacı	Kişisel gelişim	107	28.9
	Sağlıklı yaşam	60	16.2
	Mesleki kariyer	73	19.7
	Sosyokültürel aktivitelere katılım	72	19.5
	Kişisel beceri ve yetenek	53	14.3
	Diğer	5	1.4
Branşı seçme etkeni	Kişisel tercihim etkili oldu	257	69.5
	Aile bireylerim etkili oldu	27	7.3
	Beden eğitimi öğretmenim etkili oldu	57	15.4
	Başarılı ve ünlü sporcular etkili oldu	28	7.6
	Diğer	1	0.3

Araştırma grubu 179 (%48,4) kadın ve 191 (%51,6) erkek olmak üzere toplam 370 öğrenciden oluşmaktadır. Öğrencilerin 55'i (%14,9) Eğitim Fakültesi, 27'si (%7,3) İlahiyat Fakültesi, 5'i (%1,4) İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, 156'sı (%42,2) Sağlık Bilimleri Fakültesi, 12'si (%3,2) Sosyal Bilimler MYO, 15'i (%4,1) Sağlık Hizmetleri MYO, 76'sı (%20,5) Spor Bilimleri Fakültesi ve 24'ü (%6,5) Uygulamalı Bilimler Fakültesi'nde öğrenim görmektedir. Sosyo-ekonomik düzeylerini düşük olarak algılayan 48 (%13,0), orta olarak algılayan 283 (%76,5) ve yüksek olarak algılayan 39 (%10,5) öğrenci bulunmaktadır. Öğrencilerin 185'i (%50) takım sporlarıyla ilgilenirken, 185'i (%50) bireysel sporlarla ilgilenmektedir. İlgilendikleri branşı hafta içi her gün yapan 47 (%12,7), haftada üç gün yapan 113 (%30,5), sadece hafta sonları yapan 63 (%17,0), ara sıra yapan 139 (%37,6) ve diğer sıklıkla yapan 8 (%2,2) öğrenci bulunmaktadır. İlgilendikleri branşı kulüp bünyesinde antrenör gözetiminde yapan 63 (%17,0), bir arkadaş grubuyla birlikte yapan 157 (%42,4), bir spor hocası gözetiminde yapan 59 (%15,9), bireysel olarak program dahilinde yapan

45 (%12,2), bireysel olarak program yapmaksızın yapan 44 (%11,9) ve diğer şekilde yapan 2 (%0,5) öğrenci bulunmaktadır. Branş ile ilgilenme amacı, kişisel gelişim olan 107 (%28,9), sağlıklı yaşam olan 60 (%16,2), mesleki kariyer olan 73 (%19,7), sosyokültürel aktivitelere katılım olan 72 (%19,5), kişisel beceri ve yetenek olan 53 (%14,3) ve diğer olan 5 (%1,4) öğrenci bulunmaktadır. Branşı seçmesinde kişisel tercihi etkili olan 257 (%69,5), aile bireyleri etkili olan 27 (%7,3), beden eğitimi ve spor öğretmeni etkili olan 57 (%15,4), başarılı ve ünlü sporcular etkili olan 28 (%7,6) ve diğer şeylerin etkili olduğunu belirten 1 (%0,3) öğrenci bulunmaktadır.

Tablo 3. Yaş Değişkenine İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler

Değişken	n	Min.	Mak.	Ort.	Ss.
Yaş	370	18	31	21.40	2.081

Araştırmaya katılan öğrencilerin yaş ortalamasının $21,40 \pm 2,081$ olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4. Cinsiyet Değişkeni ile Ölçek Toplam Puanı Arasında t-testi

Ölçek	Cinsiyet	n	Ort.	Ss.	t	p
SSÖ	Kadın	179	3.54	.50	-1.655	.099
	Erkek	191	3.63	.59		

Öğrencilerin cinsiyet değişkenleri bağlamında SSÖ puanlarının farklılaşmadığı belirlenmiştir ($p > 0,05$).

Tablo 5. Fakülte/Yüksekokul Değişkeni ile Ölçek Toplam Puanı Arasında (ANOVA) Tek Yönlü Varyans Analizi

Ölçek	Fakülte / Yüksekokul	n	X	Ss	V	KT	Sd	KO	F	p	Fark
SSÖ	EF	55	3.58	.53	Gruplar arası	2.54	7	.363	1.179	.314	,
	İF	27	3.34	.71	Gruplar içi	111.64	362	.308			
	İİBF	5	3.62	.20	Toplam	114.18	369				
	SBF	156	3.63	.51							
	SBMYO	12	3.49	.42							
	SHMYO	15	3.45	.67							
	SPBF	76	3.64	.63							
	UBF	24	3.57	.31							

* Eğitim Fakültesi (EF), İlahiyat Fakültesi (İF), İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi (İİBF), Sağlık Bilimleri Fakültesi (SBF), Sosyal Bilimler MYO (SBM-

YO), Sağlık Hizmetleri MYO (SHMYO), Spor Bilimleri Fakültesi (SPBF), Uygulamalı Bilimler Fakültesi (UBF).

Öğrencilerin fakülte/yüksekokul değişkenleri bağlamında SSÖ puanlarının farklılaşmadığı belirlenmiştir ($p>0.05$).

Tablo 6. *Algılanan Sosyo-Ekonomik Düzey Değişkeni ile Ölçek Toplam Puanı Arasında (ANOVA) Tek Yönlü Varyans Analizi*

Ölçek	Sosyo-Ekonomik Düzey	n	X	Ss	V	KT	Sd	KO	F	p	Fark
SSÖ	Düşük	48	3.47	.56	Gruplar arası	1.173	2	.587	1.905	.150	,
	Orta	283	3.62	.54	Gruplar içi	113.013	367	.308			
	Yüksek	39	3.51	.63	Toplam	114.186	369				

Öğrencilerin algılanan sosyo-ekonomik düzey değişkenleri bağlamında SSÖ puanlarının farklılaşmadığı belirlenmiştir ($p>0.05$).

Tablo 7. *İlgilenilen Branş Türü Değişkeni ile Ölçek Toplam Puanı Arasında t-testi*

Ölçek	Branş Türü	n	Ort.	Ss.	t	p
SSÖ	Takım	185	3.63	.52	1.393	.164
	Bireysel	185	3.55	.58		

Öğrencilerin ilgilenilen branş türü değişkenleri bağlamında SSÖ puanlarının farklılaşmadığı belirlenmiştir ($p>0.05$).

Tablo 8. *İlgilenilen Branşı Yapma Sıklığı Değişkeni ile Ölçek Toplam Puanı Arasında (ANOVA) Tek Yönlü Varyans Analizi*

Ölçek	Branşı Yapma Sıklığı	n	X	Ss	V	KT	Sd	KO	F	p	Fark
SSÖ	Hafta içi her gün	47	3.58	.60	Gruplar arası	2.29	4	.574	1.872	.115	,
	Haftada üç gün	113	3.34	.56	Gruplar içi	111.89	365	.307			
	Sadece hafta sonları	63	3.62	.60	Toplam	114.18	369				
	Ara sıra	139	3.63	.48							
	Diğer	8	3.49	.74							

Öğrencilerin ilgilenilen branşı yapma sıklığı değişkenleri bağlamında SSÖ puanlarının farklılaşmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$).

Tablo 9. *İlgilenilen Branşı Yapma Şekli Değişkeni ile Ölçek Toplam Puanı Arasında (ANOVA) Tek Yönlü Varyans Analizi*

Ölçek	Branşı Yapma Şekli	n	X	Ss	V	KT	Sd	KO	F	p	Fark
SSÖ	Kulüp bünyesinde antrenör gözetiminde	63	3.73	.60	Gruplar arası	2.96	5	.592	1.939	.087	,
	Bir arkadaş grubuyla birlikte	157	3.52	.53	Gruplar içi	111.22	364	.306			
	Bir spor hocası gözetiminde	59	3.58	.60	Toplam	114.18	369				
	Bireysel olarak program dahilinde	45	3.66	.50							
	Bireysel olarak program yapmaksızın	44	3.52	.49							
	Diğer	2	4.14	.56							

Öğrencilerin ilgilenilen branşı yapma şekli değişkenleri bağlamında SSÖ puanlarının farklılaşmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$).

Tablo 10. *Branş ile İlgilenme Amacı Değişkeni ile Ölçek Toplam Puanı Arasında (ANOVA) Tek Yönlü Varyans Analizi*

Ölçek	Branş ile İlgilenme Amacı	n	X	Ss	V	KT	Sd	KO	F	p	Fark
SSÖ	Kişisel gelişim	107	3.55	.59	Gruplar arası	2.84	5	.568	1.857	.101	,
	Sağlıklı yaşam	60	3.42	.66	Gruplar içi	111.34	364	.306			
	Mesleki kariyer	73	3.65	.55	Toplam	114.18	369				
	Sosyokültürel aktivitelere katılım	72	3.67	.42							
	Kişisel beceri ve yetenek	53	3.65	.49							
	Diğer	5	3.68	.32							

Öğrencilerin branş ile ilgilenme amacı değişkenleri bağlamında SSÖ puanlarının farklılaşmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$).

Tablo 11. *Branşı Seçme Etkeni Değişkeni ile Ölçek Toplam Puanı Arasında (ANOVA) Tek Yönlü Varyans Analizi*

Ölçek	Branşı Seçme Etkeni	n	X	Ss	V	KT	Sd	KO	F	p	Fark
SSÖ	Kişisel tercihim etkili oldu	257	3.59	.53	Gruplar arası	.43	4	.110	.352	.843	,
	Aile bireylerim etkili oldu	27	3.62	.66	Gruplar içi	113.74	365	.312			
	Beden eğitimi öğretmenim etkili oldu	57	3.54	.58	Toplam	114.18	369				
	Başarılı ve ünlü sporcular etkili oldu	28	3.61	.58							
	Diğer	1	4.08	-							

Öğrencilerin branşı seçme etkeni değişkenleri bağlamında SSÖ puanlarının farklılaşmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$).

Tablo 12. Yaş Değişkeni ile Ölçek Toplam Puanı Arasında Pearson Korelasyon Analizi

n=370	Yaş	SSÖ
Yaş	1	.157**

Öğrencilerin yaş değişkenleri ile ölçek toplam puanı arasında pozitif yönde çok zayıf ilişki olduğu görülmektedir ($r_{SSÖ}=0.157$, $p<0.01$). Bu bağlamda öğrencilerin yaş artışına bağlı olarak SSÖ düzeylerinin de artış göstereceği söylenebilir.

Tartışma, Sonuç & Öneriler

Araştırma sonuçları, öğrencilerin cinsiyet değişkeninin sporda sosyalleşme düzeylerini farklılaştırmadığını göstermektedir. Geleneksel olarak spor alanı, toplumsal cinsiyet rollerinin en belirgin şekilde ortaya çıktığı alanlardan biri olarak kabul edilmiştir (Messner, 2002). Ancak bu araştırmanın bulguları, en azından üniversite düzeyinde bu durumun değişmekte olduğunu göstermektedir. Ek olarak, feminist spor teorisyenlerinin uzun yıllardır savunduğu cinsiyet eşitliğinin spor alanında aşamalı olarak gerçekleştiğini desteklemektedir (Hargreaves, 1994). Türkiye bağlamında değerlendirildiğinde, bu bulgu özellikle anlamlıdır çünkü geleneksel toplum yapısında kadınların spor alanındaki varlığının sınırlı olduğu bilinmektedir (Koca, 2006). Ancak araştırma sonucumuza göre üniversite ortamının sağladığı nispeten eşitlikçi ortamın, kadın öğrencilerin spor yoluyla sosyalleşme fırsatlarından erkek öğrencilerle eşit düzeyde yararlanmalarını sağladığını göstermektedir. Diğer taraftan literatürde, Koivula'nın (2001) İskandinav ülkelerinde yaptığı ve sporda cinsiyet farklılıklarının hala belirgin olduğunu ortaya koyan çalışması gibi bulgumuzla çelişen sonuçlar da mevcuttur. Bu farklılık, kültürel bağlamın önemini vurgulamakta ve Türk üniversite gençliğinin spor algısının değişmekte olduğunu düşündürmektedir. Butler'ın (1990) performatif cinsiyet teorisi çerçevesinde değerlendirildiğinde, sporun geleneksel cinsiyet performanslarını pekiştirici etkisinin üniversite düzeyinde azaldığı söylenebilir. Benzer olarak fakülte/yüksekokul değişkeninin sosyalleşme puanlarında farklılık yaratmaması, sporun evrensel bir sosyalleşme aracı olduğunu desteklemektedir. Bu bulgu, farklı akademik disiplinlerden gelen öğrencilerin spor yoluyla benzer sosyal deneyimler yaşadığını göstermektedir. Hazar'ın (2005) spor ve eğitim ilişkisini inceleyen çalışması, sporun disiplinler arası bir birleştirici rol oynadığını desteklemektedir. Ayrıca algılanan sosyo-ekonomik düzeyin sporda sosyalleşme üzerinde etkisiz olması, üniversite ortamının sosyal sınıf farklılıklarını azaltan bir ortam sağladığını düşündürmektedir. Bu sonuç, Bourdieu'nun (2018) kültürel sermaye teorisiyle kısmen çelişki göstermektedir. Ancak üniversite çağındaki gençlerin spor aktivitelerine katılımında ekonomik faktörlerin daha az belirleyici olduğu şeklinde yorumlanabilir.

İlgilenilen branş türü, ilgilenilen branşı yapma sıklığı, ilgilenilen branşı yapma şekli, branşla ilgilenme amacı ve branş seçme etkenlerinin sosyalleşme puanlarında farklılık yaratmaması, sporun sosyalleştirici etkisinin katılım biçiminden bağımsız olduğunu göstermektedir. Bu bulgu, Ferkins ve arkadaşlarının (2010) sporun doğası gereği sosyalleştirici bir aktivite olduğuna dair görüşlerini desteklemektedir. Ek olarak bireysel ve takım sporları arasında sosyalleşme açısından fark olmaması, her iki spor türünün de sosyal etkileşim fırsatları sunduğunu ortaya koymaktadır. Bu sonuç, Nixon'ın (1984) bireysel sporların da sosyal ağlar oluşturduğuna dair bulgularıyla örtüşmektedir. Araştırmanın en dikkat çekici bulgusu ise, yaş ile sporda sosyalleşme arasındaki pozitif korelasyondur ($r=0.157$, $p<0.01$). Bu zayıf ama anlamlı ilişki, yaşla birlikte sosyal olgunluğun arttığını ve bireylerin spor ortamlarındaki sosyal etkileşimlerden daha fazla yararlandığını göstermektedir. Erikson'ın (1968) psikososyal gelişim teorisi çerçevesinde değerlendirildiğinde, bu bulgu erken yetişkinlik dönemindeki sosyalleşme ihtiyacının yaşla birlikte artmasıyla açıklanabilir. Benzer olarak Kenyon'ın (1968) spor sosyalleşmesinin yaşam boyu süren bir süreç olduğuna dair teorisini desteklemektedir. Yaşla birlikte sosyal becerilerin gelişmesi ve spor ortamlarındaki sosyal fırsatları daha iyi değerlendirme kabiliyetinin artması bu ilişkiyi açıklayabilir. Sonuç olarak, spor üniversite öğrencileri için kapsayıcı ve etkili bir sosyalleşme aracıdır. Demografik farklılıklar ve spor katılım biçimleri bu etkiyi azaltmamakta, yaş faktörü ise sosyalleşmenin artmasına katkı sağlamaktadır. Bu bağlamda üniversite öğrencilerinin sosyalleşme sürecinde sporun evrensel bir araç olduğu göz önünde bulundurularak, üniversitelerde tüm öğrencilere eşit spor imkanları sunulması, özellikle yaş grupları arasında deneyim paylaşımını teşvik eden mentörlük programları geliştirilmesi ve sporun kapsayıcı doğasından yararlanarak farklı demografik özelliklere sahip öğrencileri bir araya getirecek çok disiplinli spor etkinliklerinin düzenlenmesi önerilmektedir.

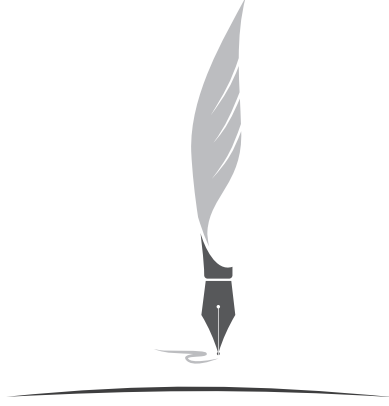
KAYNAKÇA

- Abusabha, R., & Achterberg, C. (1997). Review of self efficacy and locus of control for nutrition and health-related Behavior. *Journal of the American Dietetic Association*, 97(10), 1122–1132. [http://dx.doi.org/10.1016/S0002-8223\(97\)00273-3](http://dx.doi.org/10.1016/S0002-8223(97)00273-3)
- Artinger, L., & Forrester, S. A. (2006). The social benefits of intramural sports. *NASPA Journal*, 43(1), 69–86. <http://dx.doi.org/10.2202/0027-6014.1572>
- Aydın, Z. B. (2007). *Faktör analizi yardımıyla performans ölçütlerinin boyutlarının ortaya konulması*. 8. Türkiye Ekonometri ve İstatistik Kongresi'nde sunulmuş sözlü bildiri, İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Barbalet, J. M. (2004). *Emotion, Social Theory And Social Structure: A macrosociological approach*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Bardakçı, S. (2010). Çevrimiçi öğrenme ortamında algılanan sosyalleşme ölçeğinin geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 43(1), 17-40.
- Biddle, S., & Mutrie, N. (2008). *Psychology of physical activity: Determinants, well-being and interventions*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203019320>
- Bilgin, A. (2010). *Üniversite öğrencilerinin çeşitli değişkenlere ve denetim odağına göre problem çözme beceri algıları*. Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Bourdieu, P. (2018). The forms of capital. In *The sociology of economic life* (pp. 78-92). Routledge.
- Butler, J. (1990). *Gender trouble: Feminism and the subversion of identity*. Routledge.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Creswell, J. W. (2012). *Educational research: Planning, conducting, and evaluating quantitative and qualitative research*. Pearson Education, Inc.
- Çaha, Ö. (2000). *Spora yaslanarak bir nefes almak*. Ankara: Beta Yayınları.
- Çakıcı, D. (2010). *Spor lisesi ve genel lise 9. ve 10. sınıf öğrencilerinin sosyal etkinlik beklentisi ve özsayı düzeylerinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Mersin Üniversitesi, Mersin.
- Çırakoğlu, O. C., & Tezer, E. (2010). Kontrol odağı ve eleştirel düşünmenin üniversite öğrencilerinin ilişki doyumsuzluklarına verdikleri tepkiler üzerindeki yordayıcı rolü. *Türk Psikoloji Yazıları*, 13(26), 29-41
- Davis, B. S., & Menard, S. (2013). Long term impact of youth sports participation on illegal behavior. *The Social Science Journal*, 50(1), 34–44. <http://dx.doi.org/10.1016/j.soscij.2012.09.010>
- Dinger, M. K., Behrens, T. K., & Han, J. L. (2006). Validity and Reliability of the international physical activity questionnaire in college students. *American Journal*

- of Health Education*, 37(6), 337– 343. <http://dx.doi.org/10.1080/19325037.2006.10598924>
- Doğan, İ. (1998). *Sosyoloji kavramlar ve sorunlar* (2. Baskı). İstanbul: Sistem Yayınları.
- Drake, K. M., Longacre, M. R., MacKenzie, T., Titus, L. J., Beach, M. L., Rundle, A. G., & Dalton, M. A. (2014). High school sports programs differentially impact participation by sex. *Journal of Sport and Health Science*, 1–7. <http://dx.doi.org/10.1016/j.jshs.2013.11.006>
- Erikson, E. H. (1968). *Identity: Youth and crisis*. Norton.
- Ferkins, L., Coakley, J., Hallinan, C., Jackson, S., & Mewett, P. (2010). Sports in society: Issues and controversies in Australia and New Zealand. *Sport Management Review*, 13(4), 435-436. <https://doi.org/10.1016/j.smr.2009.10.004>
- Fox, B., & Paradies, Y. (2020). Youth sport and community segregation: a study of kids' participation in Australian rules football and soccer clubs in an Australian community. *Race Ethnicity and Education*, 23(5), 732-746. <https://doi.org/10.1080/13613324.2019.1679755>
- Giuliano, T., Popp, K., & Knight, J. (2000). Footballs versus barbies: childhood play activities as predictors of sport participation by women. *Sex Roles*, 42(3/4), 159–181. <http://dx.doi.org/10.1023/A:1007035122089>
- Grusec, J. E., & Hastings, P. D. (2007). Introduction. Grusec, J. E., Hastings, P.D. (Edt). *Handbook of socialization: Theory and research*. (1-9). New York, NY: The Guilford Press.
- Gün, E. (2006). *Spor yapanlarda ve spor yapmayan ergenlerde benlik saygısı*. Yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Güney, S. (2000). *Davranış bilimleri*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Hargreaves, J. (1994). *Sporting females: Critical issues in the history and sociology of women's sports*. Routledge.
- Hazar, A. (2005). *Rekreasyon ve animasyon*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Heper, E. (2012). *Sporla ilgili kavramlar ve sporun tarihsel gelişimi*. Spor Bilimlerine Giriş. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Howkins, E. J., & Evens, A. (1999). How students experience professional socialization. *International Journal of Nursing Studies*, 35, 41-49. [http://dx.doi.org/10.1016/S0020-7489\(98\)00055-8](http://dx.doi.org/10.1016/S0020-7489(98)00055-8)
- Jewett, R., Sabiston, C. M., Brunet, J., O'Loughlin, E. K., Scarapicchia, T., & O'Loughlin, J. (2014). School sport participation during adolescence and mental health in early adulthood. *The Journal of Adolescent Health: Official Publication of the Society for Adolescent Medicine*, 55(5), 640–644. <http://dx.doi.org/10.1016/j.jadohealth.2014.04.018>
- Kenyon, G. S. (1968). The significance of social theory in the development of sport sociology. *Aspects of contemporary sport sociology*. The Athletic Institute.
- Keten, M. (1993). *Türkiye'de spor* (2. Baskı). İstanbul: Polat Ofset.

- Kilpatrick, M., Hebert, E., & Bartholomew, J. (2005). College student's motivation for physical activity: differentiating men's and women's motives for sport participation and exercise. *Journal of American College Health*, 54(2), 68-94. <http://dx.doi.org/10.3200/JACH.54.2.87-94>
- Kimball, A., & Freysinger, V. (2003). Leisure, stress, and coping: the sport participation of collegiate student-athletes. *Leisure Sciences*, 25, 115-141. <http://dx.doi.org/10.1080/01490400306569>
- Kiremitçi, O. (2007). *İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin spor yapma durumlarına göre sosyalleşme seviyeleri*. Yüksek lisans tezi, Ege Üniversitesi, İzmir.
- Koca, C. (2006). Beden eğitimi ve spor alanında toplumsal cinsiyet ilişkileri. *Hacettepe Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 17(2), 81-99.
- Koivula, N. (1999). Sport participation: differences in motivation and actual participation due to gender typing. *Journal of Sport Behavior*, 22(2), 360-380.
- Koivula, N. (2001). Perceived characteristics of sports categorized as gender-neutral, feminine and masculine. *Journal of Sport Behavior*, 24(4), 377-393.
- Küçükkaragöz, H., Akay, Y., & Canbulat, T. (2013). Rotter iç- dış kontrol odağı ölçeğinin öğretmen adaylarında geçerlik ve güvenirlik çalışması, *Akademik Bakış Dergisi*, 35, 1-12.
- Marsh, H. W. (1993). The effects of participation in sport during the last two years of high school. *Sociology of Sport Journal*, 10, 18-43.
- McCreedy, M., & Long, B. (1985). Locus of control, attitudes toward physical activity, and exercise adherence. *Journal of Sport Psychology*, 7, 346-359.
- Messner, M. A. (2002). *Taking the field: Women, men, and sports*. University of Minnesota Press.
- Mueller, S., & Thomas, A. S. (2000). Culture and entrepreneurial potential: a nine country study of locus of control and innovativeness. *Journal of Business Venturing*, 16, 51-75. [http://dx.doi.org/10.1016/S0883-9026\(99\)00039-7](http://dx.doi.org/10.1016/S0883-9026(99)00039-7)
- Nixon, H. L. (1984). *Sport and the American dream*. Leisure Press.
- Özdamar, K. (2002). Paket programları ile istatistiksel veri analizi- 2 (Çok değişkenli analizler). Kaan Kitapevi.
- Özdilek, Ç., Harmandar, H. İ. & Göral, M. (2000). *Beden eğitimi ve sporda özel öğretim yöntemleri*. Kütahya: Alp Yayınevi.
- Parsons, E. M., & Betz, N. E. (2001). The relationship of participation in sports and physical activity to body objectification, instrumentality, and locus of control among young women. *Psychology of Women Quarterly*, 25(3), 209-222. <http://dx.doi.org/10.1111/1471-6402.00022>
- Pot, N., Schenk, N., & van Hilvoorde, I. (2014). School sports and identity formation: socialisation or selection? *European Journal of Sport Science*, 14(5), 484-91. <http://dx.doi.org/10.1080/17461391.2013.873483>
- Rees, D. I., & Sabia, J. J. (2010). Sports participation and academic performance: evi-

- dence from the national longitudinal study of adolescent health. *Economics of Education Review*, 29(5), 751– 759. <http://dx.doi.org/10.1016/j.econedu-rev.2010.04.008>
- Seefeldt, V. D., & Ewing, M. E. (1997). Youth sports in america: an overview. *President's Council on Physical Fitness and Sports Research Digest (ERIC)*, 2(11), 3–14. Retrieved from <http://eric.ed.gov/?id=ED413324>
- Stephens, A., & Wardle, J. (2001). Locus of control and health behavior. *British Journal of Psychology*, 92, 659–672. <http://dx.doi.org/10.1348/000712601162400>
- Strong, W. B., Malina, R. M., Blimkie, J. R., Daniels, S. R., Dishman, R. K., & Gutin, B. (2005). Evidence based physical activity for school-age youth. *J. Pediatr*, 146, 732–737. <http://dx.doi.org/10.1016/j.jpeds.2005.01.055>
- Şahan, H. (2008). Üniversite öğrencilerinin sosyalleşme sürecinde spor aktivitelerinin rolü. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2008(2), 248-266.
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics* (sixth ed.). Boston: Pearson.
- Telama, R., Yang, X., Hirvensalo, M., & Raitakari, O. (2006). Participation in organized youth sport as a predictor of adult physical activity: a 21-year longitudinal study. *Pediatric Exercise Science*, 17, 76–88.
- Tezcan, M. (1984). *Eğitim sosyolojisi*. Kuram ve Sorunlar (3. Baskı). Ankara: Çağ Matbaası.
- Tomlinson, A. (2019). *Sociology of sport*. The Wiley Blackwell Companion to Sociology. John Wiley & Sons. 460-476.
- Vilhjalmsson, R., & Kristjansdottir, G. (2003). Gender differences in physical activity in older children and adolescents: the central role of organized sport. *Social Science & Medicine*, 56(2), 363–374. [http://dx.doi.org/10.1016/S0277-9536\(02\)00042-4](http://dx.doi.org/10.1016/S0277-9536(02)00042-4)
- Weiss, G. L., & Larsen, D. L. (1990). Health value, health locus of control, and the prediction of health protective behaviors. *Social Behavior and Personality: An International Journal*, 18(1), 121– 136. <http://dx.doi.org/10.2224/sbp.1990.18.1.121>
- Yağmur, Y. & İçigen E. T. (2016). Üniversite öğrencilerinin sosyalleşme süreci ve rekreasyon faaliyetlerinin incelenmesi üzerine bir çalışma. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 27(2), 227-242.

Bölüm 6

DÖRT BÜYÜKLERİN SOSYAL MEDYA PAZARLAMA STRATEJİLERİNE BİR BAKIŞ

Yekta Göksel OĞUR¹

Eda ADATEPE²

Mutlu TÜRKMEN³

---

1 Arş. Gör., <https://orcid.org/0000-0003-0802-6769>, Spor Bilimleri Fakültesi, Bayburt/TÜRKİYE

2 Doç. Dr., <https://orcid.org/0000-0003-1254-9300>, Spor Bilimleri Fakültesi, Bayburt/TÜRKİYE

3 Prof. Dr., <https://orcid.org/0000-0003-4534-7553>, Spor Bilimleri Fakültesi, Bayburt/TÜRKİYE

Giriş

Günümüzde dijitalleşmenin hızla artmasıyla birlikte, pazarlama anlayışında da köklü değişimler yaşanmakta ve işletmeler, hedef kitlelerine ulaşmak için dijital platformları etkin biçimde kullanma yoluna gitmektedir. Bu dönüşüm, sosyal medyanın yalnızca bireylerin gündelik yaşamında değil, aynı zamanda işletmelerin stratejik faaliyetlerinde de merkezi bir rol üstlenmesine neden olmuştur. Özellikle geniş kitlelere hitap eden ve yüksek etkileşim potansiyeline sahip olan spor sektörü, bu dijital dönüşümden önemli ölçüde etkilenmiştir. Bu bağlamda futbol kulüpleri, taraftarlarıyla daha güçlü bağlar kurmak, marka değerlerini artırmak ve rekabet avantajı sağlamak amacıyla sosyal medya platformlarını aktif bir pazarlama aracı olarak kullanmaya başlamıştır.

Tarihsel süreç içerisinde gelişim gösteren pazarlama kavramı, farklı araştırmacılar tarafından çeşitli şekillerde tanımlanmıştır. Bu tanımların ortak paydasında ise pazarlama; bir ürün ya da hizmetin müşteri gereksinimleri doğrultusunda şekillendirilerek hedef kitleye sunulması ve müşteri memnuniyetine ulaşılmasına kadar geçen tüm aşamaları içeren kapsamlı faaliyetler bütünü olarak değerlendirilmektedir (Karaca, 2025). Başka bir tanıma göre pazarlama, tüketicilerin gereksinimleri ve ilgilerine göre ürün veya hizmetleri ortaya koymayı, daha sonra buna paralel şekilde satış, iletişim ve yönetim süreçlerini geliştirmeye yönelik stratejik planlamalar yapmayı ifade etmektedir. Aynı zamanda bu süreç, müşteri tutumunun analizine dayalı olarak etkili karar yöntemlerinin oluşturulmasını ve amaçlara ulaşmayı sağlayacak stratejik hamlelerin uygulanmasını içermektedir (Kotler vd., 2008). Pazarlama, çeşitli araçlara sahiptir. Bu araçlardan biri olan sosyal medya, tüketiciler arasında çevrimiçi bilgi ve fikir paylaşımını teşvik ederek marka değerini artırmak için etkili bir yöntem sunmaktadır (Kim ve Ko, 2012).

Sosyal medya, insanların sadece bilgi edindikleri bir yer olmanın ötesinde, günlük hayatlarını şekillendiren önemli bir unsur haline de gelmiştir. Bu durum sosyal medyanın, insanların hayatlarında vazgeçilmez bir noktaya taşınmasına sebep olmaktadır. İnsanlar için bu derece mühim bir işlev gören sosyal medya, işletmeler tarafından da büyük kitlelere ulaşmak ve belirlenen hedeflere erişmek için güçlü bir araç olarak tercih edilmektedir (Terkan, 2014). İşletmelere çeşitli faydalar sağlayan sosyal medya platformları ticari faaliyetler için finansal kaynak oluşturma açısından oldukça önemli bir rol oynamaktadır (Westerlund ve Svahn, 2008). Sosyal ağları etkili bir pazarlama aracı olarak benimseyen işletmeler, sağlam müşteri ilişkileri kurabilmek adına hedef kitleye uygun stratejik içerikler üretme gereksinimi duymaktadır (Wibowo vd., 2021). Bu bağlamda, literatürde “sosyal medya pazarlaması” kavramı ön plana çıkmaktadır.

Sosyal medya pazarlaması, markalaşma süreci ve iletişim amaçlarına ulaşmak adına; sosyal ağlar, dijital dünyalar, haberleşme odaklı platformlar ile

görüş alışverişine olanak tanıyan paylaşım sitelerini içeren sanal toplulukların, kültürel bağlamda stratejik biçimde kullanılmasıyla ortaya çıkan bir dijital tanıtım yöntemi olarak ifade edilmektedir (Tuten, 2008). Sosyal medya pazarlaması çeşitli alanlarda kullanılmaktadır. Bu alanlardan biri olan spor pazarlaması literatürde dikkat çeken ve araştırılan bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır (Akkaya ve Zerenler, 2017). En karlı spor dallarından biri olan futbol bağlamında bakıldığında birçok futbol kulübü taraftarları ve destekçileriyle etkileşim kurmak için sosyal medyayı kullanmaktadır. Sosyal medya pazarlamasının, taraftar-kulüp ilişkilerini güçlendirmesi ve taraftar bağlılığı üzerinde önemli bir etki yaratması; aynı zamanda spor kulüplerine rekabet üstünlüğü kazandırması, bu dijital aracın kulüplerin pazarlama stratejilerine entegre edilmesinin gerekliliğini ortaya koymaktadır (Aib vd., 2023). Profesyonel futbolun büyük ölçekli bir endüstri haline gelmesiyle birlikte, kulüpler dijital ortamda taraftarlarıyla etkileşim kurabilmek adına önemli ölçüde zaman ve kaynak ayırmaktadır. Bu sebeple, popüler sosyal medya platformlarında öne çıkan futbol kulüplerinin yürüttüğü pazarlama faaliyetlerini analiz etmek, söz konusu spor dalının güncel eğilimleri ve beklentileri hakkında değerli bilgiler sunabilir. Bu doğrultuda, Türkiye'deki dört büyük futbol kulübünün sosyal medya pazarlama stratejilerinin ele alınması önemli görülmüştür.

Sosyal Medya Pazarlamasının Gelişimi ve Sosyal Medyanın Rolü

Tarihsel süreç içerisinde gelişim gösteren pazarlama kavramı, çeşitli araştırmacılar tarafından farklı şekillerde tanımlanmıştır. Genel olarak pazarlama, müşteri ilişkilerinin işletmenin amaçlarına ulaşmasını sağlayacak biçimde stratejik bir bakış açısıyla yönetilmesini içermektedir (Özmen vd., 2013). Bu çerçevede pazarlama, sadece ürün ya da hizmetlerin tanıtımı ve satışından ibaret olmayıp; müşteri ihtiyaçları ile beklentilerinin kapsamlı biçimde analiz edilmesini, buna uygun biçimde değer oluşturulmasını ve bu sayede sürdürülebilir rekabet avantajının elde edilmesini de içermektedir (Karaca, 2025).

Başka bir tanıma göre pazarlama kavramı, işletmelerin müşterilerinin ilgi ve gereksinimlerine göre mal ya da hizmetleri tespit etmelerini ve buna bağlı olarak satış, iletişim ve yönetim süreçlerini geliştirmeye yönelik stratejik planlamalar gerçekleştirmelerini kapsayan bir süreç olarak tanımlanmaktadır. Pazarlama süreci, tüketici davranışlarının analizine dayalı olarak etkili karar alma mekanizmalarının geliştirilmesini ve işletme hedeflerine ulaşmayı mümkün kılan stratejik yaklaşımların yapılandırılmasını da kapsamaktadır (Kotler vd., 2008).

Pazarlama kavramının farklı pazar dinamiklerine ve hedef kitlelerin özelliklerine uyum sağlayacak çeşitli türlere ayrılarak gelişim gösterdiği görülmektedir. Bu pazarlama türleri pazarlama stratejilerinin çok boyutlu ve esnek yapısını da gözler önüne sermektedir. Bu çerçevede, dijitalleşmenin hız kazanmasıyla birlikte öne çıkan sosyal medya pazarlaması için günümüz pazarlama

anlayışının en dinamik ve etkileşim odaklı biçimlerinden biri olarak dikkat çektiği söylenebilir.

Günümüzde sosyal medya, kişilerin etkileşim içerisine girme, fikirlerini paylaşma, alışveriş yapma, içerik üretme ve oyun oynama gibi çok yönlü amaçlarla sıklıkla tercih ettiği bir mecra halini almıştır. Sosyal medya platformları, pazarlama alanında etkili bir araç olarak öne çıkmakta ve işletmelere birtakım avantajlar getirmektedir. Bu avantajlar, özellikle ticari faaliyetlerin finansal kaynak yaratma süreçlerinde kayda değer bir rol oynamaktadır (Westerlund ve Syahn, 2008).

Sosyal medya pazarlaması, geleneksel pazarlama faaliyetlerini destekleyici bir unsur olarak sosyal medya araçlarından faydalanmaktadır. Gunelius (2010), sosyal medya pazarlamasını; bir marka, kurum, ürün, birey ya da herhangi bir tüzel varlık adına farkındalık yaratmak, tanınırlık sağlamak, geri bildirim almak ve eyleme geçilmesini teşvik etmek amacıyla doğrudan ya da dolaylı biçimde gerçekleştirilen her türlü pazarlama faaliyeti olarak tanımlamaktadır. Bu bağlamda sosyal medya pazarlaması, örgütlerin müşterileriyle sürdürülebilir, uzun vadeli ve katma değer üreten ilişkiler kurmalarına imkân tanıyan yeni bir pazarlama anlayışı olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca bu yaklaşım, işletmelerin mevcut ve potansiyel müşterileriyle etkili biçimde iletişime geçmesini, etkileşimde bulunmasını ve marka etrafında bir topluluk duygusu geliştirmesini mümkün kılmaktadır (Mangold ve Faulds, 2009). Sosyal medya pazarlaması aracılığıyla pazarlamacılar, müşteri ilgisini kurum yönünde yoğunlaştırarak temel yetkinliklerini ön plana çıkarabilmekte ve diğer pazarlama araçlarına yapılacak yüksek maliyetli yatırımları sınırlandırabilmektedir (Rafiee ve Sarabdeen, 2013).

Sosyal medya, pazarlama ve işletme fonksiyonlarının pek çok alanında etkin biçimde kullanılmakta olup; özellikle iletişim, halkla ilişkiler ve reklam faaliyetlerinde üstlendiği rol, bütüncül bir etki oluşturmaktadır. Günümüz iş dünyasında stratejik bir öneme sahip olan ürün ve marka bilinirliği ile marka değerinin artırılması süreçlerinde sosyal medyanın katkısı belirleyici niteliktedir (Tüfekçi vd. 2020). Son yıllarda teknolojik gelişmelerin hız kazanması ve tüketici davranışlarında gözlemlenen yeni eğilimler doğrultusunda sosyal medya hem bireyler hem de işletmeler için vazgeçilmez bir iletişim aracı konumuna gelmiştir. Özellikle son on yılda bu mecraanın artan önemi, sosyal medya üzerine çok sayıda araştırmanın yapılmasına ve farklı tanımlamaların geliştirilmesine zemin hazırlamıştır (Akkaya ve Zerenler, 2017).

Spor Pazarlamasında Sosyal Medya Kullanımı

Spor sektörü, milyarlarca dolarlık hacmiyle küresel bir pazar haline gelmiştir. Bu alanda faaliyet gösteren firmalar hem yurt içi hem de yurt dışı pazarlarda rekabet avantajı sağlamak amacıyla çeşitli stratejiler geliştirmektedir. Bu yüzden spor pazarlaması, kendine özgü yapısı ve politikalarıyla gelenek-

sel pazarlama alanlarından ayrılarak pazarlama literatüründe önemli bir yer edinmiştir (Terekli vd., 2000).

Spor pazarlaması süreci, reklam, halkla ilişkiler, sponsorluk ve kişisel satış gibi geleneksel pazarlama bileşenlerini içermektedir. Bu süreçlerin temel amacı; taraftar ilgisini artırmak, spora katılımı teşvik etmek ve sporla ilişkili ürünlerin tüketimini desteklemektir. Spor pazarlaması, tüketicilerin ihtiyaçlarını karşılamak ve işletme hedeflerine ulaşmak amacıyla spor ürünlerinin üretimi, fiyatlandırılması, tanıtımı ve dağıtımına yönelik planlama ve uygulama faaliyetlerini kapsamaktadır. Bu kapsamda, sporla aktif olarak ilgilenenlerden medya aracılığıyla sporu takip edenlere kadar tüm spor tüketicilerinin beklentilerine odaklanmaktadır (Sedky ve diğ., 2022).

Günümüzde sporun geldiği noktaya bakıldığında geniş kitleleri etkileyebilen büyük bir endüstri haline geldiğini söylemek mümkündür. Sporun günümüzde yaygın ve etkili bir faaliyet haline gelmesinde iletişim ve pazarlama süreçlerinin önemli bir rolü vardır. Spor organizasyonları iletişim kanalları sayesinde geniş kitlelere ulaşmakta, bu da spora olan ilgiyi artırmaktadır. Özellikle sosyal medya, çift yönlü ve hızlı iletişim imkânıyla taraftarlar ve kulüpler arasında daha etkileşimli bir bağ kurmuştur. Bu sayede kulüpler, taraftarların beklenti ve geri bildirimlerini öğrenebilirken; taraftarlar da takımları ve sporcularla doğrudan iletişim kurabilmektedir (Akkaya ve Zerenler, 2017).

Spor bağlamında sosyal medya, stratejik bir iletişim aracı olarak gün geçtikçe daha kritik bir konuma gelmektedir (Williams ve Chinn, 2010). Spor olgusu, yapısal olarak sporcular, kulüpler, taraftarlar ve diğer paydaşları içeren çok boyutlu bir sistemi kapsamaktadır. Sosyal medya, bu paydaşlar arasındaki etkileşimin yönetilmesi ve yeniden şekillendirilmesi sürecinde önemli katkılar sunmaktadır (Lamirán vd., 2019). Spor endüstrisinin çeşitli sektörlerinde faaliyet gösteren kuruluşlar, sosyal medya platformlarını hem iş modellerine hem de iletişim stratejilerine entegre etmektedir. Bu durum, özellikle profesyonel spor kulüpleri ile spor ekipmanları üreten firmalar gibi alanlarda yapılan çalışmalarla somut biçimde ortaya konulmaktadır (Geurin ve Burch, 2017).

Pek çok spor işletmesi, sosyal medya platformlarını pazarlama faaliyetleri yürütmek ve yeni iş fırsatları keşfetmek amacıyla etkin biçimde kullanmaktadır (Paniagua ve Sapena, 2014). Bunun yanı sıra, bu platformlar, spor sponsorluğunun etkinliğini izlemek ve değerlendirmek için de bir araç olarak değerlendirilmektedir (Delia ve Armstrong, 2015). Profesyonel spor kulüplerinin büyük bir kısmı, çeşitli sosyal medya mecralarında sürdürülebilir bir dijital varlık oluşturmak adına yoğun çaba sarf etmekte ve bu doğrultuda yenilikçi stratejiler geliştirmeye yönelmektedir. Aynı zamanda, hayran kitleleriyle olan bağlarını güçlendirmek amacıyla sosyal medyayı stratejik bir fırsat alanı olarak görmektedirler (Naraine, 2019).

Bu doğrultuda, sosyal medyanın ortaya çıkışıyla birlikte şekillenen dönüşümler, spor yöneticileri, taraftarlar ve spor endüstrisinin diğer paydaşları açısından spor tüketimine ilişkin yeni bir perspektif kazandırmaktadır. Sosyal medyanın spor yönetimi süreçlerine giderek daha fazla entegre edilmesi, bu mecraların etkin ve stratejik kullanımına yönelik bilgi ve becerilerin önemini artırmaktadır. Bu nedenle, geleceğin spor yöneticilerinin profesyonel spor alanında sosyal medya araçlarını doğru, etkili ve etik biçimde kullanabilmeleri adına kapsamlı bir eğitimden geçmeleri kaçınılmaz bir gereklilik haline gelmiştir (Horozoğlu ve Yağan, 2022).

Futbol kulüplerinin Sosyal Medya Stratejileri

Futbola yönelik ilginin sürekli artması, futbol ekonomisinin her geçen yıl büyümesine neden olmuş ve futbolla doğrudan ilişkili olmayan pek çok sektörü de bu endüstriye dâhil etmiştir. Örneğin, Lionel Messi ile Cristiano Ronaldo arasındaki rekabet, yalnızca sportif başarıları değil, oynadıkları kulüplerin imaj ve gelirlerini de etkilemektedir. Bu durum, futbolun artık sadece bir oyun olmadığını ve milyarlarca dolarlık bir endüstri haline geldiğini göstermektedir. Bu sektörün sürdürülebilirliği ve gelişimi için, futbolun diğer ticari ürün ve hizmetlerde olduğu gibi pazarlanmasını gerekli kılmıştır (Kuyucu, 2014).

Endüstride gözlemlenen büyüme, futbol kulüplerini sürekli olarak yeni gelir kaynakları arayışına yönlendirmiştir. Lisanslı ürün satışları ve sponsorluk anlaşmaları gibi alternatif gelir yöntemlerine ulaşabilmek amacıyla, pazarlama faaliyetlerinde özellikle internet önemli bir araç olarak değerlendirilmektedir. İnternet üzerinden futbol kulüplerinin pazarlama ve iletişim süreçleri doğrudan yönetilebilmekte, bu durum ise pazarlama maliyetlerinin azalmasına ve faaliyetlerin daha ekonomik bir şekilde yürütülmesine olanak sağlamaktadır. Bilhassa lisanslı ürünlerin tanıtımı ve satışı için internet, en uygun platformlardan biri olarak kullanılmaktadır (Ekmekçi vd., 2009).

Futbol kulüpleri arasındaki rekabet ve marka bilinirliğini artırma isteği, kulüpleri stratejik pazarlamaya yönlendirmektedir. İnternetin etkin kullanımıyla kulüpler, pazarlamada rakiplerine üstünlük sağlamaya çalışmaktadır. Futbol kulüplerinin web siteleri, en çok ziyaret edilen platformlar arasında yer almaktadır. Rekabetin artması, farklı sektörlerin futboldan yararlanmasını hızlandırmıştır. Futbol pazarlaması kavramı, futbolun bir ürün olarak görülmesi ve iletişim stratejilerinde kullanılmasıyla hem Türkiye’de hem de dünya da önem kazanmıştır (Yıldız ve Özsoy, 2013).

Futbol pazarlamasındaki bu gelişmelerin yanı sıra, sosyal medya platformları da futbol endüstrisinin önemli bir parçası haline gelmiştir. Özellikle derbi maçların oynandığı günlerde, futbol sosyal medya kullanıcılarının gündeminde politika ve ekonomi gibi alanlardan daha fazla yer almaktadır. Maç günlerinde stadyumlardan yapılan binlerce yer bildirimi, futbol programlarındaki etiketlerin yoğun kullanımı ve seyircilerin maç anlarına dair fotoğraf

ile video paylaşımları, futbol ile sosyal medyanın giderek daha iç içe geçtiğini göstermektedir (Kuyucu, 2014).

Dünyadan örneklerle baktığımız zaman dört büyük Avrupa futbol ligi olarak geçen Primera Division (La liga), Bundesliga, Premier League ve Serie A liglerinde yer alan futbol kulüplerinin tamamının Twitter, Facebook ve Instagram platformlarında kendi sayfalarının olduğu görülmektedir (Aichner, 2019). Futbol kulüpleri mevcut platformlarda yer alan sayfaları üzerinden bile rekabet haline girebilmektedir. Örneğin literatürde Real Madrid ve Barcelona kulüplerinin Facebook'taki takipçi sayıları üzerinden birbirleriyle yarış içerisine girdiklerine değinilmektedir (Parlar vd., 2018). Ayrıca Manchester United, Liverpool ve Bayern Münih gibi futbol kulüplerinin marka bilinirliği, taraftar etkileşimi ve ticari gelir gibi amaçlar neticesinde sosyal medyayı etkili bir şekilde kullandığını gösteren akademik çalışmalar literatürde yer almaktadır (McCarthy vd., 2022).

Dört Büyüklerin Sosyal Medya Pazarlama Stratejileri

Türkiye genelinde geniş taraftar kitlelerine sahip olan ve “dört büyük” olarak nitelendirilen Galatasaray Spor Kulübü, Fenerbahçe Spor Kulübü, Beşiktaş Jimnastik Kulübü ile Trabzonspor Kulübü, şirketleşme süreçleri ve borsada işlem görmeleri nedeniyle yönetim, organizasyon ve iç denetim faaliyetlerinde sistematik bir yapı oluşturmuşlardır. Bu bağlamda, söz konusu kulüplerin iletişim faaliyetleri, kurumsal iletişim stratejileri ve sosyal medya platformlarındaki aktif varlıkları, Türkiye'deki spor kulüpleri arasında önemli bir konuma sahip olmalarını sağlamaktadır. İletişim teknolojilerinin ve internet kullanımının yaygınlaşmasıyla birlikte, kulüpler tarafından etkin şekilde kullanılan sosyal medya, spor kulüpleri ile paydaşları arasındaki etkileşimde kritik bir rol oynamaktadır (Gümüş, 2019).

Literatürde görüleceği üzere geçmişten bu yana dört büyüklerin sosyal medya pazarlama stratejilerine yönelik gerçekleştirilen araştırmalar oldukça ilgi çekmektedir. Örneğin dört büyüklerin çeşitli sosyal medya platformlarından yaptığı paylaşım sayıları ve çeşitleri, takipçi yorumları (Okmeydan, 2018), beğeni sayıları (Kuyucu, 2014) ve takipçi sayıları (Gümüş, 2019) gibi unsurlar araştırmaya değer görülüp incelenmiştir. Bu doğrultuda mevcut kitap bölümünde, dört büyüklerin Youtube, X, Instagram ve Facebook takipçi sayıları üzerinden güncel bir karşılaştırma yapmak önemli görülmüştür.

Galatasaray Spor Kulübünün Facebook'taki resmi hesabına bakıldığında 12 milyon takipçisi görülmektedir (Galatasaray, 2025a). X platformundaki resmi hesabına bakıldığında 16,2 milyon takipçi bulunmaktadır (Galatasaray, 2025b). Instagram platformundaki resmi hesabına bakıldığında 17,1 milyon takipçi görülmektedir (Galatasaray, 2025d). Youtubede ise resmi kanalında 3,44 milyon abone sayısı mevcuttur (Galatasaray, 2025c). Bu doğrultuda Ga-

Galatasaray Spor Kulübünün mevcut dört sosyal medya platformunda yaklaşık 48,7 milyon kullanıcıya hitap ettiği görülmektedir.

Beşiktaş Jimnastik Kulübü'nün sosyal medya platformlarındaki resmi hesaplarına bakıldığında, Instagram'daki resmi hesabı 7,4 milyon takipçiye sahipken (Beşiktaş, 2025d), X platformunda 6,2 milyon kullanıcı tarafından takip edilmektedir (Beşiktaş, 2025b). Facebook sayfasında 5,4 milyon takipçi yer alırken (Beşiktaş, 2025a), YouTube kanalında ise 1,56 milyon abone bulunmaktadır (Beşiktaş, 2025c). Bu veriler ışığında Beşiktaş'ın söz konusu dört platform üzerinden yaklaşık 20,5 milyon kişilik bir dijital topluluğa hitap ettiği söylenebilir.

Fenerbahçe Spor Kulübü'nün resmi sosyal medya hesapları incelendiğinde, Instagram hesabı 11 milyon takipçi ile geniş bir kitleye ulaşırken (Fenerbahçe, 2025d), X platformunda 13,6 milyon takipçiye sahiptir (Fenerbahçe, 2025b). Facebook sayfası 8,9 milyon kişi tarafından takip edilmekte (Fenerbahçe, 2025a), YouTube kanalında ise 2,91 milyon abone bulunmaktadır (Fenerbahçe, 2025c). Bu rakamlar doğrultusunda Fenerbahçe'nin bu dört büyük platform aracılığıyla yaklaşık 36,4 milyon kişilik bir dijital kitleye erişim sağladığı görülmektedir.

Trabzonspor Kulübü'nün sosyal medya platformlarındaki resmi hesapları incelendiğinde, Instagram hesabı 1,3 milyon takipçiye ulaşırken (Trabzonspor, 2025d), X platformunda 2,1 milyon kullanıcı tarafından takip edilmektedir (Trabzonspor, 2025b). Facebook sayfasında 1 milyon takipçi bulunmakta (Trabzonspor, 2025a), YouTube kanalında ise 340 bin abone yer almaktadır (Trabzonspor, 2025c). Bu veriler doğrultusunda Trabzonspor'un dört büyük sosyal medya platformu üzerinden yaklaşık 4,74 milyon kişiye hitap ettiği söylenebilir.

Galatasaray Spor Kulübü, dört büyük sosyal medya platformundaki toplam yaklaşık 48,7 milyon takipçisiyle Türkiye'nin en geniş dijital kitleye sahip futbol kulübüdür. Ayrıca, Galatasaray Spor Kulübü, Avrupa'nın en fazla takipçiye sahip kulüplerinden biri olarak gösterilmektedir (Daily Sabah, 2024). Beşiktaş Jimnastik Kulübü, sosyal medya mecralarında toplamda yaklaşık 20,5 milyon kullanıcıya ulaşırken; Fenerbahçe Spor Kulübü, 36,4 milyonluk dijital takipçi sayısı ile ikinci sırada yer almaktadır. Trabzonspor Kulübü ise sosyal medya platformlarında toplamda yaklaşık 4,74 milyon kullanıcı tarafından takip edilmekte olup, bu dört kulüp arasında dijital erişimi en düşük olanıdır. Bu sonuçlar, Türkiye'nin önde gelen futbol kulüplerinin sosyal medyada önemli bir takipçi kitlesine sahip olduğunu gösterebilir.

Önceki akademik çalışmalarda yer alan sosyal medya verileriyle karşılaştırıldığında (Gümüş, 2019), Türkiye'nin dört büyük futbol kulübü olan Galatasaray, Fenerbahçe, Beşiktaş ve Trabzonspor'un takipçi sayılarında kayda değer bir artış yaşandığı görülmektedir. Özellikle Instagram ve X gibi etkileşimin

yüksek olduğu platformlarda, kulüplerin dijital erişimlerini önemli ölçüde genişlettikleri dikkat çekmektedir. Bu durum, kulüplerin dijital stratejilerindeki gelişimi ve taraftar etkileşimini artırma konusundaki başarılarını ortaya koyabilir.

Sonuç olarak, sosyal medya pazarlamasının günümüzde futbol kulüpleri için sadece bir iletişim aracı değil, aynı zamanda marka değeri oluşturma, taraftar bağlılığını artırma ve gelir kaynaklarını çeşitlendirme açısından stratejik bir öneme sahip olduğu söylenebilir. Dört büyükler olarak anılan Galatasaray, Fenerbahçe, Beşiktaş ve Trabzonspor'un sosyal medya platformlarında ulaştıkları geniş kitleler, bu alandaki etkinliğin ne denli kritik olduğuna işaret etmektedir. Kulüplerin dijital alandaki varlıklarını güçlendirmeleri hem ulusal hem de uluslararası düzeyde rekabet avantajı elde etmelerini sağlayabilir. Bu bağlamda sosyal medya pazarlamasının, modern futbolun vazgeçilmez bir unsuru haline geldiği düşünülebilir. Akademik çalışmalarda, dört büyük kulübün mevcut sosyal medya durumları; platform bazlı etkileşim düzeyleri, içerik türleri, takipçi artış oranları ve kullanıcı geri bildirimleri gibi çeşitli sosyal medya özellikleri üzerinden detaylı bir biçimde incelenerek irdelenebilir.

KAYNAKÇA

- Aib, I., Malik, R. B., & Malik, Z. (2023). From football field to global politics, will FIFA discourse help Russia? A critical discourse analysis of headlines. *Soccer & Society*, 24(6), 831-849.
- Aichner, T. (2019). Football clubs' social media use and user engagement. *Marketing Intelligence & Planning*, 37(3), 242-257.
- Akkaya, Ö., & Zerenler, M. (2017). Sosyal medya ve spor pazarlaması ilişkisi taraftar tutumlarını belirlemeye yönelik bir araştırma: Beşiktaş spor kulübü örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22(4), 945-963.
- Akkaya, Ö., & Zerenler, M. (2017). Sosyal Medya ve Spor Pazarlaması İlişkisi Taraftar Tutumlarını Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma: Beşiktaş Spor Kulübü Örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22(4), 945-963.
- Beşiktaş. (2025a). *Beşiktaş* [Facebook sayfası]. Facebook. <https://www.facebook.com/Besiktas>
- Beşiktaş. (2025b). *@Besiktas* [X profili]. X. <https://x.com/Besiktas>
- Beşiktaş. (2025c). *Beşiktaş* [YouTube kanalı]. YouTube. <https://www.youtube.com/@Besiktas>
- Beşiktaş. (2025d). *besiktas* [Instagram hesabı]. Instagram. <https://www.instagram.com/besiktas/?hl=tr>
- Daily Sabah. (2024). *Galatasaray among top 5 in Europe's football social media rankings*. Daily Sabah. <https://www.dailysabah.com/sports/football/galatasaray-among-top-5-in-europes-football-social-media-rankings>
- Delia, E. B., & Armstrong, C. G. (2015). #Sponsoring the #FrenchOpen: An examination of social media buzz and sentiment. *Journal of Sport Management*, 29, 2: 184-199.
- Ekmekçi, R., Berber, S., & Kutlu, Ö. (2009). Spor Pazarlamasında İnternetin Kullanımı: Türkiye Futbol Süper Ligi Takımlarının Ağ Ortamında Pazarlama Açısından İncelenmesi. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 11(4).
- Fenerbahçe. (2025a). *Fenerbahçe* [Facebook sayfası]. Facebook. <https://www.facebook.com/Fenerbahce>
- Fenerbahçe. (2025b). *Fenerbahçe* [X profili]. X. <https://x.com/Fenerbahce>
- Fenerbahçe. (2025c). *Fenerbahçe* [YouTube kanalı]. YouTube. <https://www.youtube.com/@fenerbahce>
- Fenerbahçe. (2025d). *fenerbahce* [Instagram hesabı]. Instagram. <https://www.instagram.com/fenerbahce/>

- Galatasaray. (2025a). *Galatasaray* [Facebook sayfası]. Facebook. <https://www.facebook.com/Galatasaray>
- Galatasaray. (2025b). *GalatasaraySK* [X profili]. X. <https://x.com/GalatasaraySK>
- Galatasaray. (2025c). *Galatasaray* [YouTube kanalı]. YouTube. <https://www.youtube.com/@Galatasaray>
- Galatasaray. (2025d). *galatasaray* [Instagram hesabı]. Instagram. <https://www.instagram.com/galatasaray/>
- Geurin, A. N., & Burch, L. M. (2017). User-generated branding via social media: An examination of six running brands. *Sport Management Review*, 20, 3: 273–284.
- Gümüş, S. (2019). *Sosyal medya kullanımı: Türkiye'deki dört büyük spor kulübünün incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Gunelius, S. (2010). *30-Minute Social Media Marketing*. New York: McGraw Hill Publication.
- Horozoğlu, M. A., & Yağan, K. (2022). Spor Pazarlamasında Sosyal Medyanın Rolü. *Journal Of Social, Humanities and Administrative Sciences (JOSHAS)*, 8(56), 1225-1235.
- Karaca, E. (2025) *Sosyal medya pazarlama algısının marka deneyimi üzerindeki etkisi: Sivas ili tüketicileri üzerine bir uygulama* (Yüksek Lisans Tezi). Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas.
- Kim, A. J., & Ko, E. (2012). Do social media marketing activities enhance customer equity? An empirical study of luxury fashion brand. *Journal of Business research*, 65(10), 1480-1486.
- Kotler, P., Armstrong, G., Wong, V., & Saunders, J. A. (2008). *Principles of marketing*. 5th Edition. New Jersey: Financial Times Prentice Hall.
- Kuyucu, M. (2014). Futbol Endüstrisinde Sosyal Medya Pazarlama Uygulamaları. *The Journal of Academic Social Science*, 7(7), 161-175.
- Lamirán-Palomares, J.M., Baviera, T., & Baviera-Puig, A. (2019). Identifying Opinion Leaders on Twitter during Sporting Events: Lessons from a Case Study. *Social Sciences*, 8, 5: 141.
- Mangold, W. G., & Faulds, D. J. (2009). Social Media: The New Hybrid Element of the Promotion Mix. *Business Horizons*, 52(4), 357-365.
- McCarthy, J., Rowley, J., & Keegan, BJ (2022). İngiliz futbol kulüplerinde sosyal medya pazarlama stratejisi. *Soccer & Society*, 23 (4–5), 513–528.
- Naraine, M.L., Wear, H.T., & Whitburn, D.J. (2019). User engagement from within the Twitter community of professional sport organizations. *Managing Sport and Leisure*, 24, 5: 275–293.
- Okmeydan, C. K. (2018). Marka olarak spor kulüplerinin sosyal medya kullanımı: Türk spor kulüpleri üzerine bir araştırma. *The Journal of International Scientific Researches*, 3(4), 98-110.

- Özmen, M., Uzkurt, C., Özdemir, Ş., Altunışık, R., & Torlak, Ö. (2013). *Pazarlama İlkeleri*. T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını, 3012.
- Paniagua, J., & Sapena, J. (2014). Business performance and social media: Love or hate? *Business Horizons*, 57, 6: 719–728.
- Parlar, F. M., Çavuşoğlu, G., Ermiş, A., İmre, N., Parlar, F., & Taşmektepligi, M. Y. (2018). Futbolda sosyal rekabet devri: Deloitte Futbol Para Ligi'ne giren kulüplerin sosyal medya içerikleri. *SPORMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 16(1), 13-22.
- Rafiee, V. B., & Sarabdeen, J. (2013). *Social Media Marketing: The Unavoidable Marketing Management Tool*. 21st International Business Information Management Association Conference, University of Wollongong, 933-942.
- Sedky, D., Kortam, W., & AbouAish, E. (2022). The role of sports marketing in attracting audiences towards less popular sports. *Journal of Humanities and Applied Social Sciences*, 4(2), 113-131.
- Terekli, M.S., Katırcı, H., Erkan, M. ve Heper, E. (2000). *Sporda Çağdaş Pazarlama Anlayışı*. Gazi Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Kongresi Bildiriler Kitabı, Ankara.
- Terkan, R. (2014). Sosyal medya ve pazarlama: tüketicide kalite yansıması. *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 6(1), 57-71.
- Trabzonspor. (2025a). *Trabzonspor* [Facebook sayfası]. Facebook. <https://www.facebook.com/Trabzonspor>
- Trabzonspor. (2025b). *Trabzonspor* [X profili]. X. <https://x.com/Trabzonspor>
- Trabzonspor. (2025c). *Trabzonspor* [YouTube kanalı]. YouTube. <https://www.youtube.com/@trabzonspor>
- Trabzonspor. (2025d). *trabzonspor* [Instagram hesabı]. Instagram. <https://www.instagram.com/trabzonspor/?hl=tr>
- Tüfekçi, Ö. K., Tüfekci, N., & Kocabaş, D. (2020). Termal Turizmde Sosyal Medya Pazarlama Faaliyetlerinin Algılanan Hizmet Kalitesine ve Marka Değerine Etkisi: Afyonkarahisar'da Bir Araştırma. *Journal of Mehmet Akif Ersoy University Economics and Administrative Sciences Faculty*, 7(Özel Sayı), 937-963.
- Tuten, T. L. (2008). *Advertising 2.0: Social media marketing in a web 2.0 world*. Praeger: Westport.
- Westerlund, M., & Svahn, S. (2008). A relationship value perspective of social capital in networks of software SMEs. *Industrial Marketing Management*, 37(5), 492-501.
- Wibowo, A., Chen, S.-C., Wiangin, U., & Ma, Y., (2021). Ruangkanjanases, A. Customer Behavior As An Outcome Of Social Media Marketing: The Role Of Social Media Marketing Activity And Customer Experience. *Sustainability*, 13, 189.
- Wibowo, A., Chen, S.-C., Wiangin, U., Ma, Y., & Ruangkanjanases, A. (2021). Customer Behavior as an Outcome of Social Media Marketing: The Role of Social Media Marketing Activity and Customer Experience. *Sustainability*, 13(1), 189.

- Williams, J., & Chinn, S.J. (2010). Meeting relationship-marketing goals through social media: A conceptual model for sport marketers. *International Journal of Sport Communication*, 3, 4: 422-437.
- Yıldız, K., & Özsoy, S. (2013). Spor Toto Süper Lig Kulüplerinin Kurumsal İnternet Sitelerinin İletişim ve Pazarlama Açısından İncelenmesi. *Spor Yönetimi ve Bilgi Teknolojileri*, 8(1), 24-34.

Bölüm 7

2025 TÜRKİYE ERKEKLER FERDİ BOKS ŞAMPİYONASI: PERFORMANS VE İSTATİSTİKLER ÜZERİNE BİR İNCELEME

Onur ŞİPAL¹

Ali Eren DEMİREZEN²

---

1 Öğr. Gör., <https://orcid.org/0000-0002-4064-6813>, Spor Bilimleri Fakültesi, Bayburt/
TÜRKİYE

2 Öğr. Gör., <https://orcid.org/0000-0001-7266-164X>, Spor Bilimleri Fakültesi, Balıkesir /
TÜRKİYE

GİRİŞ

Boks, bireysel sporlar arasında yer alan ve dünyanın en eski ve en yaygın branşlarından biri olarak bilinen bir spor dalıdır (Söyler & Çingöz, 2022; Şipal, Boz & Hazar, 2024). İlk olarak askeri eğitim için gimnazyumlarda öğretilen boks, zamanla boks ve güreşi birleştiren “Pankration” adı verilen bir spor dalı olarak şekillenmiştir (Şener, 2006). Boksun spor olarak icra edildiğine dair ilk bulgular, M.Ö. 1500’lü yıllara ait Girit’teki kalıntılarda tespit edilmiştir (İmamoğlu & İmamoğlu, 2018). Ayrıca, Mezopotamya’nın Bağdat civarındaki alanlarda bulunan taş tabletlerde, iki kişinin boks pozisyonunda birbirleriyle dövüştüğü sahneler yer almaktadır (Pala, 2011). Bu eski sporun yarışma odaklı ilk örnekleri, M.Ö. 900’lü yıllarda, Yunan kahramanı Theseus’un belirlediği kurallar çerçevesinde yapılmaktaydı. Bu kurallara göre, dövüşçüler karşılıklı oturarak mücadele eder ve müsabaka, bir tarafın ölümüne kadar devam ederdi (Türkiye Boks Federasyonu, 2025). Homeros’un İlyada’sında boks müsabakasına dair ayrıntılı bilgiler yer almaktadır. Bu yazıt, boks konusunda bilinen ilk belge olarak kabul edilir (Doğan ve İmamoğlu, 2023). Zaman içinde antik olimpiyatlara dâhil olan boks, M.Ö. 688 yılında ilk kez resmi yarışmalara katılmıştır. Olimpiyatlarda bu spor dalı “Pygme veya Pygmachia” olarak anılmaktaydı (Uca, 2019). O dönemin sporcuları, boks torbalarını kullanarak antrenman yapmış ve bu torbalar Yunanlar tarafından “Korykos” olarak adlandırılmıştır (Türkiye Boks Federasyonu, 2025).

M.Ö. 616 yılında gerçekleştirilen antik olimpiyatlarda boks için bazı kategoriler oluşturulmuştur. Bu kategoriler yalnızca “büyükler” ve “küçükler” olarak iki gruba ayrılmıştır (Morpa Spor Ansiklopedisi, 2005; Akt: Şipal, 2022). 18. yüzyılın başlarına gelindiğinde, boks müsabakalarında koruyucu ekipman kullanılmadan çıplak yumrukla dövülmeye başlanmıştır. Çıplak yumrukla yapılan boksun bilinen ilk şampiyonu, 1719 yılında James Figg olmuştur ve bu unvanı 15 yıl boyunca korumuştur (Ünal, 2024). Bu müsabaka, “boxing” (boks) teriminin küresel anlamda kullanılmaya başlandığı ilk örnektir. O dönemde boks müsabakalarına ilişkin belirli bir kural, sıklet veya kategori bulunmamaktadır (Uca, 2019).

Modern boks, kökeni İngiltere’ye dayanan ve günümüzde en popüler dövüş sporlarından biri olarak bilinen bir branştır (Pala, 2011; Bilici & Alp, 2024; Anlı ve ark., 2024). Günümüzde, boks yarışmaları hem yerel hem de uluslararası düzeyde büyük bir takipçi kitlesine sahip olup, düzenli olarak gerçekleştirilmektedir. Uluslararası arenada mücadele edebilmek için sporcuların, ulusal düzeydeki başarılarına bağlı olarak milli takımlara seçilmeleri gerekmektedir. Milli takıma katılabilmek ise, Türkiye Boks Şampiyonası gibi önemli organizasyonlarda başarılı sonuçlar elde etmeyi zorunlu kılmaktadır. Bu çerçevede, bu çalışmanın temel amacı, 2025 Türkiye Erkekler Boks Şampiyonası’na katılan sporcuların müsabaka sonuçlarını sistematik bir şekilde inceleyerek, bu veriler üzerinden performans analizleri yapmaktır.

Müسابaka Sıkletleri

IBA (Uluslararası Boks Birliği) altında, “büyük erkekler” kategorisinde 13 sıklet bulunmakta ve bunlardan 7’si olimpik kategoride yer almaktadır. “Büyük kadınlar” kategorisinde ise 12 sıklet mevcut olup, bunlardan 6’sı olimpik kategoriye dâhildir (IBA, 2025a).

ELITE AND YOUTH MEN BOXERS							
IBA				OLYMPIC			
#	Weight Category	over Kg	to Kg	#	Weight Category	over Kg	to Kg
1	Minimumweight	46	48	1	Flyweight	46	51
2	Flyweight	48	51	2	Featherweight	51	57
3	Bantamweight	51	54	3	Light Welterweight	57	63.5
4	Featherweight	54	57	4	Light Middleweight	63.5	71
5	Lightweight	57	60	5	Light Heavyweight	71	80
6	Light Welterweight	60	63.5	6	Heavyweight	80	92
7	Welterweight	63.5	67	7	Super Heavyweight	92	-
8	Light Middleweight	67	71				
9	Middleweight	71	75				
10	Light Heavyweight	75	80				
11	Cruiserweight	80	86				
12	Heavyweight	86	92				
13	Super Heavyweight	92	-				

ELITE AND YOUTH WOMEN BOXERS							
IBA				OLYMPIC			
#	Weight Category	over Kg	to Kg	#	Weight Category	Over Kg	to Kg
1	Minimumweight	45	48	1	Light Flyweight	45	50
2	Light Flyweight	48	50	2	Bantamweight	50	54
3	Flyweight	50	52	3	Featherweight	54	57
4	Bantamweight	52	54	4	Lightweight	57	60
5	Featherweight	54	57	5	Welterweight	60	66
6	Lightweight	57	60	6	Middleweight	66	75
7	Light Welterweight	60	63				
8	Welterweight	63	66				
9	Light Middleweight	66	70				
10	Middleweight	70	75				
11	Light Heavyweight	75	81				
12	Heavyweight	81	-				

Şekil 1. IBA Büyük Erkek ve Büyük Kadın Kategorisi Sıkletleri

Müسابaka Sonuçları

- **ABD:** (Abandon) boksörün kendi isteğiyle oyundan çekilmesi veya antrenörün ringe havlu atması
- **RSC:** (Referee Stops Contest) Orta hakem kararıyla müsabakanın kazanılması
- **RSC-I:** (Referee Stops Contest-Injury) Yaralanma sonucu hakemin maçı durdurması.
- **WO:** (Walkover) Hükmen müsabakanın kazanılması.

- **KO:** (Knockout) Aldığı darbe sonucu yere düşen boksöre 10'a kadar sayılan durum. Boksör ayağa kalkamazsa rakibi müsabakayı KO ile kazanması.

- **WP:** (Win on points) puan ile müsabakanın kazanılması. Her raunt sonunda puanlama yapan yan hakemlerin değerlendirmesi sonucu kazananın ilan edilmesi.

- **DSQ:** (Diskalifiye) Eğer kasıtlı bir foul, boksörün yaralanmasına yol açıyorsa, hakem boksörü diskalifiye etme yetkisine sahiptir. Ayrıca, boksör herhangi bir nedenle veya farklı sebeplerden ötürü üçüncü ihtarını almışsa, diskalifiye edilir.

- **BDSQ:** (Çift Diskalifiye) Eğer her iki boksör de birbirlerine kasıtlı olarak zarar veriyorsa, hakem her iki boksörü de diskalifiye etme yetkisine sahiptir (IBA, 2025a).

MATERYAL ve METOD

Bu bölümde, araştırma modeline, çalışmanın sınırlamalarına, veri toplama araçlarına ve analiz sürecine dair detaylı bilgiler sunulmuştur.

Araştırma Modeli

Bu araştırma, mevcut kayıt ve belgelerden veri toplama yöntemi olan “doküman analizi” tekniği ile gerçekleştirilmiştir (Karasar, 2020). Duverger’in (1973) “belgesel gözlem” olarak adlandırdığı bu yöntem, Rumel (1968) tarafından da “doküman metodu” olarak tanımlanmaktadır (Akt: Karasar, 2020).

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışmada, 17-23 Şubat 2025 tarihlerinde Konya’da düzenlenen Türkiye Erkekler Ferdi Boks Şampiyonası üzerine bir değerlendirme yapılmıştır. Şampiyonada gerçekleşen toplam 404 müsabaka detaylı bir şekilde analiz edilmiş ve araştırmanın yürütülmesi için Türkiye Boks Federasyonu’ndan (TBF) onay alınmıştır.

Veri Toplama Araçları

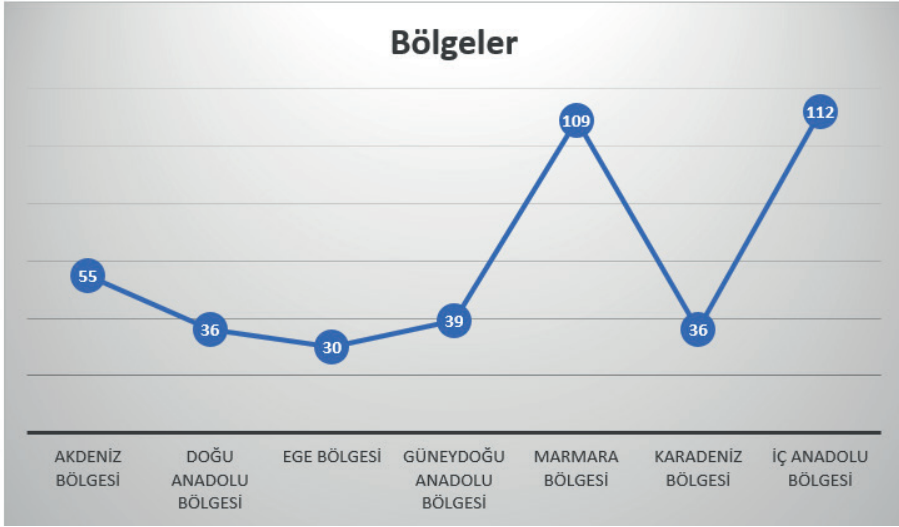
Bu çalışmada kullanılan veriler, Türkiye Boks Federasyonu’ndan resmi olarak talep edilip temin edilmiştir. Verilerin toplanma süreci, federasyonla yapılan yazışmalar ve alınan izinler doğrultusunda gerçekleştirilmiştir.

Verilerin Analizi

Bu çalışmada, araştırma kapsamındaki organizasyona katılan illere ait sporcular ve düzenlenen müsabakalara ilişkin veriler, MS Office programları kullanılarak analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular, verilerin yapısını daha ayrıntılı bir şekilde ortaya koyabilmek için yüzde ve frekans dağılımları şeklinde sunulmuştur.

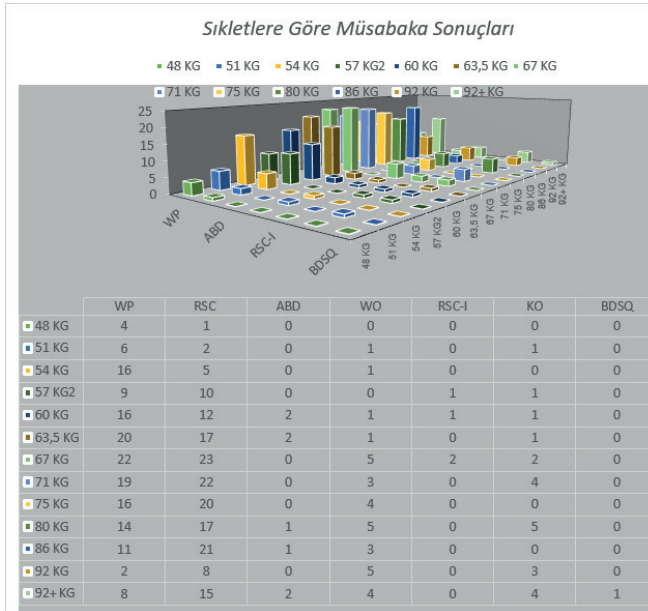
BULGULAR

Grafik 1. Bölgelere göre katılım sağlayan sporcuların dağılımı

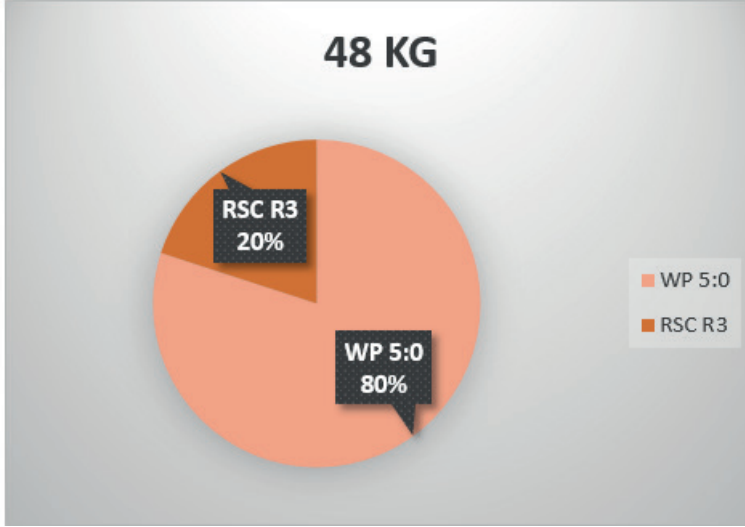
2025 Türkiye Erkekler Boks Şampiyonası'na katılan bölgeler incelendiğinde (Grafik 1), en yüksek katılımın 112 sporcu ile İç Anadolu Bölgesi'nden sağlandığı, en düşük katılımın ise 30 sporcu ile Ege Bölgesi'nden gerçekleştiği gözlemlenmektedir.

Grafik 2. Sıkletlere göre müsabaka sonuçları

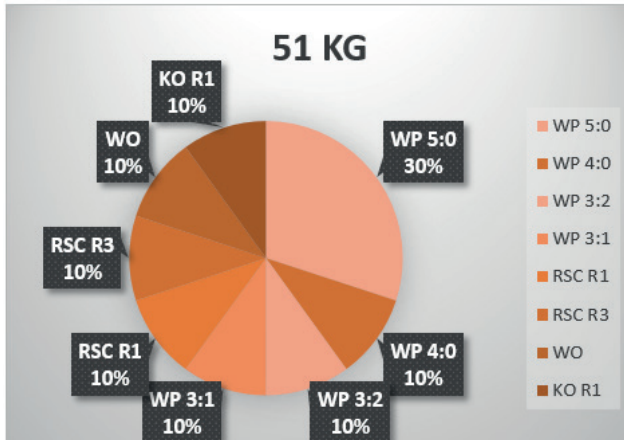
2025 Türkiye Erkekler Boks Şampiyonası'nda, sıkletlere göre müsabaka sonuçları incelendiğinde (Grafik 2), toplam müsabakaların %40,34'ünün (163) WP (Win on Points) ile sonuçlandığı, %42,82'sinin (173) RSC (Referee Stops Contest) ile tamamlandığı tespit edilmiştir. Buna ek olarak, müsabakaların %8,16'sı (33) WO (Walkover), %1,98'i (8) ABD (Abandon), %0,99'u (4) RSC-I (Referee Stops Contest-Injury), %5,44'ü (22) KO (Knockout) ve %0,24'ü (1) BDSQ (Double Disqualification) ile sonuçlanmıştır.

Grafik 3. 48 kg Müsabaka Sonuçları

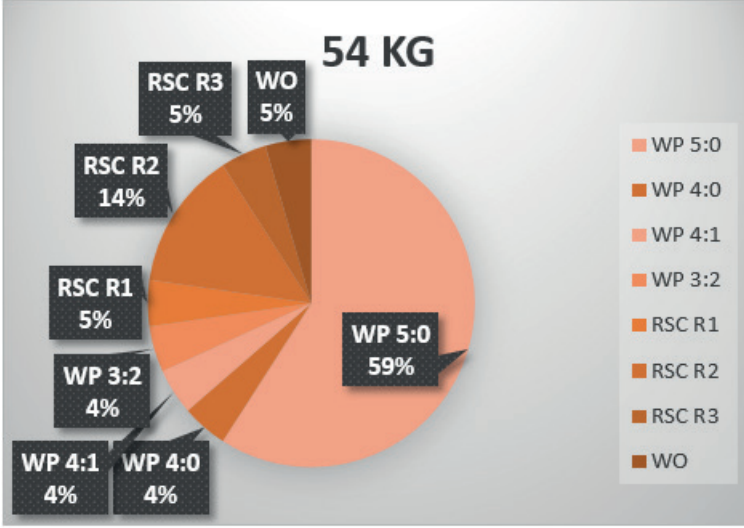
2025 Türkiye Erkekler Boks Şampiyonası'nda 48 kg kategorisindeki müsabakalara ait sonuçlar incelendiğinde (Grafik 3), müsabakaların %80'inin WP 5:0 skoruyla sonuçlandığı, %20'sinin ise RSC R3 sonucuyla tamamlandığı tespit edilmiştir.

Grafik 4. 51 kg Müsabaka Sonuçları

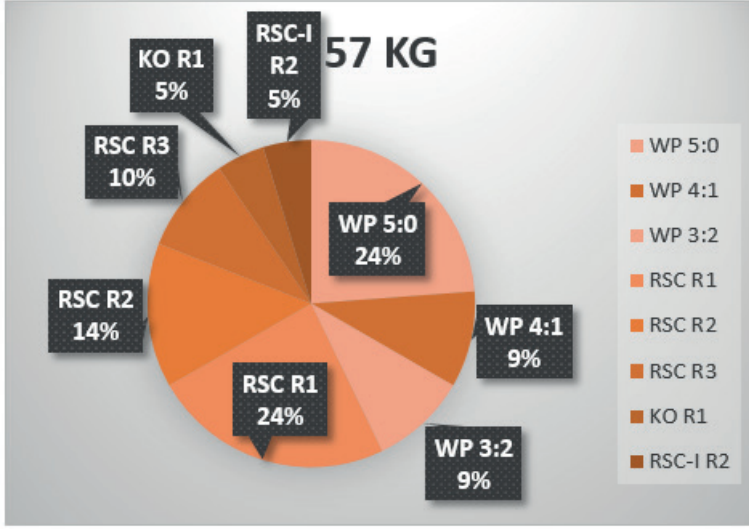

2025 Türkiye Erkekler Boks Şampiyonası'nda 51 kg kategorisindeki müsabakalara ait sonuçlar incelendiğinde (Grafik 4), müsabakaların %30'unun WP 5:0 skoruyla sonuçlandığı, %70'inin ise her biri %10 olmak üzere WP 4:0, WP 3:2, WP 3:1, RSC R1, RSC R3, WO ve KO R1 sonuçlarıyla tamamlandığı gözlemlenmiştir.

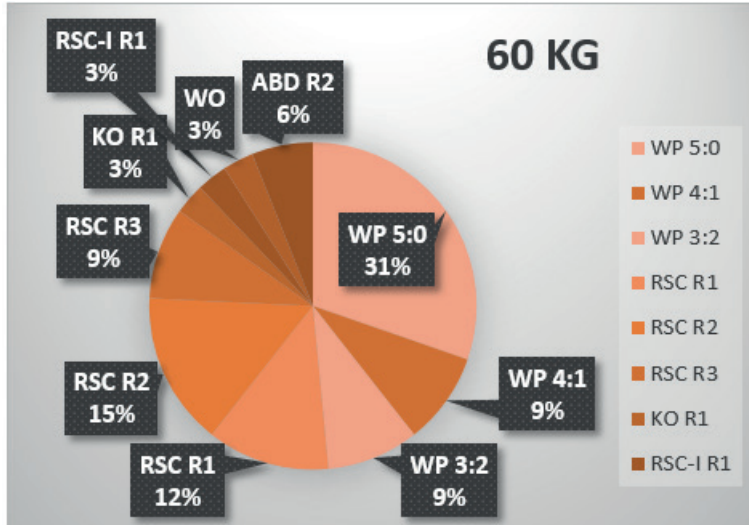
Grafik 5. 54 kg Müsabaka Sonuçları

2025 Türkiye Erkekler Boks Şampiyonası'nda 54 kg kategorisindeki müsabakalara ait sonuçlar incelendiğinde (Grafik 5), müsabakaların %59'unun WP 5:0 skoruyla sona erdiği, %14'ünün RSC R2 skoruyla sonuçlandığı, %5'inin ise her biri RSC R1, WO ve RSC R3 sonuçlarıyla tamamlandığı gözlemlenmiştir. Ayrıca, her biri %4 olan WP 3:2, WP 4:1 ve WP 4:0 skorlarıyla tamamlanan müsabakalar da kaydedilmiştir.

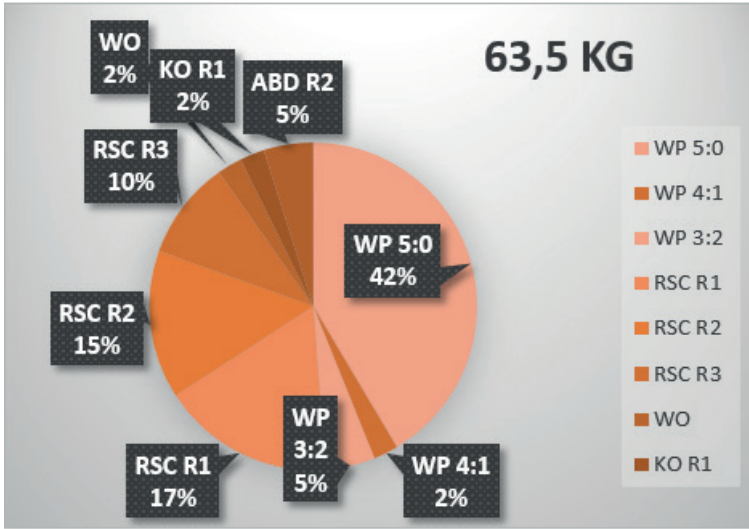
Grafik 6. 57 kg Müsabaka Sonuçları

2025 Türkiye Erkekler Boks Şampiyonası'nda 57 kg kategorisindeki müsabakalara ait sonuçlar incelendiğinde (Grafik 6), müsabakaların %24'ünün WP 5:0 skoruyla sona erdiği, yine %24'ünün RSC R1 ile sonuçlandığı tespit edilmiştir. Müsabakaların %14'ü RSC R2, %10'u RSC R3, %9'u WP 3:2 ve WP 4:1 skorlarıyla tamamlanmıştır. Ayrıca, %5'inin RSC-I R2 ve KO R1 sonuçlarıyla tamamlandığı gözlemlenmiştir.

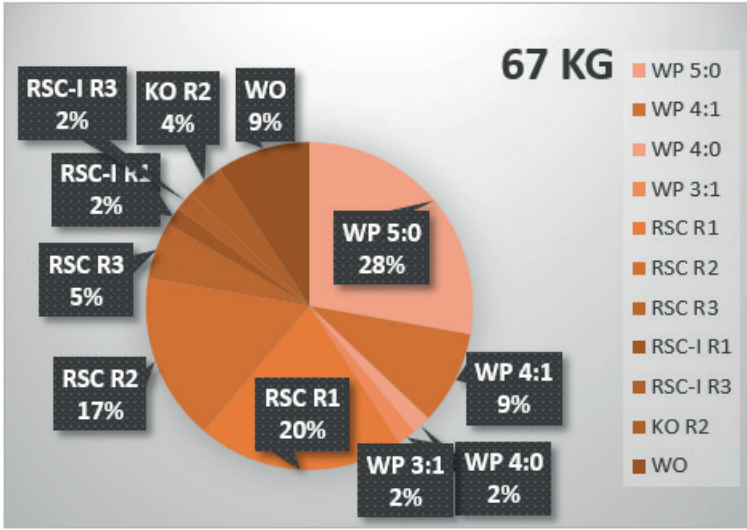
Grafik 7. 60 kg Müsabaka Sonuçları

2025 Türkiye Erkekler Boks Şampiyonası'nın 60 kg kategorisindeki müsabakalara ait sonuçlar incelendiğinde (Grafik 7), müsabakalardan %31'inin WP 5:0 skoruyla tamamlandığı, her biri %9 oranında olmak üzere WP 4:1 ve WP 3:2 skorlarıyla sonuçlandığı gözlemlenmiştir. Ayrıca, müsabakaların %34'ünün RSC ile sona erdiği ve bunların %12'sinin 1. rauntta, %15'inin 2. rauntta, %9'unun ise 3. rauntta sonuçlandığı tespit edilmiştir. Bunlara ek olarak müsabakalardan %6'sı ABD R2, %3'ü KO R1, %3'ü RSC-I R1 ve %3'ü ise WO sonucu ile tamamlanmıştır.

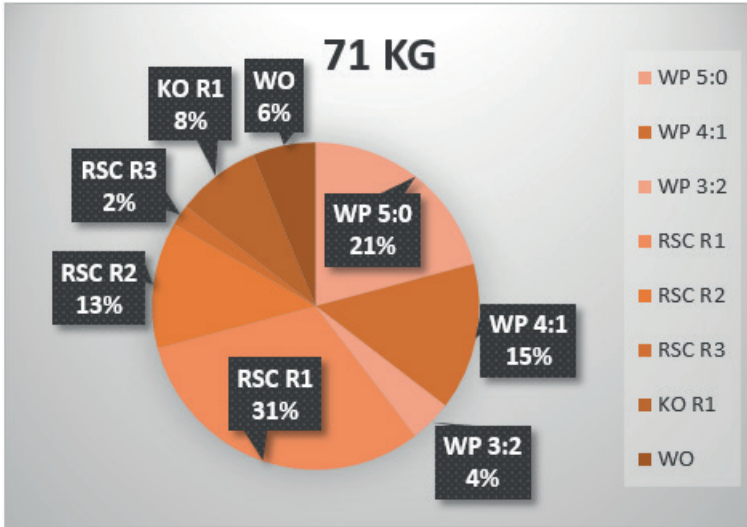
Grafik 8. 63,5 kg Müsabaka Sonuçları

2025 Türkiye Erkekler Boks Şampiyonası'nın 63,5 kg kategorisindeki müsabakalara ait sonuçlar incelendiğinde (Grafik 8), müsabakalardan %50'sinin WP ile sonuçlandığı, bunların %42'sinin 5:0, %5'inin 3:2 ve %2'sinin ise 4:1 skorlarıyla tamamlandığı görülmüştür. Ayrıca, müsabakalardan %52'sinin RSC ile sona erdiği ve bu sonuçların %17'sinin 1. rauntta, %15'inin 2. rauntta, %10'unun ise 3. rauntta alındığı tespit edilmiştir. Diğer yandan, bu sıklattaki müsabakalardan %5'inin ABD R2, %2'sinin KO R1 ve %2'sinin WO sonuçlarıyla tamamlandığı gözlemlenmiştir.

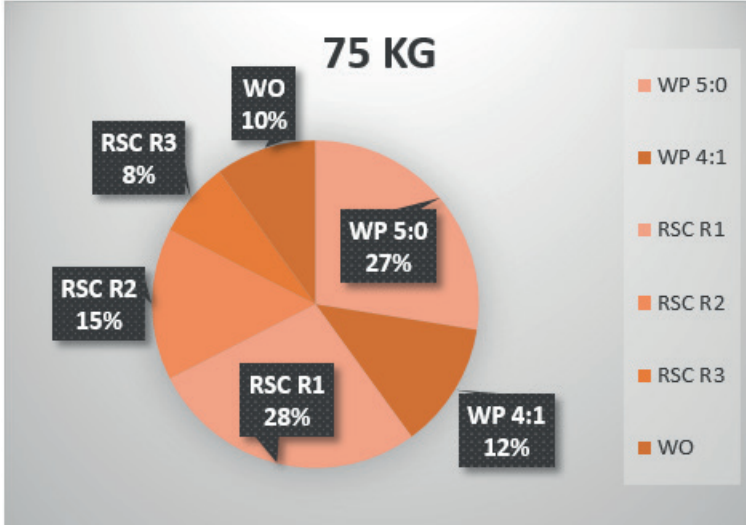
Grafik 9. 67 kg Müsabaka Sonuçları

2025 Türkiye Erkekler Boks Şampiyonası'nda 67 kg kategorisindeki müsabakalara ait sonuçlar incelendiğinde (Grafik 9), müsabakaların %41'inin WP ile sonuçlandığı görülürken bunların %28'si 5:0, %9'u 4:1, %2'si 4:0 ve %2'sinin de 3:1 skoruyla sona erdiği görülmüştür. Bunlara ek olarak müsabakaların %42'si RSC ile sonuçlanmıştır. Bunların %20'si 1. Rauntta %17'i 2. Rauntta ve %5'i 3. Rauntta sonuçlanmıştır. Ayrıca bu sıkletteki müsabakaların %9'u WO, %4'ü KO R2 ve %2'si RSC-R1 ve RSC-R2 skorları ile sonuçlanmıştır.

Grafik 10. 71 kg Müsabaka Sonuçları

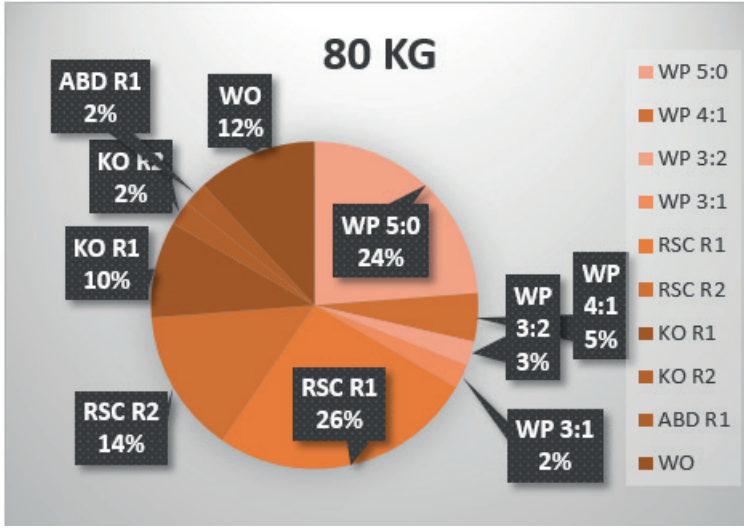
2025 Türkiye Erkekler Boks Şampiyonası'nda 71 kg kategorisindeki müsabakalara ait sonuçlar incelendiğinde (Grafik 10), müsabakaların %40'ının WP ile sonuçlandığı görülürken bunların %21'i 5:0, %15'ü 4:1 ve %4'ünün ise 3:2 skoruyla sona erdiği görülmüştür. Bunlara ek olarak müsabakaların %46'si RSC ile sonuçlanmıştır. Bunların %31'si 1. Rauntta %13'ü 2. Rauntta ve %2'si 3. Rauntta sonuçlanmıştır. Ayrıca bu sıkletteki müsabakaların %6'u WO ile sonuçlanırken %8'i KO R1 ile sonuçlanmıştır.

Grafik 11. 75 kg Müsabaka Sonuçları

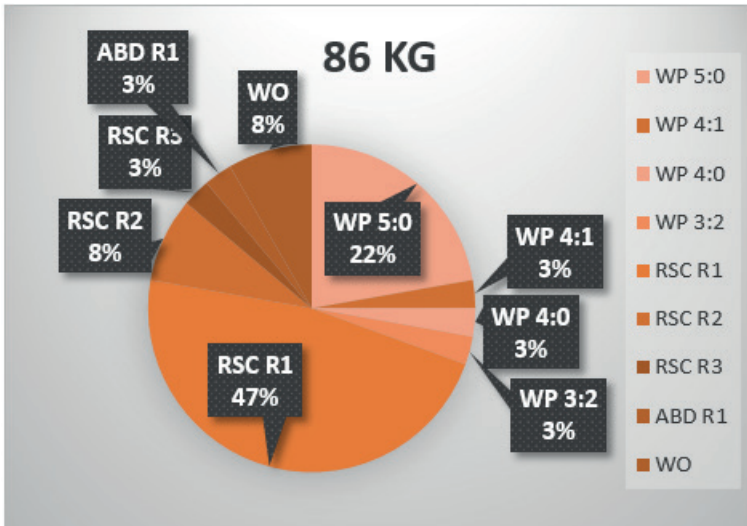
2025 Türkiye Erkekler Boks Şampiyonası'nda 75 kg kategorisindeki müsabakalara ait sonuçlar incelendiğinde (Grafik 11), müsabakaların %39'unun WP ile sonuçlandığı görülürken bunların %27'si 5:0, %12'sinin 4:1 skoruyla sona erdiği görülmüştür. Bunlara ek olarak müsabakaların %51'i RSC ile sonuçlanmıştır. Bunların %28'i 1. Rauntta %15'i 2. Rauntta ve %8'i 3. Rauntta sonuçlanmıştır. Ayrıca bu sıkletteki müsabakaların %10'u WO ile sonuçlanmıştır.

Grafik 12. 80 kg Müsabaka Sonuçları

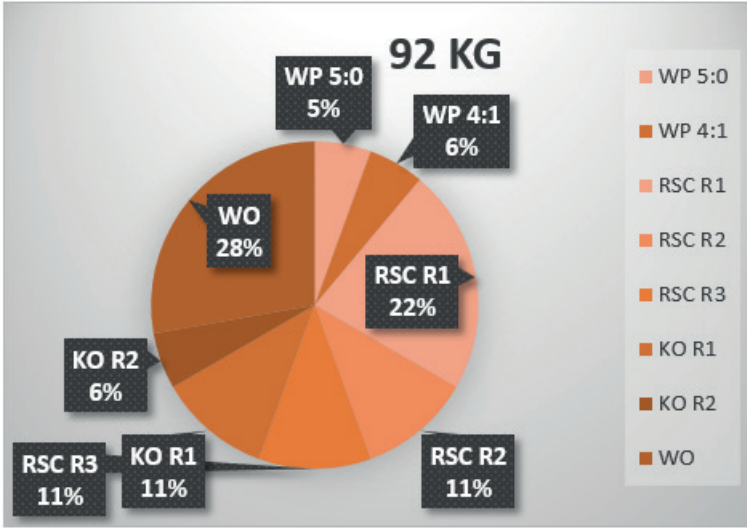
2025 Türkiye Erkekler Boks Şampiyonası'nda 80 kg kategorisindeki müsabakalara ait sonuçlar incelendiğinde (Grafik 12), müsabakaların %34'ünün WP ile sonuçlandığı görülürken bunların %24'ü 5:0, %5'i 4:1, %3'ü 3:2 ve %2'sinde 3:1 skoruyla sona erdiği görülmüştür. Bunlara ek olarak müsabakaların %40'ı RSC ile sonuçlanmıştır. Bunların %26'si 1. Rauntta %14'i 2. Rauntta sonuçlanmıştır. Ayrıca bu sıkletteki müsabakaların %12'si WO ile sonuçlanırken %10'u KO R1, %2'si KO R2 ve %2'sinde ABD R1 ile sonuçlandığı görülmüştür.

Grafik 13. 86 kg Müsabaka Sonuçları

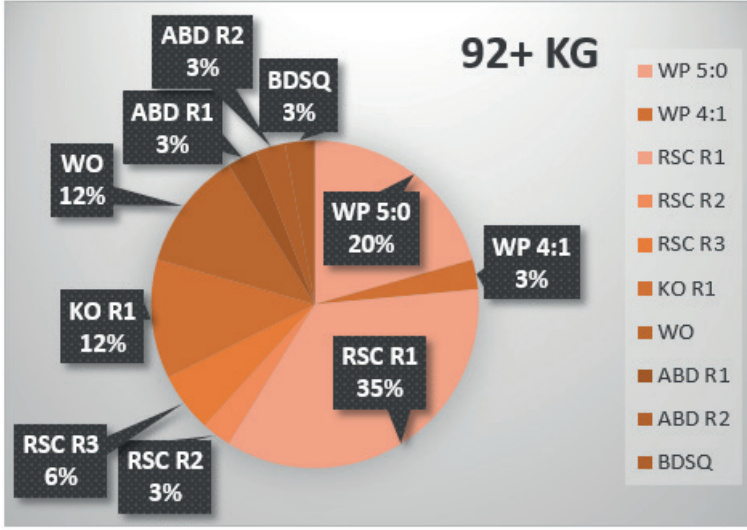

2025 Türkiye Erkekler Boks Şampiyonası'nda 86 kg kategorisindeki müsabakalara ait sonuçlar incelendiğinde (Grafik 13), müsabakaların %31'ünün WP ile sonuçlandığı görülürken bunların %22'si 5:0, %3'i 4:1, %3'ü 3:2 ve %3'sininde 4:0 skoruyla sona erdiği görülmüştür. Bunlara ek olarak müsabakaların %58'i RSC ile sonuçlanmıştır. Bunların %47'i 1. Rauntta %8'i 2. Rauntta ve %3'ü de 3. rauntta sonuçlanmıştır. Ayrıca bu sıkletteki müsabakaların %8'si WO ile sonuçlanırken %3'ü de ABD R1 ile sonuçlandığı görülmüştür.

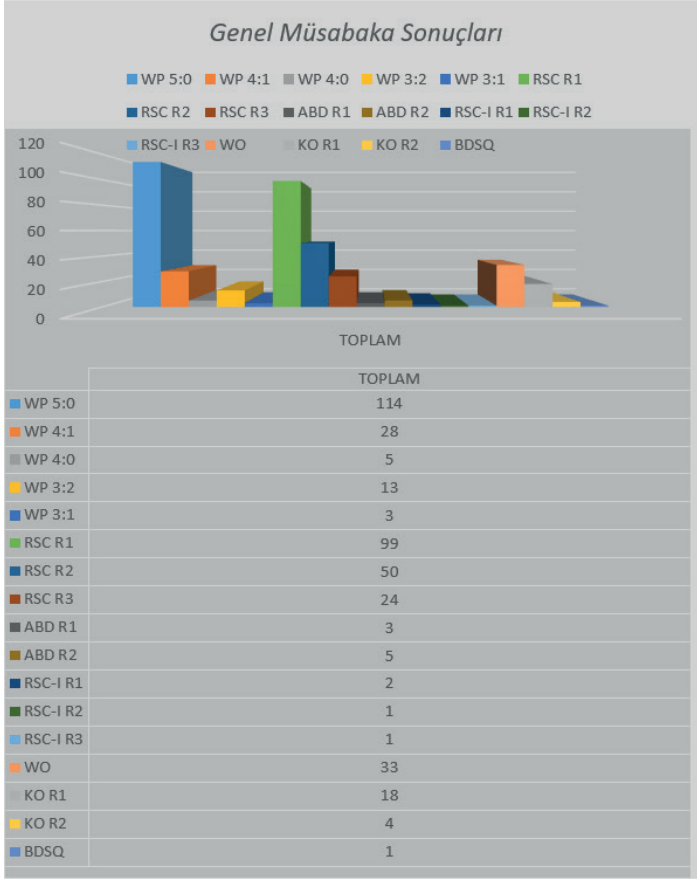
Grafik 14. 92 kg Müsabaka Sonuçları

2025 Türkiye Erkekler Boks Şampiyonası'nda 92 kg kategorisindeki müsabakalara ait sonuçlar incelendiğinde (Grafik 14), müsabakaların %11'ünün WP ile sonuçlandığı görülürken bunların %5'i 5:0, %6'sinin ise 4:1 skoruyla sona erdiği görülmüştür. Bunlara ek olarak müsabakaların %44'i RSC ile sonuçlanmıştır. Bunların %22'i 1. Rauntta %11'i 2. Rauntta ve %11'i de 3. rauntta sonuçlanmıştır. Ayrıca bu sıkletteki müsabakaların %28'si WO ile sonuçlanırken %11'inin KO R1 ve % 6 sının da KO R2 ile sonuçlandığı görülmüştür.

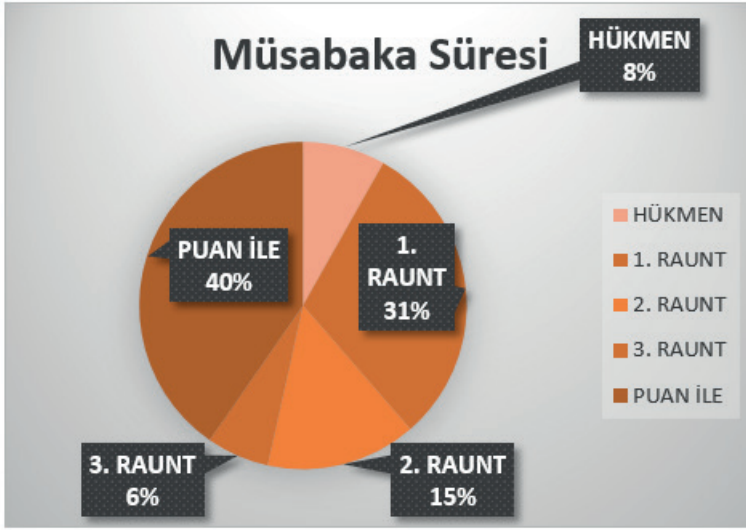
Grafik 15. 92+ kg Müsabaka Sonuçları

2025 Türkiye Erkekler Boks Şampiyonası'nda +92 kg kategorisindeki müsabakalara ait sonuçlar incelendiğinde (Grafik 15), müsabakaların %26'sının WP ile sonuçlandığı görülürken bunların %20'si 5:0, %3'ünün ise 4:1 skoruyla sona erdiği görülmüştür. Bunlara ek olarak müsabakaların %44'i RSC ile sonuçlanmıştır. Bunların %35'i 1. Rauntta %3'ü 2. Rauntta ve %6'si da 3. rauntta sonuçlanmıştır. Ayrıca bu sıkletteki müsabakaların %12'si WO ile sonuçlanırken %12'sinin KO R1, %3'ünün ABD R1, %3'ünün ABD R2 ve %3'ünde de BDSQ ile sonuçlandığı görülmüştür.

Grafik 16. Genel Müsabaka Sonuçları

2025 Türkiye Erkekler Boks Şampiyonası'na ait genel müsabaka sonuçları ilişkin sonuçlar incelendiğinde (Grafik 16), yapılan 404 müsabakanın 114'ü WP 5:0, 28'i WP4:1, 5'i WP 4:0, 13'ü WP 3:2 ve 3 müsabakanın da WP 3:1 ile sonuçlandığı görülmüştür. Yine müsabakaların 99'u RSC R1, 50'si RSC R2 ve 24'ü RSC R3 skoruyla sonuçlanmıştır. Müsabakalara ilişkin diğer sonuçlar incelendiğinde ise 33 müsabakanın WO, 8 müsabakanın ABD R1 ve R2, 4 müsabakanın RSC-I (R1:2, R2:1 R3:1) ile 1 müsabakanın BDSQ ile ve 22 müsabakanın KO (R1:18, R2: 4) ile sonuçlandığı gözlemlenmiştir.

Grafik 17. Müsabaka süresi

2025 Türkiye Erkekler Boks Şampiyonası'na ait müsabaka sürelerine ilişkin sonuçlar incelendiğinde (Grafik 17), yapılan 404 müsabakanın %40'ı puan ile biterken, %31'i 1. Rauntta, %15'i 2. Rauntta, %6'sı 3. Rauntta sona ermiştir. Bunlara ek olarak müsabakaların %8'inde herhangi bir karşılaşma olmadan hükmen kazanılmıştır.

Grafik 18. Madalya sonuçlarının dağılımı

2025 Türkiye Erkekler Boks Şampiyonası'na ait madalya dağılımlarına ilişkin sonuçlar incelendiğinde (Grafik 18), İstanbul ilinin 8 altın, 8 gümüş ve 8 bronz madalya kazandığı, Ankara ilinin 1 altın, 2 gümüş, 3 bronz madalya kazandığı, Zonguldak ilinin 1 altın, 1 bronz madalya kazandığı, Mersin ilinin,

1 altın, 1 bronz madalya kazandığı, Erzurum ve Trabzon illerinin 1'er altın madalya kazandığı, Kocaeli ilinin 1 gümüş 2 bronz madalya kazandığı, Iğdır ilinin 1 gümüş 1 bronz madalya kazandığı, Şanlıurfa ilinin 1 gümüş madalya kazandığı, Bursa ilinin 2 bronz madalya kazandığı ve Kayseri, Ağrı, Sivas, Kahramanmaraş, Samsun, Bingöl, Sakarya ve Antalya illerinin de 1'er bronz madalya kazandığı gözlemlenmiştir.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Bu çalışmanın amacı, 2025 Türkiye Erkekler Boks Şampiyonası'na katılan sporcuların müsabaka sonuçlarını ayrıntılı bir şekilde incelemek ve bu sonuçlardan elde edilen performans verilerini analiz etmektir. Bu çerçevede, 2025 yılı Türkiye Erkekler Boks Şampiyonası'na en fazla katılım gösteren bölge, 112 boksörle İç Anadolu Bölgesi olurken, onu 109 boksörle Marmara Bölgesi takip etmektedir (Grafik 1). Bu bölgelerdeki yüksek katılımın, büyük spor kulüplerinin başarılı sporcularını maddi olarak desteklemelerinden kaynaklandığı söylenebilir.

Sıkletlere göre müsabaka sonuçları incelendiğinde, 173 müsabakanın RSC (orta hakem kararı) ile sona erdiği, 163 müsabakanın WP (puan) ile sonuçlandığı, 33 müsabakanın WO (hükmen) ile bitirdiği, 22 müsabakanın KO (nakavt) ile tamamlandığı, 8 müsabakanın ABD (geri çekilme) ile sonuçlandığı, 4 müsabakanın RSC-I (doktor kararı) ile sona erdiği ve 1 müsabakanın BSDQ (her iki boksörün de diskalifiye edilmesi) ile sonuçlandığı gözlemlenmiştir (Grafik 2). RSC (orta hakem kararı) ile sonuçlanan müsabakaların büyük kısmı, genellikle orta sıklet olarak kabul edilen 67 kg (23 müsabaka), 71 kg (22 müsabaka) ve 75 kg (20 müsabaka) sıkletlerinde gerçekleşmiştir. WP (puan) ile biten müsabakalara bakıldığında da, yine orta sıklet olarak tanımlanan 67 kg (22 müsabaka), 63,5 kg (20 müsabaka) ve 71 kg (19 müsabaka) sıkletlerinin ön planda olduğu görülmüştür. RSC (orta hakem kararı) ile sonuçlanan müsabakalarda, hakemlerin sporcunun sağlığını koruma amacıyla maçı durdurduğuna dikkat edilmelidir. 2023 yılında Taşkent'te düzenlenen Dünya Şampiyonası'nda, 456 müsabakanın WP ile tamamlandığı, 39 müsabakanın ise RSC ile sonuçlandığı tespit edilmiştir. Aynı şampiyonada 8 müsabaka KO (nakavt) ile sonuçlanmıştır (IBA, 2025b). 2025 Türkiye Erkekler Boks Şampiyonası'nda ise 22 müsabakanın KO (nakavt) ile sona erdiği dikkat çekmektedir. Türkiye şampiyonasında bu kadar fazla nakavt yaşanmasının, daha önce yapılan il şampiyonası ve grup müsabakalarının olmayışından kaynaklandığı söylenebilir. Zira il şampiyonası ve grup müsabakalarında belirli bir başarı gösteren boksörler, Türkiye şampiyonasına katılım hakkı kazanırken, yeni gelişmekte olan boksörlerin bu müsabakalara katılım gösterememesi, daha kaliteli ve sporcuların sağlığını daha fazla gözeten müsabakalara olanak sağlamaktadır.

Bir diğer dikkat çeken bulgu ise 1 müsabakanın BDSQ (iki boksörün de diskalifiye edilmesi) ile sonuçlanmasıdır. Oldukça nadir karşılaşılan bu sonucun, her iki boksörün de sportmenlik dışı davranışlar sergilemesinden kaynaklandığı söylenebilir. Zira, 2023 IBA Gençler Dünya Şampiyonası (IBA, 2025c), IBA Golden Belt Series (IBA, 2025d) ve 2016 Rio Olimpiyat Oyunları (IBA, 2025e) gibi dünyanın en prestijli boks şampiyonalarında, BDSQ (iki boksörün de diskalifiye edilmesi) ile sonuçlanan herhangi bir müsabaka kaydedilmemiştir.

2025 Türkiye Erkekler Boks Şampiyonası'ndaki Müsabaka Süreleri (Grafik 17) incelendiğinde, müsabakaların %40'ının WP (puan) ile sonuçlandığı, %31'inin birinci rauntta, %15'inin ikinci rauntta, %6'sının üçüncü rauntta ve %8'inin WO (hükmen) sona erdiği gözlemlenmiştir. Bu durum, müsabakalarda erken sona eren mücadelelerin daha sık görüldüğünü, ardından ise WP (puan) ile sonuçlanan müsabakaların geldiğini göstermektedir. Erken sona eren müsabakalara bakıldığında, RSC (orta hakem kararı) ile sonuçlanan mücadelelerin ön plana çıktığı dikkat çekmektedir. Bu da, müsabakalarda hakemlerin sporcuların sağlığını korumak amacıyla bu tür kararlar aldığını göstermektedir.

2025 Türkiye Erkekler Boks Şampiyonası'nda, İstanbul ve Ankara bölgelerinin üstün başarılar sergilediği, İstanbul'un en fazla madalyayı kazandığı ve Ankara'nın ise ikinci sırada yer aldığı gözlemlenmiştir. Ayrıca, bu bölgelerin en yüksek katılım oranlarına sahip olduğu da dikkat çekmektedir. Bu başarıların, güçlü bir katılım ve rekabetçi bir yapının etkisiyle elde edildiği söylenebilir.

Bu çalışmada, 2025 Türkiye Erkekler Boks Şampiyonası'na katılan sporcuların müsabaka sonuçları detaylı bir şekilde incelenmiş ve önemli bulgulara ulaşılmıştır. İç Anadolu ve Marmara bölgelerinin yüksek katılım oranları, bu bölgelerdeki spor kulüplerinin maddi desteğinin bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Müsabakalarda en sık karşılaşılan sonuçlar arasında RSC (orta hakem kararı) ve WP (puan) ile biten karşılaşmalar öne çıkmaktadır. Özellikle RSC ile sonuçlanan müsabakalarda, sporcuların sağlığının korunması amacıyla hakemlerin aldığı kararlar, sporun güvenliği açısından önemli bir yer tutmaktadır.

2025 Türkiye Şampiyonası'nda, nakavt (KO) ile sonuçlanan müsabakalardaki artış, önceki yıllarda il şampiyonası ve grup müsabakalarının yapılmaması nedeniyle daha kaliteli sporcuların yarışmalara katılmaması ile açıklanabilir. Ayrıca, diskalifiye (BDSQ) gibi nadir görülen sonuçlar, sporcular arasında yaşanan sportmenlik dışı davranışlardan kaynaklanmış olup, bu durumun şampiyonadaki nadir bir olay olarak kaydedildiği söylenebilir.

Müسابakalarda, özellikle erken biten karşılaşmaların yüksek oranı, boks sporunun dinamik ve yüksek tempolu yapısını bir kez daha gözler önüne sermektedir. İstanbul ve Ankara bölgelerinin en yüksek madalya sıralamasına sahip olması, bu illerdeki spor altyapısının ve katılım oranlarının gücünü göstermektedir. Sonuç olarak, şampiyonada elde edilen veriler, Türk boksunun geleceği için önemli ipuçları sunmakta olup, sporcuların daha kaliteli müsabakalarda yer alabilmesi için altyapının güçlendirilmesi gerektiği anlaşılmaktadır.

ÖNERİLER

- KO (nakavt) gibi sporcu sağlığını tehdit eden sonuçların önüne geçilmesi için il şampiyonası ve grup müsabakaları yapılarak seçili sporcuların katılım sağlaması önerilmektedir.

- BDSQ (her iki sporcunun diskalifiye edilmesi) gibi nadir biten müsabaka sonuçlarının olmaması için sporculara fair play kavramı adı altında eğitimler federasyon tarafından verilebilir.

KAYNAKLAR

- Anlı, F., Gerçek, N., Cumbur, C., Sani, F., Gülmez, İ., Yılmaz, S., & Ramazanoğlu, N. (2024). Boksörlerde alt ve üst ekstremité reaktif kuvvet indeksleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi*, 15(1), 103-114.
- Bilici, S., & Alp, M. Çabuk Kuvvet Antrenmanlarının Elit Erkek Boksörlerde Üst Ekstremité Anaerobik Güce Etkisi. *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 7(1), 25-33.
- Doğan, E., & İmamoğlu, O. (2024). Homeros Destanlarının Spor Anlayışı ve Güncel Yansımaları. *Kesit Akademi*, 9(35), 506-529.
- IBA (2025a). Erişim Adresi: <https://www.iba.sport/about-iba/boxing-rules/> Erişim Tarihi: 18.03.2025.
- IBA (2025b). Erişim Adresi: <https://www.iba.sport/event/iba-mens-world-boxing-championships-tashkent-2023/#results> Erişim Tarihi: 26.03.2025
- IBA (2025c). Erişim Adresi: <https://www.iba.sport/event/iba-junior-world-boxing-championships-yerevan-2023/#results> Erişim Tarihi: 26.03.2025
- IBA (2025d). Erişim Adresi: <https://www.iba.sport/event/golden-belt-series-marra-kesh-2023/#results> Erişim Tarihi: 26.03.2025
- IBA (2025e). Erişim adresi <https://www.iba.sport/wp-content/uploads/2021/06/Boxing2016-Rio-2016-Olympic-Games-Results-Book.pdf> Erişim Tarihi: 26.03.2025
- İmamoğlu, M., & İmamoğlu, O. (2018). Roma zamanı ve öncesinde çıplak yumruk ve eldivenli boks. *Journal of International Social Research*, 11(59).
- Karasar, N. (2020). Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar İlkeler Teknikler. İkinci yazım. 36. Basım
- Morpa Spor Ansiklopedisi. (2005). İstanbul: Morpa Kültür Yayınları, s. 194- 201.
- Pala, R. (2011). *Boks milli takımının Avrupa şampiyonasına hazırlık kampları süresince bazı fiziksel ve oksidatif stres parametrelerinin incelenmesi* (Doktora Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 281357)
- Rumel, J Farancis. (1968). Eğitimde Araştırmaya Giriş. Çev.: Rezan Taşcıoğlu. Ankara: MEB Mesleki ve Teknik Öğretim Müsteşarlığı
- Söyler, M., & Çingöz, Y. E. (2022). Türkiye ferdi boks şampiyonası hazırlık sürecinde yıldız kadın boksörlerin atletik performans sürecinde fiziksel ve fizyolojik etmenler. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 11(3), 1182-1190.
- Şener, M. (2006), *2006 Türkiye minikler boks şampiyonasında boksörlerin kemik yaşı ve kronolojik yaş uyumluluğunun incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 210559)
- Şipal, O., Boz, E., & Hazar, K. (2024). Boks disiplininin dinamikleri. Spor Bilimlerinde Çok Yönlü Araştırmalar 2. İzmir. Duvar Yayınları

- Şipal, Ö. (2022). *14-16 yaş grubu boksörlere uygulanan 8 haftalık tabata antrenmanının performansa etkisinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 736472)
- Türkiye Boks Federasyonu. (2025). Erişim Adresi: <https://www.turkboks.gov.tr/kurumsal/dunya-boks-tarihi> Erişim Tarihi: 19.03.2025.
- Uca, M. (2019). *Boks ring halatlarının ergonomik açıdan incelenmesi* (Doktora Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 567416)
- Ünal, Y. (2024). Türk Kadın Boks Tarihinde Bir İz: Demir Yumruk Şennur Demir'in Hayatı, Kariyeri ve Türk Boksuna Katkıları. *Tarih ve Günce*, (15), 131-153.